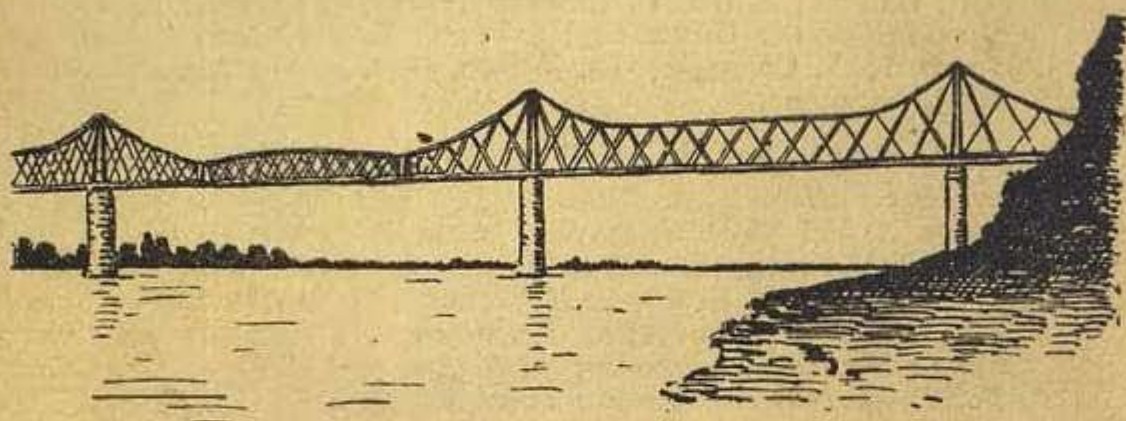

75
O
ȚARĂ
DIN
POVEȘTI
VOL. I.

I. SIMIONESCU
PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN IAȘI
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

DOBROGEA

CU NUMEROASE FIGURI IN TEXT

EDITURA
„CARTEA ROMÂNEASCĂ”
BUCUREȘTI

DE ACELAȘ AUTOR
IN EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ

Oameni aleși. Vol. I. Străinii. 210 pag. Ediția IV Lei 90

Cuprinde: *Credința:* Francisc din Assise; M. Luther. — *Vorba:* Demostene; Cicero; J. Jaurès. — *Arta:* Benvenuto Cellini; Leonardo da Vinci; Michelangelo; Beethoven. — *Poezia:* Dante; Robert Burns; Goethe. — *Filosofia:* Socrate; d'Alembert; Rousseau; Pestalozzi; Fichte; Grundtvig; Carlyle; I. Ruskin. — *Călătorii:* Cristofor Columb; F. Cortez; A. de Humboldt; D. Livingstone; Fr. Nansen. — *Știința:* Arhimede; Vesale; Galileu; Franklin; Lamarck; Faraday; Darwin; J. Fabre; Pasteur. — *Industria:* Gutenberg; J. Watt; G. Stephenson; R. Arkwright; J. Jacquard; A. Carnegie; Th. Edison. — *Armata:* Alexandru cel Mare; Annibal, Napoleon.

Oameni aleși. Vol. II. Românii. 200 pagini Lei 80

Cuprinde: *Bătrânii:* N. Milescu; D. Cantemir. — *Luptătorii:* Ștefan cel Mare; Mihai Viteazu; Avram Iancu. — *Pionierii:* Gh. Sincai; Gh. Lazăr; D. Golescu; Gh. Asachi; Eliade Rădulescu. — *Ziditorii:* M. Kogălniceanu; I. C. Brătianu; T. Maiorescu; Sp. Haret. — *Luminătorii:* V. Alecsandri; I. Creangă; M. Eminescu; A. Vlahuță; N. Grigorescu. — *Biserica:* Veniamin Costache; A. Saguna; — *Știința:* Gr. Cobălcescu; P. Poni. — *Erout necunoscut:* Mihai Lupescu. — *Un uitat:* B. Hasdeu.

Orașe din România. Vol. de 280 pag. cu 55 fig. Lei 90

Cuprinde descrierea a 72 orașe din România.

Tratat de Geologie. Volum de 420 pag. cu 460 fig. și 12 planșe
in afara textului Lei 200

Calendarul Gospodarilor pe anii 1921-1929.

Din biblioteca „CUNOȘTINȚE FOLOSITOARE“

Cum era omul primitiv	Finlanda
Viața omului primitiv	Inspre polul sud
Omul de la Cucuteni	Cătră Everest
Soarele și Luna	Coasta de Azur
Scrisori cerești (Meteorite)	Bucovina
Animale de demult	Ardealul
Lămurirea potopului	Moldova
Viața plantelor	Milescu in China
Casa	Sp. Haret
Folosinți nesocotite in gospodărie	

In tovarășie cu TH. BĂDĂRAU

Noțiuni de Zoologie p. cl. I sec.	Noțiuni de Geologie p. cl. III
„ „ „ p. șc. norm.	„ „ Igienă și Anat. p. cl. III
Noțiuni de Botanică p. cl. II sec.	Elemente de Zoologie p. curs sup.
„ „ „ p. șc. norm.	„ „ Geologie „ „ „

2100

4731

O
ȚARĂ DIN POVEȘTI
Vol. I

DOBROGEA

DE

I. SIMIONESCU

PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN IAȘI
MEMBRU AL ACADEMIEI ROMÂNE

CU NUMEROASE FIGURI ÎN TEXT *Profesor V. BĂRBĂLESCU*

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ” BUCUREȘTI

Stimatului coleg
A. Lapedatu
Profesor la Universitatea din Cluj

P R E F A Ț A

Nu a fost vară, vreme de peste un sfert de veac, în care să nu fi călcat prin vre-un colț de țară. Nu pot zice că cunosc toate frumusețile ei tănuite. Sunt atât de multe și de telurite.

Trăesc în zilele fericite ale prefacerilor istorice, care nu vin prea des în viața popoarelor. Nu mă lăsa inima să nu încerc și eu a aduce slab prinos de slavă neamului din care fac parte, arătând cât de mândră ne e țara. Imi dau samă că e o încercare prea îndrăsneață. Mă tem că aripele nu vor putea susține sborul plănuit.

Dau cât pot și cum pot, cu tot dragul. Nu m'a călăuzit la aceasta, nici un alt îndemn decât să schițez măcar câte-va din podoabele României, spre a atrage atențiunea asupra lor. E păcat să trăim lângă ele, fără să le cunoaștem după cum merită.

Volumului de față îi vor urma alte două-trei, în care se vor cuprinde drumurile și cărările bătute prin restul țării. Apariția lor atârnă însă de soarta acestuia. De se va dovedi că mi-am luat o sarcină prea grea pentru puterile mele, voi lăsa altora, cu mai mare dar în ale scrisului, să împlinească o lipsă, care, ori cum, nu ne face laudă.

Iași
Ziua Invierii, 1928.

I. Simionescu

INTRODUCERE

Cel care cunoaște trecutul istoric al Dobrogei și a călcat mai îndelung pământul ei, nu va socoti drept exagerare părerea că ea nu are samăn în Europa.

Pământul ei este, în miniatură, o adunătură de tot soiul de reliefuri; ici e bolta largă al unui munte de granit, dincolo tronul de porfir al Consulului. Lângă Măcin se țin munții șir de șir; cătră margine stau răzleți ca piramidele egiptene.

Pretutindeni e varietate de forme, de culori, de îmbrăcăminte. Creasta de lângă Camena contrastează prin porfirul roșcat, desgolit, cu pădurile dese din spre Ceamurlia; ciriteii zdrențuiți, numai spini, strânși grămadă, susținându-se reciproc, depe spinarea D. Beștepe, par cerșitorii vegetali față de teii mari, stufoși, dintre Meidanchioi și Nicolitel.

De te scobori mai spre sud, dealurile cu spinarea ca netezită cu mâna, sunt ici numai ogoare și pășuni, aiurea cu țăsut de păduri dese.

Dacă îți îndrepti pașii către Sarinasuf, șesul întins e una cu luciul mării, iar către Cavarna e neted ca fața de masă.

Varietate neîntrecută este și în bogăția subpământeană. Se află minerale de tot soiul dela cvartul ca cristalul, până la minereurile azurii de cupru și fer dela Altân-tepe ori Cineli. Rocile sunt și mai felurite: dela granitul exploatat la Turcoaia, până la marmure fel de fel, ori caolinul alb ca crida. O urzeală minunată formează temelia pământului, acoperit de lutul galben în care fierul plugului trage ușor brazde.

Spre nord, svârcolirile cele mai vechi ale pământului au rădicat munți; spre sud, păturile din pământ au fost ușor legănate când oprind valurile mărilor trecute, când înlesnindu-le să înainteze până la poalele munților odinioară mult mai falnici,

D'apoi variația apelor? Marea Neagră mărginește spre răsărit Dobrogea cu albastrul valurilor temute; spre apus bătrânul Istru îi mângâie coastele cu lenevitele lui unde; spre nord, delta, pământ ce se naște, ascunde svâcniturile unei vieți

nemaipomenit de bogate, iar de jur împrejur se ține o ghirlandă de lacuri, unele rezervoare naturale de pești, altele cu mâl tămăduitor. Spre nord râurile îmbătrânite curg domol în văi largi; spre sud, vremelnice, în brăzdături adânci, miniatura vestitelor văi din Colorado.

Peste tot se întinde un cer mai adeseori senin; când norii nu-l întunecă, soarele înainte de se culca, privește lung îndărăt, răspândind mantia de purpură a asfințitului, nicăeri așa de frumos ca în Dobrogea.

Pământul dobrogean este o adevărată corabie a lui Noe. Mai ales primăvara și toamna, când păsările călătoare, în pribegia lor ritmică, se abat în deltă, în Dobrogea se află furnicarul cel mai bogat de animale. Dela mistreții cărora le place desişul umbros al plaurului, până la helghea ca ninsă, lungă de o schioapă; delo vulturul măreț și pajura voinică, până la aușelul cât o nucă, ce-și țese din păslă cuibul ca o pungă, ori pescărușul numai smaragde și topaze; delo șarpele lui Esculap, gros și lung, până la șopârlița cu bumbi de sîdef; delo lenevosul somn și gustosul morun, până la svârluga cât un vierme, tot noianul animalelor felurite mișună prin iarbă, pe sub pământ, în ape ca și în aer. Unele au venit de departe; musafiri întârziți, dau locurilor un colorit exotic. Flamingii din delta Nilului fac uneori vizită neamurilor lor delo gurile Dunării, iar vestitul șarpe Boa își are drept reprezentant pe *Eryx jaculus*, care însă stă toată ziua ascuns în năsip. Familii răslețe de foc se adăpostesc în grotle săpate la Caverna, iar delfinii sglobii fac tumbe în jurul vaporului ce duce la Constantinopol.

Și haina vegetală dă Dobrogei stropi exotici. Liliicii înfloresc pe coasta dealurilor până aproape de Agighiol; smochinii fac brâu catifelat țărmlui dinspre Balcic iar semînțele plantelor din Transcaucazia și Persia, au încolțit pe pământul dobrogean, alătura de obișnuitele flori de prin meleagurile noastre.

Acelaș amalgam se observă și printre oameni. Nu este numai babilonia în spațiu, delo Tătarii în stângere și Găgăuții cu origine enigmatică, până la puținii Italieni cari își mențin vioiciunea lor meridională. E mai ales variațiunea în timp. În Dobrogea, mai mult decât oriunde, se găsesc suprapuse civilizațiuni străvechi delo cea a oamenilor primitivi, straturi istorice continuând pe cele geologice. Era doar într'o vreme marginea lumii cunoscute, limita cotlonului marin în legătură cu Mediterana străbătută în lung și lat. Vechii istorici pomenesc de gurile Dunării cum se pomenia pe vremea lui Cristof Columb de gurile Orenocului. Atrăgea însă belșugul grânelor dindărătul lor; se învedera tuturora importanța stăpânirii lor. De aceia de jur împrejur se țin salbe de cetăți, iar înlăuntru s'au rădicat monumente biruinților. Pe fondul urmelor trace sunt

presărate ruine de orașe ori întărituri, grecești, romane, bizantine, genoveze, turcești.

În brazda răsturnată de plugul noului colonist, pe lângă aurul seminții asvârlite, sticlește și aurul monedei înmormântată de mii și mii de ani. Sângele ostașilor lui Darius s'a amestecat cu acela al soldaților lui Lysimach.

Dobrogea era trunchiul prin care seva rădăcinilor resfirate în întinsa stepă eurasiatică, trecea spre cununa frunzelor și a roadelor desfășurate mai târziu în sudul Europei; era puntea pe unde, vara, dar mai ales iarna, veacuri peste veacuri, furnicarul omenesc nu mai contenia.

De trecut se leagă prezentul; prin acesta, zilele de mâne.

Dobrogea, cu gurile Dunării și portul Constanța, este fereastra pe unde se aerisește cuprinsul țării, altfel o clădire bogată dar izolată, în care s'ar întinde mucegaiul grânelor putrezite. Fără Dobrogea ne-am înăduși în săul nostru. Ea e prietenia lumii depărtate, ce ne scapă de dușmănia lăsată să se încuibe la hotare de jur împrejur. Drumului dela nord la sud din vechime s'a substituit cel dela apus spre răsărit. Puntea de gheață peste care spune Ovidiu că treceau neamurile străvechi prin nord, noi am înlocuit-o prin cea duralnică, o podoabă a civilizației noastre, care atrage spre Constanța. Am așternut punte peste adâncul apei și am creiat o poartă nouă, nu mai puțin importantă în viitorul economic al Europei când dela Rotterdam la Sulina va fi un drum deadreptul, lesnicios.

Dobrogea este a noastră; trebuie să rămâie a noastră. Glasul vechilor amintiri, prin titulatura lui Mircea, ne-o spune mereu. Fondul curat românesc ca și descălecătorii, ciobani din vârful munților, ni-l repetă într'una. Sângele celor dela Plevna ori Turtucaia îl întărește în conștiința noastră.

Prin muncă, prin dragostea cu care vom învălui oamenii și locurile din ea, rezonanța glasului străvechiu trebuie mărită, pentru ca el să se păstreze în veșnicie.

Aceasta este datoria sfântă de azi, a tuturor, față de Dobrogea, dar mai ales a celor ce-și duc viața în ea.

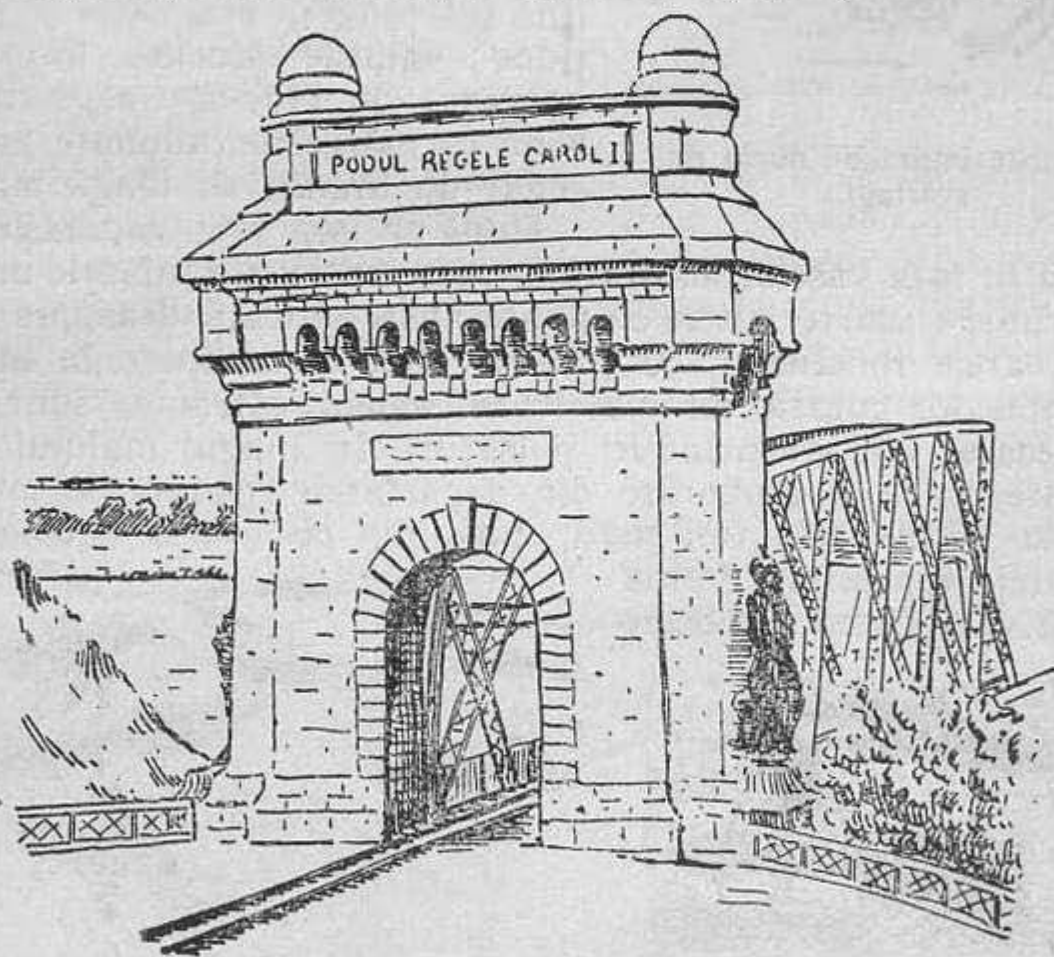

Cetatea Herculiană, cetatea romană din Herculius (Des. I. Ernest)

DELA GALAȚI LA TULCEA

Călătorul străin, care se avântură spre provincia noastră transdanubiană, e condus de regulă pe drumul dela București la Constanța.

Intrarea e în adevăr triumfală, măgulitoare pentru munca și știința noastră. Se admiră doar mărețul pod asvârlit peste Dunărea, suspendat deasupra apei ca o șușiniță de filigramă.

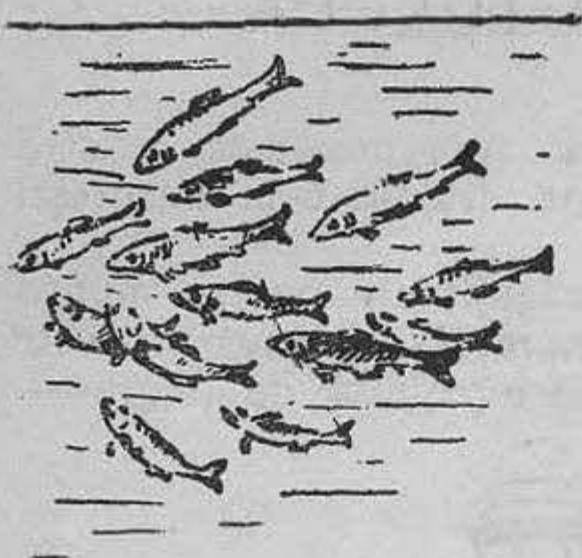
Intrarea e în adevăr triumfală....

Dorobanții de pază, cu atâta hotărîre în ținută și privire, par vii. Ei spun cui vrea să înțeleagă, ceiace e în inima noastră, a tuturor. Dela Cernavoda însă trenul fuge pe fundul unei văi închise, care nu dă ideie deplină asupra frumusețelor dobrogene.

Munții bătrâni, lacurile liniștite, pădurile dese și stâncele semețe, rămân cătră nord, departe. Intracolo duce singurul drum ademenitor al apei, ce ajunge la Tulcea, izolată de restul

țării când Dunărea îngheață, căci calea ferată, dinspre sud, a înțepenit de multă vreme la Babadag.

Pornirea vaporasului din Galați, stârnește o svâcnitură de viață la debarcader. Cei care pleacă par grăbiți, măcar că vaporul e legat de ponton cu odgoane de sârmă. Frigurile călătoriei alungă stăpânirea de sine. Printre ei se amestecă hamalii îndoiți de șele sub povara baloturilor; băeții cu ziare, gălăgioși; cei cu coșul plin de covrigi proaspeți. Amestecul de glasuri, strigătele de comande, convorbirile de pe ponton cu cei urcați, nasc forfotă omenească, cu aparența de viață intensă. Un șuer strident, prelung, despică liniștea lăsată peste apă; lovituri de clopot anunță plecarea. Vaporul se clatină sub puterea mașinelor în funcțiune; valurile răscolite, împrăștie nourașul de svârlugi argintii, cu ochii ca măргеele, adunate la belșugul de hrană, de lângă mal.

Valurile împrăștie norul de svârlugi...

După un larg ocol, vaporasul defilează în fața vaselor acostate în port, unele cu pânțele umflate și hornurile scurte, altele cu punte abea rădicată deasupra apei. Monitoarele românești, cu pavază de oțel, sclipesc în îmbrăcăminte lor curată, iar mai în sus caicuri cătrânite sunt gata de plecare, vraf de scânduri și leațuri. În lungul malului stau pironite și plute scoborâte din depărtatele păduri de munte.

Sunt vecine cele trei mari etape din civilizația omenească. Plutele reprezintă forma primitivă. Omul scobește

Omul leagă butuc de butuc...

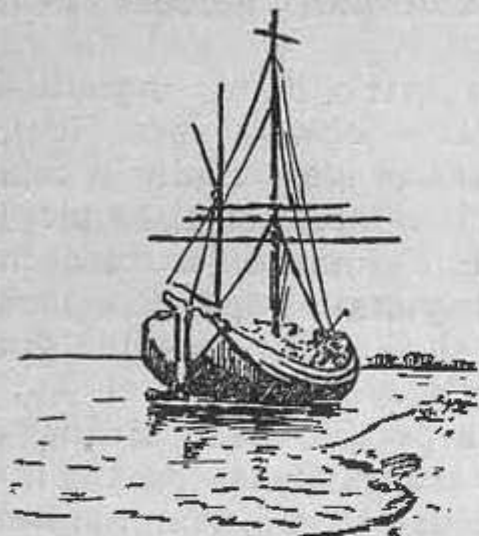
Apoi scobește trunchiul...

trunchiul de copac, spre a trece apa. Apoi leagă butuc de butuc, străbate nahlapii vijelioși, șterge ca fulgerul Colțul Acrii și se avântură departe, până la Galați.

Alătura stau corăbiile cu pânțele cioplit adânc pe margine. Pânțele sunt desfăcute, asemenea unor aripi de păsări, iar vasul e lăsat în sama vântului. Pe vreme liniștită ori de mare furtună sunt trase la mal, dacă nu-s îndeajunse brațe pentru vâslit.

În sfârșit veni puterea aburului. Omul înfruntă furtuna, valurile și depărtarea. Ajunge stăpânul mărilor.

Nori străvezii domolesc căldura soarelui. Asupra locurilor se revarsă lumină blândă și uniformă.

Alături stau corăbiile...

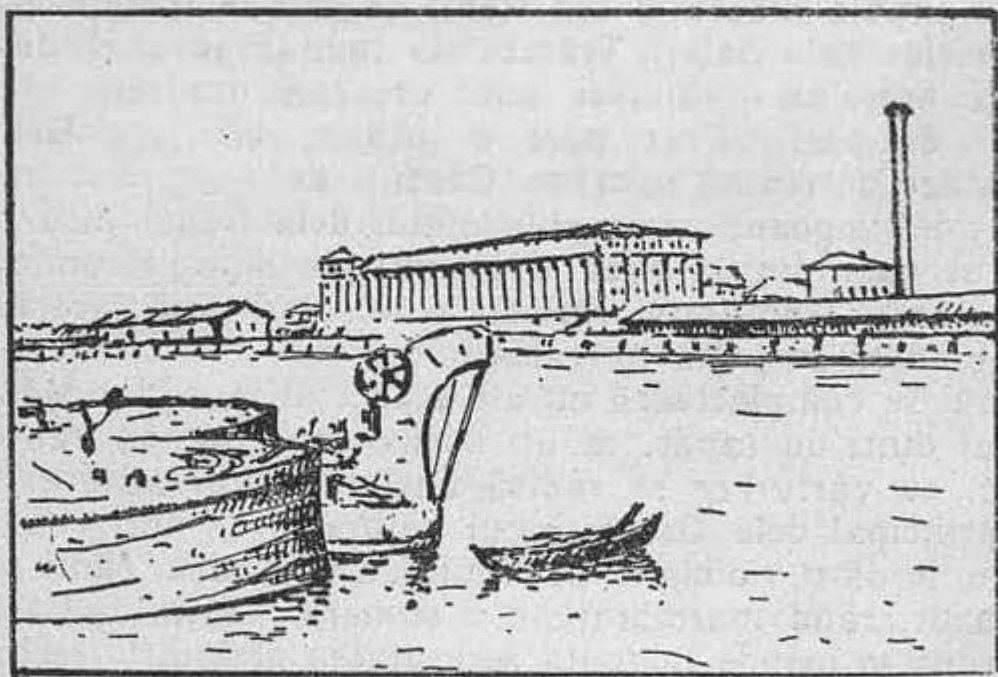
Rămân în urmă șiragurile de case depe înălțimea malului. Silozurile iau înfățișarea unor blocuri uriașe de piatră, în masivitatea arhitecturii lor simple. Orașul cu casele înșirate pe două rânduri, unul pe

Veni puterea aburului...

deal altul la marginea luncii, pare ca un port de mare.

Dincolo de apă se înșiruie panorama limpede a munților Măcinului, dela piramida Bugeacului ca un pinten, până la creasta zimțuită a Pricopanului. Domină liniștea naturii, nestirbită nici măcar de o undă de vânt. Dunărea umflată, cu fața turbure,

Silozurile iau înfățișarea unor blocuri uriașe...

curge ca dintr'o bucată. Așa dacă i se deslușește firul cu valuri mai iușite. E atât de frumoasă și impunătoare cu noianul ei de ape, adunate din inima Europei! E imensa putere înceată dar aspră, năvalnică, ascunsă sub masca indiferenței. Atrage pe cât și înfioară. Pare vie.

Pe puntea vaporului lumea s'a liniștit. Sus, s'a așezat fiecare unde l'a prins vremea și privește pironit, chiar dacă nu înțelege în totul farmecul desfășurat. Jos la capătul vaporului, din mulțimea călătorilor îngrămădiți, unii s'au întins pe scândura goală cu o legătură sub cap; sunt cei osteniți. Alții, sprijiniți de balustradă, urmăresc jocul valurilor, născute prin mersul vaporului.

Inundația a schimbat lunca Prutului într'o deltă, îngrădită de dunga gălbie a dealurilor basarabene. Șoseaua spre Reni, pare o punte albă între ape. La o cotitură se ivesc clădirile dela debarcader umbrite cu arbori rămuroși; mai încolo șirul de plopî piramidali din jurul gării par chiparoși. Oglindindu-se totul în luciul apei, formează un tablou bun de pictat, după care însă drumetul nu trebuie să creadă că e la fel și restul orașului, din care nu se văd decât acoperișurile caselor.

Când treceam spre Tulcea, întotdeauna pe aici mi se strângea inima. Vaporul nu se oprea, iar portul era păzit de cazacii, intrați în pământ. Câtă schimbare în scurt timp! Mai înainte cătai cu înfrigurare Gura Prutului. Acum pare ascunsă, să nu se mai vadă. Tricolorul dela capătul unei prăjini înalte, răsare pe albastrul cerului stârnind năvala sentimentelor răscolite de dreptatea înfăptuită după atâta amar de vreme.

Depe puntea înaltă a vaporului admirî panorama ce se deschide privirii. Cât vezi cu ochii e pământ românesc.

Dunărea e schimbată în lac, împrejmuit de sălcii. De o parte se ițește cupola soborului din Reni, de alta se zărește îngrămădirea caselor dela Galați. Trâmbe de lumină se abat din spărturile de nori, ca învăluirea unui proector din cer.

Podul de peste Prut pare o jucărie, iar fața Brateșului o întinsoare de scamă subțire. Cărduri de vite pasc în luncă, șiraguri de vagoane stau sub malul dela Reni, încărcate cu pământul scos din lărgirea drumului de șine. E un colț minunat ce arată frumuseța, variația și belșugul țării, care așteaptă numai cine să le pună în valoare.

Tabloul se completează cu alt aspect al Munților Măcinului.

Ii vezi dintr'un capăt, ca un masiv depărtat, cu văi adânci, tănuite, cu vârfuri ce se rădică unele deasupra altora, până'n nodul principal dela Greci. Jocul umbrelor de nori, cu petele de soare, le dă o vioiciune nebănuită. Când aurii, când aproape ca de azur, când marmorăți, e o scenerie neuitată. Caracterul lor muntos se prinde în toată serioșitatea alcătuirii vechi.

De ei se sprijină spre răsărit dealuri, ca o treaptă largă, pe fața căreia se înalță ici și colo, movile scunde, vechile stații de strajă, pentru a vesti urgia nomazilor, când Dunărea înghețată devine pod lesne de trecut.

Poarta spre Byzanț pe aici era. Pașnicii Traci, ajunși agricultori stabili, trăiau iarna mai îngrijorați pentru viața și avutul lor, pradă iurișului de o clipă. Impotriva acestor furî de o

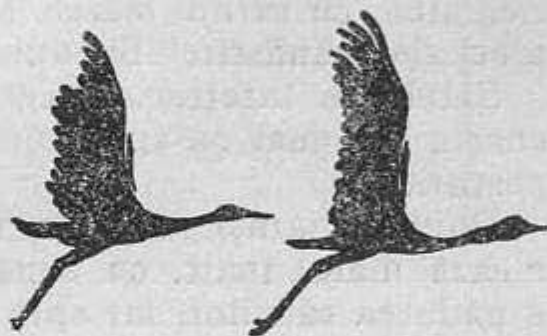
clipă Romanii țineau garnizone la marginea Dunării, rădicând și valuri de apărare, păstrate până azi.

„Dușmanul barbar dă năvală pe cai iuți; tare pe repezeciunea lor și pe săgeata lui care sboară departe, pradă pământul învecinat până'n adâncul țării. De aceea chiar când e pace, tremură toți de groaza războiului și nimeni nu mai scoate plugul să are țarinele” (Ovidiu).

Vaporul își continuă drumul liniștit, cu bătaii regulate.

De mulțumire, închizi ochii. E o muzică atât de plăcută șuerul apei despăcată de repezeciunea vaporului, întovărășit de regulata bătaie a motorului! Li deschizi iarăși. Te inundă și pătrunde până'n adânc lumina revărsată peste apa ca de leșie, peste dungile de sălcii cu pletele dese, peste munții ce-ți țin încă tovărășie. Câte-va rândunele rătăcite străbat ca săgeata văsdului. Un stol de rațe spăriete, bat iute din aripi, căutând adăpost. Numai bătlanul e impasibil. Ințepenit lângă mal, cel mult își întoarnă capul ca o sulită, privind curios la namila ce-i trimite câte-va valuri, de fac rotocoale în jurul picioarelor lui.

Cu foșnet de mătasă, doi cocostârci trec depe un mal pe altul, sfioși, ca să nu turbure pacea.

Cu foșnet de mătasă, doi cocostârci...

Stâna de papură depe ostrov, e singurul sălaș omenesc. Inundația a micșorat suprafața de păscut, iar cârdul de oi, cu lâna fumurie, stă grămadă la capătul insulei vremelnice. O luntre trasă pe uscat, e gata pentru orice împrejurare. Dacă apa se rădică, începe truda transportului către locuri mai ferite.

În grămada călătorilor se simte o mișcare. E ca un val de vânt ce vine din senin. Ne apropiem de Isaccea, așezată între gropi, de unde s'ar putea exploata marmora cea mai frumoasă.

Nu e loc bun pentru debarcader. Pontonul plutește ca o insulă la marginea papurei dese, în cari s'au tăiat canale, pentru a transporta pe călători cu bărcile.

Orașul de azi e liniștit, cu acalmia locurilor izolate. Singura clădire mai impozantă este moara, dovada producție principale a ținutului. Dintre casele mărunte, resfirate în larg amfiteatru, se înalță școala. Minaretul gîmiei se perde, ca un trunchiu uscat de arbore, rămas din pădurea dispărută.

Condițiunile istorice s'au schimbat, liniștind trecutul sbuciumat. Pe vremuri însă, la Noviodonum, unde au suferit chinuri mucenicii Flavian și Filip, era vad de trecere important, un soi de poartă a Dobrogei. Dovada o dau rămășițele romane ce se găsesc din belșug chiar în urma plugului. Dovada mai recentă o dă tabia turcească depe dâmbul de lângă oraș.

Valurile întăritoare ș'au păstrat încă forma regulată. Vânturile au adus praf și au așternut peste tot pânza uitării.

Azi orășelul doarme tihnit, aproape lipsit de viață, măcar că, cu oare care trudă, s'ar putea trezi din amorfie. E un ținut prielnic pentru vie. Clima și pământul sunt favorabile; vinurile dela Sarica, din apropiere, sunt vestite.

După un scurt popas, vaporul apucă iarăși drumul liniștei. Din spre Basarabia adie boarea răcoritoare de deasupra marilor lacuri. Oglinda Cartalului, din mijloc de papuriște, sclipește în apropiere. Ialbugul îl ghicești după întreruperea malului.

La poalele mohorâtelor păduri ce se aștern pe coama dealurilor din dreapta, se zărește Mănăstirea Cucoșului, zidită de mocani, după planurile mănăstirilor moldovenești. În mijlocul patratului de chilii, cu clopotnița dela intrare, se înalță biserica albă, cu turnul masiv. Mai în jos, se zărește o clipă și petele albe ale mănăstirii Saonului, din luncă, încadrată cu sălcii.

Satele se întesesc. Parkeșul, Somova, Cășla se înșiră între coasta de deal și apă, cuiburi compacte de agricultori dar și pescari.

Dunărea iarăși pare lac. Pe dreapta dealurile retezate îi formează malul înalt, cu conul ca de vulcan dela Cășla. Pe prag e pădurea sălciilor, iar spre Basarabia, când ostroave, când papură. Toropeala zilei de vară face ca sălciile dindărăt să plutească în aer, ca așezate pe un strat de puf așternut pe apă.

În față e ceața ce acopere începutul Deltei, deasupra căreia se ivește Dealul Mare dindărătul Tulcei și cele 5 gheburi dela Beștepe, învăluite în aburi.

Un mic dig lângă un far, e tot ce arată despicătura dela Patlageanca, cu biserica ruinată din vremea războiului. Unul din brațe apucă spre Ismail și Chilia. E cel mai de samă, larg aproape cât și cursul principal. Celalt se îndreaptă spre Tulcea.

Orașul începe să se zărească, întins din gropile cu mulți șerpi dinspre căzărmi și până în montul de piatră roșie dela Monument; din marginea apei și până sus, sub muchea dealului, unde fac de strajă mori de vânt.

Pe cheiul altfel deșert, lângă vechi hambare, abea se vede un pumn de oameni. Sunt obișnuții portului. Puținii funcționari își caută de treabă, exagerând mișcările. Curioșii vin din distracție, ca și cei din tihnitele orășele de provincie, la sosirea trenurilor.

E curiozitatea ca și dorința de variație. Cine vine? Cine pleacă? Incidentele debarcării formează subiectul de vorbă din ceasurile de după amiază, când nu să știe cum să se omoare vremea, la o cafea, sub umbra rară a frunzarului dela stradă.

Vaporul pleacă înainte, trece de debarcader spre a face ocolul până sub monumentul înălțat ca semn al revenirii Dobrogiei

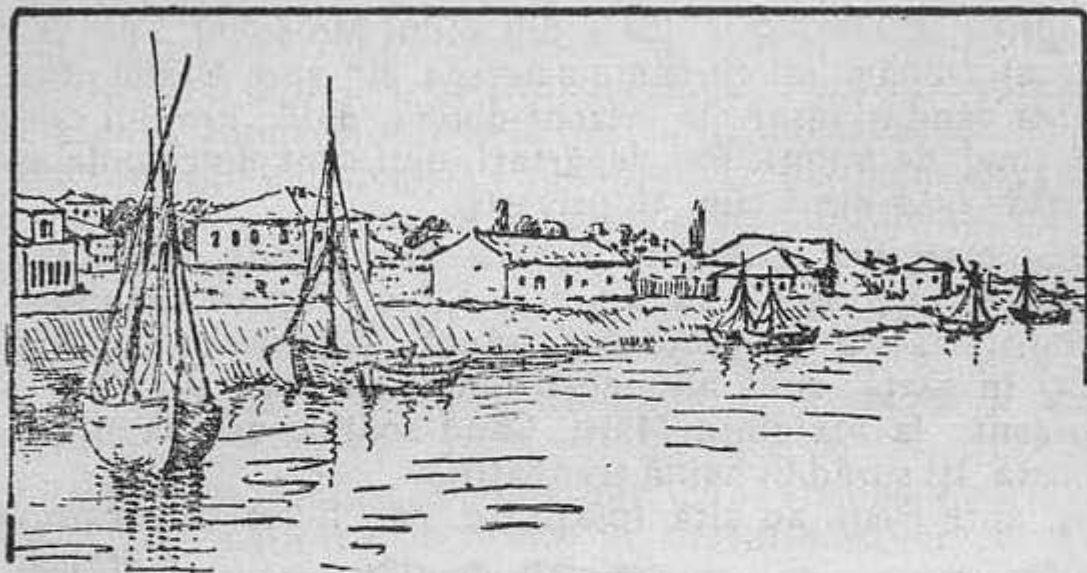
la vechea-i matcă. În timpul ultimului război, dușmanii s'au răsbunat dând jos vulturul de bronz.

De cum se oprește, te încinge dogoreala zilei de vară. Pe apă nu se simția. Adierea curentului născut în mers, răcoarea fruntea. Acum se unește căldura dela horn și mașini, cu aceea strânsă în depresiunea numai piatră, în care e așezat orașul.

Plăcerea călătoriei pe apă, s'a terminat. Te simți recreat, de și cum te ai dat jos din vapor, te pătrunde moleșala aerului încins, fără pic de răcoreală.

Ești bucuros să ajungi la hotelul sărăcăcios, cu simplitatea odăilor asemenea chiliilor de mănăstire.

Ar fi și greu de cerut mai mult. Otelurile sunt în funcțiune

Tulcea de demult

de mișcare omenească. În Tulcea numai de forfotă de oameni nu poate fi vorba. La capătul Dobrogei, izolat iarna, nu servește ca trecere nici pentru locuitorii din județ. Cei din satele vecine, poposăsc câte-va ore în curtea unui han. De aceia hanurile sunt mai pline decât otelurile. Sunt urmele vremurilor vechi cari n'au dispărut; otelurile sunt cerințele vremurilor noi, cari nu s'au așezat încă.

Școlile și diferitele instituții oficiale dau viață orașului, mai mult de cât negoțul. Clădirile lor l'au schimbat din ce era mai înainte. Sunt înșirate mai ales în lungul bulevardului ce duce la Monument, proeminența cu vedere largă, dar prea puțin cercetată. Neobișnuința mersului schimbă pentru localnici costișă domoală, în pripor de munte.

Natura nu ademenește pe cei deprinși mai mult cu odihna de cafenea, obicei transmis pe nesimțite din vremuri depărtate. Viața se scurge lin, fără svâcnituri, ca și apa bătrânului fluviu, aproape de sfârșitul drumului său lung și sbuciumat.

Cei localnici se sbat în nevoile zilnice, aspre uneori; cei veniți caută se scurteze cât mai repede popasul, pe care-l socot, pe nedrept, drept exil.

MUNȚII MĂCINULUI

Deprins cu terenurile joase din sudul Moldovei, de pe malul stâng al Dunării, ori cu câmpia netedă din spre Brăila, te prinde uimirea când îți răsare la orizont dintr'o dată, profilul crestă al unui șirag de munți. Par depărtați, deși sunt dincolo de apă. Iși schimbă fața după cum îi privești.

Dela marginea grădinii publice din Brăila, au înfățișarea Carpaților fâgărășeni, văzuți dela Sibiu. Piscuri ascuțite, colți numeroși, fac linia profilului frântă. Dimineața, umbriți, învăluiți în ceață, sunt asemenea dungei de nori ce se lasă uneori la orizont, la marginea Mării. Când soarele de toamnă îi bate în coastă, îți surâd în haină trandafirie.

Din spre Reni, au altă înfățișare, căci îi vezi dintr'un capăt.

Piscuri ascuțite fac linia profilului frântă.

Formele variate nuse deșiră, ci se strâng grămadă, într'un nod cu asperități, un masiv în miniatură.

Te ademenesc tocmai prin tainica lor aparițiune, acolo unde nici nu te ai fi așteptat să-i întâlnești. Din apropiere te prind în mreje prin variația peisajului, altul dela pas la pas.

Dacă dragostea de natură la noi ar fi mai înrădăcinată, iar dorul de a cunoaște minunatele colțuri din țară cât decât mai dezvoltat la generațiunile tinere, Brăila sau Galați ar fi centre de excursiuni, ca și Sibiul pentru nemți. Școala turismului la noi, ar trebui să înceapă în Munții Dobrogii. La înălțimi nici de 600 m. trăești toate peripețiile urcușului de munte.

Drumul nu e lesnicios, deși scurt. Ai de învins asprimea coastelor priporoase, osteneala potecelor cu stânci. Nu ține însă mult, iar depe vârfuri tabloul este plin de ademeniri.

Munții Măcinului sunt adevărați munți după naștere, măcar că nu au semeția celor tineri. Sunt asemenea nobililor scăpătați,

cu origine depărtată, cu fineța sufletului mereu ciselată prin moștenire îndelungată.

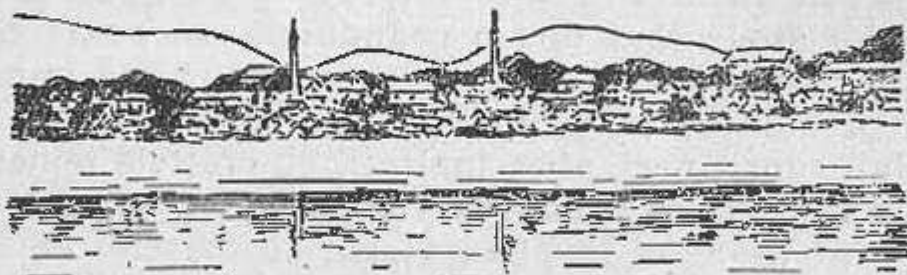
Chiar drumul dela Brăila are în el ceva din taina aleelor, cari duc la ruina unui vechiu castel.

Vaporașul ce se desprinde din portul plin de vase mari, transatlantice, cu hornurile groase, încinse cu brâu de toate culorile, pare o coajă de nucă în mijlocul Dunării, aici aproape un kilometru de lată. În aparență liniștită, îi simți puterea uriașă numai când străbați firul apei, ca să ajungi în brațul Măcinului. Vaporașul se clatină, împins în coaste; valurile se întetesc de te improașcă stropii. O nechibsuită manevră și pumnul valurilor turburate din liniștea lor, ar răsturna cu fundul în sus găoacea ce caută se le înfrunte.

Ajuns la gura canalului, răsufli ușurat. Drumul de aici înainte e o alee de sălcii pletoase, ce-și împreună cununa deasupra apei, lăsând abea o dungă albăstrie la mijloc. E un canal din Veneția nordului, Bruges-ul adormit. Sub tunelul de verdeață, vaporașul alunecă lin, asemenea gândacilor care patinează la fața ochiurilor mici de apă.

Au rămas în urmă, departe, hornurile înalte, mereu fumegând. A dispărut, ca prin farmec, sgomotul portului, cu scârțitul scripetelor, hodoroageala căruțelor, zângănitul lanțurilor și strigătele hamalilor.

Ești transportat în lumea poveștilor, de ai vrea să țină cât mai îndelung. La o cotitură de drum, în cadrul sălciilor ce se dau la o parte, ca într'un decor de scenă, îți apare un cuib de case, strânse grămadă, din mijlocul cărora se înalță minareturile svelte ale celor două geamii. În fund, după ele, e zidul numai pietre, coasta apusană a Munților, bătută în plin de soare.

..din mijlocul cărora se înalță minareturile..

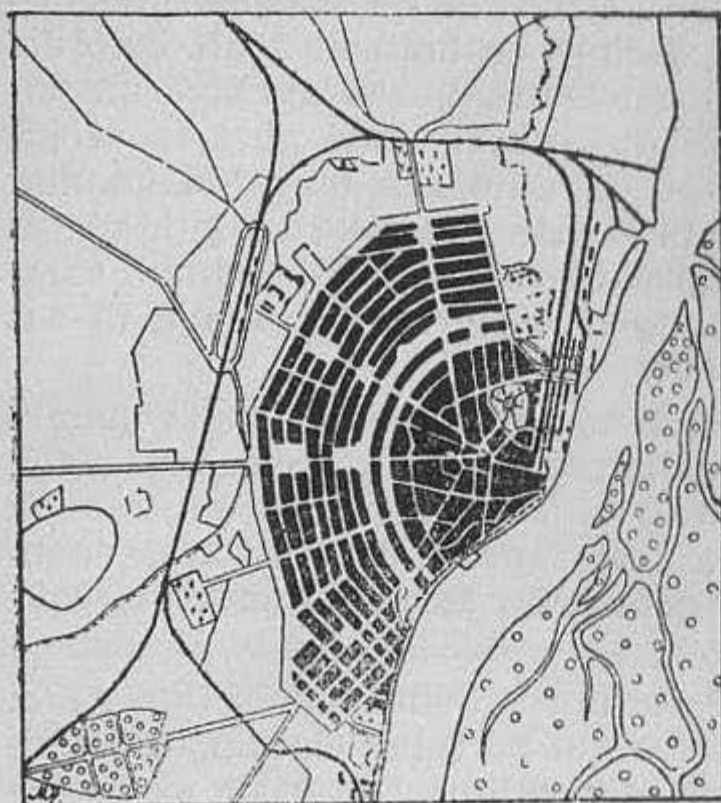
Așa de bruscă e schimbarea, atât de deosebit e peisajul, în cât drumul de câte-va ore, îți apare lung; te-a transportat dintr'o lume în alta.

La Brăila ai părăsit malul de lut gălbui. Dincoace ți se înfățișază zidul de granit. Din șiragul de case moderne, așezate după plan american, străzi drepte ce dau ca spițele de roată într'o piață înflorită, ai ajuns la icoana vremurilor nu tocmai depărtate, când Pașa era atotputernicul locurilor.

Latul Dunării desparte două lumi încă deosebite. De o parte forfota vieții, cu gâlceava târguelilor, cu lăcomia intermediarilor cătând numai la câștig. De alta, viața orientală, tihnită, cu mișcări domoale, ca și când timpul n'ar însemna ni-

mic. Turcul, cu picioarele strânse sub el, cu șalvari și turban, își soarbe liniștit cafeaua din felegean, numărând clipele după boabele de chihlimbar înșirate pe ață.

În prefacerile suferite chiar de turci în țara lor — Angora.

Planul Brăilei

clădită la margine de locuri aspre, — aceștia de aici, aduc aminte de vremea când luptau, se bucurau, erau pașnici ori cruzi, mânăți numai de religia care-i domina. Fanatismul religios scăzut, au rămas inofensivi, blajini, dar fără sprijin altul în viață.

Măcinul prea puțin s'a schimbat din ceia ce a fost odinioară. Aceleași case joase, cu acoperișul de țigle, tras pe ferestre; aceleași străzi întortochiate cu căldărâmul din pietre abea rotunzite. Iar când, primăvara, caișii sunt ciucură de flori trandafirii, câți-va

chiparoși ar fi îndeajunși ca să te crezi departe unde-va, prin ascunzișurile Bosforului.

Oamenii sunt în unison cu munții, căci și munții au povestea lor. În rigiditatea masivelor de stânci, ce par asvârlite unele peste altele fără nici o orânduială, să poate ceti legea veșnică din natură a primenirii neconținute, viață îmbinată cu moarte.

Și munții, ca și apele, ca și omenirea, au vrăste deosebite. Unii sunt tineri, abea înălțați, cu crestele semețe ce sgârie norii, cu văi proaspete, adânci, de ametești uitându-te în fundul lor.

Sunt ca omul în plină vlagă, cu mușchii de oțel, cu mișcările de căprioară, cu privirea surâzătoare, vioaie, plină de speranțe.

Sunt și munți bătrâni, peste capul cărora vreme nu de veacuri, ci sute și mii de veacuri, au curs puhoaiete revărsate din cer. Semeția lor a apus; văile s'au netezit. Sunt gârbovi, deși cu făptura tinereții, cioturi rămase din falnici stejari.

Așa sunt Munții Măcinului, în tinereța cărora nu existau nici oameni, nici fiare, nici paseri. S'au înălțat când temelia Carpaților nu era măcar plămădită. Lanțul lor se întindea departe, cătră miazănoapte, în lungul Moldovei, de se puneau în legătură cu cei din Polonia, din Bohemia, din inima Franței. Vremea le-a tot tăiat din înălțime; revoluțiunile pământului i-au rupt în bucăți. Azi au rămas ca niște colți resleți, izolați, despărțiți prin prăbușiri adânci, ori prin alți munți clădiți cu materialul rupt din coasta lor.

E acelaș cântec ca și cu vechile cetăți năruite din cari n'au rămas decât bucăți de ziduri înfipte pe vârfuri de stâncă. Din lespezile de marmoră cioplită, din frânturile statuei lui Jupiter Tonans, alții, veniți mai târziu, au zidit bordeie sau podoabă palatelor mândre. Cuvintele puse de Shakespeare în gura lui Hamlet, în scena cimitirului, se aplică lui Cezar ca și Cartaginei, vietăților ca și munților.

Melancolia vieții apuse, a bătrâneții ce nu se dă, aruncă însă asupra Munților Măcinului un farmec deosebit, sub imperiul căruia te simți prins de îndată ce începi a urca coasta mai trăgănată din spre Greci, ori din spre Bugeac, colțul din fața Galaților, cătră Pricopanul dominant.

E suiș de munte. Te acățări de zimții bolovanilor rostogoliți; încerci cu piciorul așezare sigură pentru pas; ocolești piepțișul aspru. Asuzi; răsuflă din greu; poposești adesa. E inima munților vechi, rămasă aceiași. Când crezi că ai ajuns în vârf, alt pisc ascuns privirii, îți iesă înainte, căci măcar că sunt bătrâni, înfățișarea e în totul asemenea, în amănunțimi, cu aceia a munților mai tineri.

Deosebirea e că vârful cel mai înalt, mont de granit dur, îl atingi în scurt timp. Atunci abea îți dai samă că ai a face cu o miniatură de munți, rădăcina altora, vechi, rămasă în relief.

Cât ai suit, în zadar căuți să-ți răcorești nădușeala la izvorul de apă. Murmurul lui tainic, farmecul urcușurilor din Carpați, nu-l auzi, cum nu-ți cântă nici șuerul cetenelor de brad, biciuite de vânt. E liniștea cimitirului dar și smerenia ce ț'o deșteaptă mormintele.

În schimb, răzămat de bolovanii rotunziți ce presară creasta munților, vei urmări rotirea vulturilor cu capul pleș, mai mari de cât curcanii, care-și aleg încă locurile cele mai priporoase și ascunse, ca să-și clădească cuibul cât un bordeiu, adunătură de vreascuri uscate în care-și cresc puii. Se înalță, se urcă mereu în seninul luminos, de ajunge cât un hulub. Apoi să lasă domol în rotiri largi, cu aripele înclinate când într'o parte când în alta, pare că ar aluneca pe un plan străveziu.

Măreția acestei pasere te face să uiți că te afli numai cam la 500 m. înălțime, deși pe cel mai înalt vârf din Munții Măcinului. E un câmp de bătălie între ciclopi. Pretutindeni bolovani rotunziți, gata să se prăvale, sunt presărați pe vârf, pe coastă. În farmecul lunii te crezi într'un ținut vrăjit; fiecare piatră iea chipuri de ființi felurite, ce stau de vorbă. Asculți povestea munților reduși la ruini, glas tânguitor ca al unui bătrân în pragul morții.

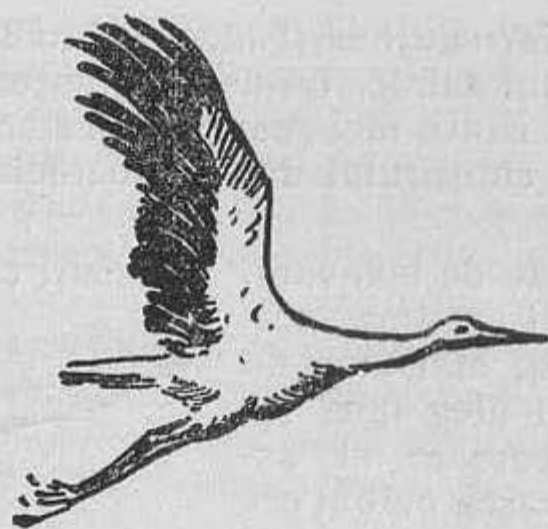
Te uiți în jur și priveliștea e aceeași ca și de pe un munte înalt. Deoparte se înșiră val de val, crestele încâlcite, care se lasă

Pretutindeni bolovani rotunziți...

spre răsărit. De cealaltă parte sticlește dunga Dunării, la marginea Bălții ascunsă sub ceața fumurie, ce unește cer cu pământ. Soarele pă-

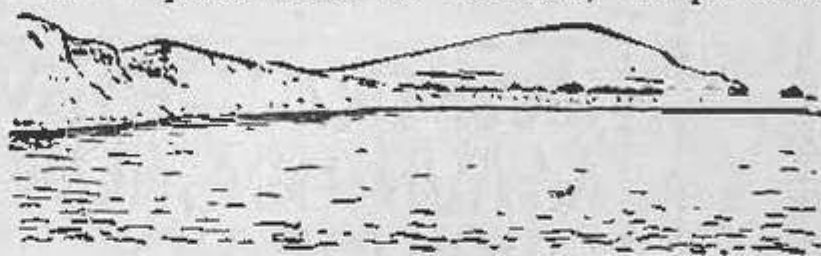
trunde în ea, un disc enorm, roș ca para focului. Se lasă încet ca după o cortină de gaz subțire, ce-i domolește strălucirea,

SPRE IACOBDEAL

În drumul dintre Brăila și Galați, se ițeste mereu de peste Dunăre, un mușuroi urias.

Până la amiază apare că o pată sură la orizont, cu profilul o parabolă. Când soarele scapătă spre asfințit și scoate în relief, prin contrastul brusc dintre lumină și umbră, până și bulgărele din brazdă, dealul pomenit surăde, se îmbujorează la față, deslușindu-i-se câte-va viroage.

Se ițeste mereu, un mușuroi uriaș...

Ca un ceaun răsturnat, văzut ori de unde te întorci, exercită o tainică chemare. Dorești să-l urci, să vii în atingere cu el. Și astfel nu poți trece prin Măcin, fără să nu te îndrepti către Iacobdeal cum i se spunea mai înainte de a fi botezat Dealul Regele-Carol.

È un drum plăcut, de loc obositor și răsplătit prin liniștea supremă de care te bucuri pe vârful nu mai înalt de 344 m., în mijlocul unui spațiu larg, larg de tot, peste care ai impresia că ești stăpân.

Apuci de o dată pe șoseaua bine întreținută, ce duce la Cerna, în lungul zidului muntos, stropit primăvara cu pete rumene de caiși înfloriți. Leși pe dreapta Carcaliu, un sat de pescari lipoveni, iar Greci, sat mare, vârât după un pinten de deal, la stânga.

În jur e pace. Soarele de toamnă, scaldă peisajul într'o lumină blândă, pare că s'ar revărsa din cer o ploaie mărunță, diafană. Doar câte un țârâit de cosaș cât întrerupe liniștea.

Ca să mai taie din drum, căruțașul dă deadreptul prin miriștea firavă, împetrișată cu floricelele vioaie de scânteuțe lipite de pământ și cu cele de nemțișori plutind în aer.

La un leagăn de teren se oprește, se dă jos și-mi aduce o bucată de tub din lut ars. È semnul vieții intense de odinioară, de prin aceste meleaguri.

Ne găsim în dreptul Igliței; bietul sat, neînsemnat azi, cu câte-va căsuțe de pescari, se află pe locul unde acum o mie și mai bine de ani, se înălța vestita cetate Troesmis, getică la

început, romană apoi, bisantină în cele din urmă. Era o cetate importantă, loc de sălaş al legiunii a V-a Macedoniană, *Territorium legionis V Macedonicae*, ce avea drept rost să apere drumul de graniță din Scitia-minor, legătura dintre Arrubium (Măcin) și Carsium (Hârșova).

În cetate venea apa prin țevii de sama celor scoase de ferul plugului în cale. Temple se înălțau nu numai în cuprinsul zidurilor, dar și mai departe în interiorul țării. Mai pe urmă, pe ruinele templelor păgâne s'au răscolit basilici, a căror temelie s'a păstrat. Reconstituirea cetății, după *Bandry*, e dreptul cu multe întregiri și imaginație, o arată apărată înspre uscat de vre-o 12 bastioane, pe când spre apă era malul rupt.

...dă de marmoră cu inscripții...

Peste locurile odată forfotă de viață, a tăbărit furtuna năvălitorilor din Asia. Cetățile pustiite s'au năruit, iar praful răscolit de vânturi a înmormântat ruinele

sub pământul arabil. La o coastă mai spălată de ploaie, un Petcu Slave, săpând pe lotul lui, dă de marmoră cu inscripții din o *villa rustica*. O sfarmă cu târnăcopul, spre a o pune la temelia casei lui, cu păreții din chirpici.

Numai după o frântură cu câte-va litere cioplite, se poate întrezări furnicarul de viață ce domnea pe plaiurile, unde acum s'a lăsat liniș-

tea deplină. Vremea a netezit pământul, a astupat șanțurile de întăritură. Ferul plugului ară peste mormintele cetăților de odinioară. *Sic transit...*

Natura, ca și așezămintele omenești, sunt supuse aceluiași neștrămutate legi de prefacere, de sușuri și scoborâșuri în drumul însă care urcă mereu treptele evoluției generale. Insula Blasova, din fața Iglitei, făcea parte o dată din dealurile dobrogene, după cum prin bucata de oală ce o aveam în mână, curgea apă limpede din poalele munților.

Omul trece prin asemenea prefaceri, începând adesea munca dela capăt. Peste coastele Vesuvului, până'n vârf numai vii, se revarsă într'o bună zi puhoiul pustiitor de lavă. Abea s'a răcit și omul taie din nou trepte în piatra proaspăt întărită, punând alte coarde ca să se prindă.

Regretatul *Pârvan*, atât de timpuriu smuls dela cercetările

sale temeînice, a arătat că pe vremea când zidurile Troesmis-ului erau în picioare, în cuprinsul cetății se găseau oameni veniți din toate părțile lumii. Trăiau familii din Planina, alătura cu altele venite din Faventia (între Bolonia și Ravena) ori din Oescus.

Azi e la fel.

Cetatea a dispărut, dar dorul de câștig ori nevoia de a trăi, a adunat în apropiere, sub coasta dealului, neamuri diferite, care se strădănuiesc să-și scoată pâinea zilnică din măruntaele de piatră ale muntelui. Cu cât te apropii de el cu atât liniștea de până acum e întreruptă de ecoul unor sgomote saccadate, unele mai regulate, altele cu svâcnituri intermitente. Lovituri de ciocane se împletesc cu zângănit de vagonete ori scârțit de roți.

Muntele e în totul de granit; oamenii taie blocuri, duse înainte de război și la Odesa, pentru pavarea străzilor. Așa se lămurește viața și gălăgia din preajma lui.

Bărăci de scânduri formează un sat provizor. După ce încețază lucrul, nelipsita cantină e plină de lume. În sala lungă, cu șiruri de mese, simple scânduri abea geluite, se aud toate limbile. Pe culmele de sus stau înșirate frânghii, căldări, alături de opinci ori bocanci, tot ce e nevoie pentru viața unui sat în formație, a unui popas vremelnice în izolarea ținutului întins.

De o parte stau grămadă câți-va italieni. Doi din ei joacă jocul favorit, gălăgios. Se aud numai numere: *Tre-cinque-due*. Isbesc cu pumnul în masă, desfăcând degetele repede, ca să se potrivească cu numerele enunțate. Alții stau de vorbă, gălăgioși, cu gesturi iuți, într'una saltând surtucul asvârlit pe umăr. Unul singur s'a tras mai la o parte. Cu capul între palme, cu coatele razamate pe masă, cată unde-va departe, prin raza de lumină ce străbate dintr'o crăpătură. Se vede pe plaiurile de lângă Verona, unde ș'a lăsat nevastă și copii, silit de nevoi la prîbejie. Aude în șoaptă cântecul de leagăn:

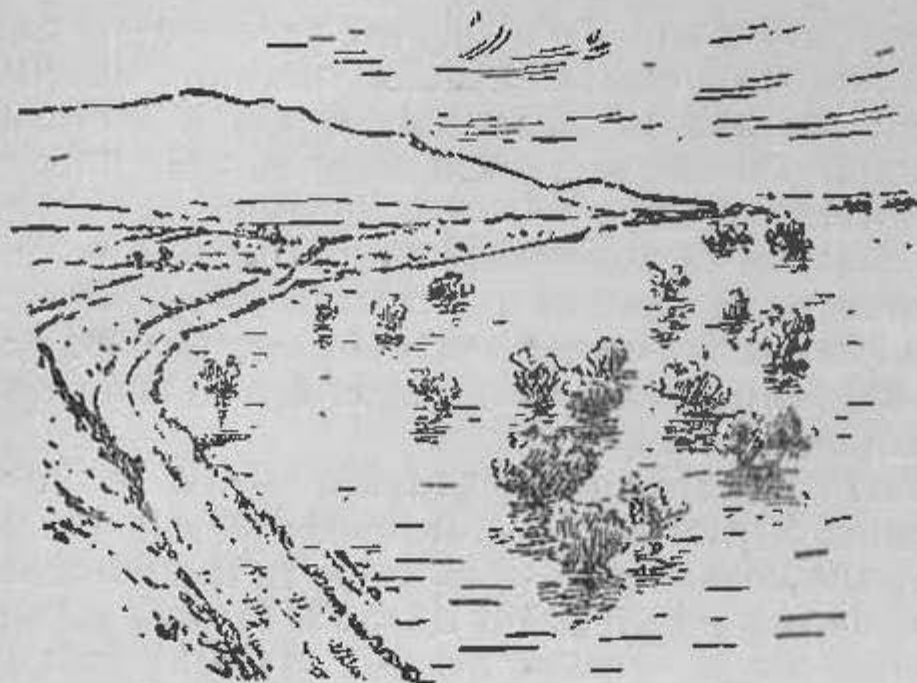
Dormi. Susurra il vento una preghiera
Passa per l'aure un tacito sospir;
Ne la tristezza de l'azzurra sera,
Dormi — dolce è dormire!

La altă masă stau îngândurați, cu sprâncenele încruntate, doi bulgari. Pun la cale ceva. Economii, nu iau nimic; din vreme în vreme fac se țâșnească printre dinți o aruncătură de stupit. Mai încolo doi flăcăiandri români, își dau cu coatele când intră în dugheană vre-o fetișcană, cerând pâine pentru cină.

Acelaș amestec de neamuri, ca și în vremea când pe aici patru-lau legionarii din a 5-a armată macedoneană.

Dealul lui Iacob este un minunat post de observare. Suișul e o preumblare. Spinarea trăgănată nu te obosește, iar când ai ajuns sus, priveliștea te recrează.

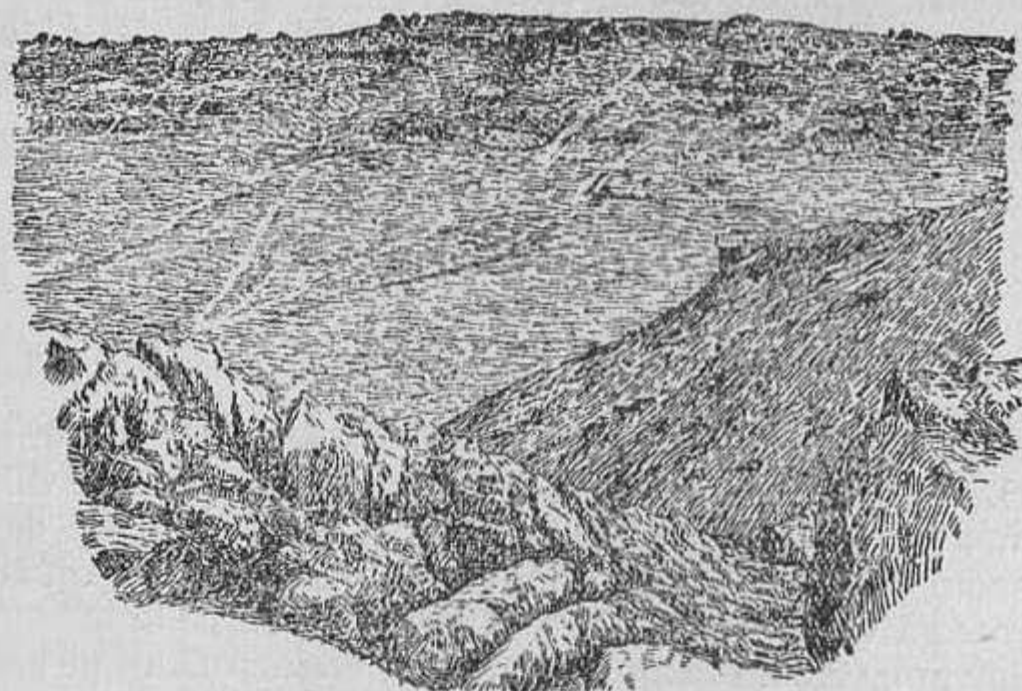
Spre apus ceața se lasă peste întinsul Câmpiei române, nesecat grânar, Sate, ogoare, tufărișuri, toate sunt acoperite de scama subțire a zilei de toamnă. Ai crede mai de grabă că e marea pe o zi înourată, când nu se prinde despărțirea dintre apă și cer.

Coroana sălciilor par enorme geamandure...

se țin lanț la munte, corona sălciilor stufoase, reslețe, par enorme geamandure plutitoare. Invie pentru o clipă icoana vremurilor de demult, când Balta Brăilei nu exista; în locul ei domnea marea întindere de ape, revărsate și peste câmpii.

De te întorci cu privirea către nord, să zărește dunga malului

Stai pe o bombă rezultată din măcinarea granitului...

dela Brăila cu hornurile fabricilor ca niște bețe de chibrituri, iar ca un deget arătător, ce a făcut să se îndoaie Dunărea la Galați, se înșiră culmea tot mai joasă a Munților Măcinului

sfârșiți în fața Galaților, printr'un dâmb nici de 100 m. înălțime, dar care tot mai are înfățișarea mândră a unui munte.

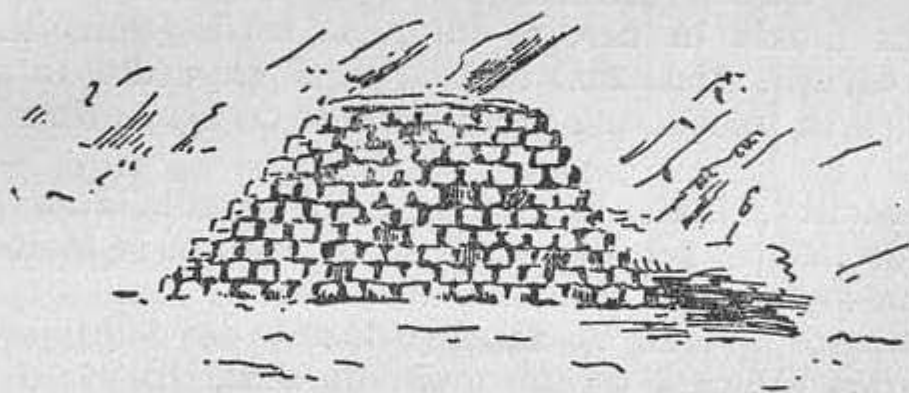
În jurul tău nimeni. Cât vezi cu ochii, iarăși țipenie de om. Stai pe una din boabele rezultate din măcinarea granitului, îngrămădite ca bolovanii la marginea mării.

Liniștea devine apăsătoare. Cerul se împreună cu pământul și te strivește în tăcere.

Urmărești umbra în apă a bătlanului ce taie văzduhul, ca să-și caute loc de culcuș în altă parte; clădești tot soiul de castele pe puntea de aur lăsată o clipă de soarele înroșit, pe întinsul bălții. Și apoi te învăluie iarăși desăvârșita liniște, încât prind gândirle să ieie locul sgomotului din viață.

Sunt momente când deplina pace te doboară. Te scobori iute, dorind sala scundă, cu miros de fum, cu gălăgia italienilor cari continuă, tot mai înferbântați, jocul lor.

De altfel te alungă și amurgul; țânțarii te chiamă la realitate.

DEALUNGUL BRATULUI SF. GHEORGHE

Cu Domnul Mollt, tovarășul meu de drum din singurătatea plaiurilor dobrogene, mă împrietenisem deabinele. Căruța lui nu era nici mai bună nici mai rea decât toate cele dobrogene, aproape la fel, bine ferecate la încheieturi și cu draghina înaltă la spete. Avea cai buni, iarăși ca mai toți nemții ori de unde ar fi, în Bugeacul basarabean, la Cisnădioara ori la Caramurat. Ținea la ei, îi îngrijea; hamurile erau mereu ca noi, înzorzionate cu tot soiul de canafuri și alămuri lucitoare.

„Herr Mollt” îmi prinsese obiceiul și scopul drumurilor mele. Nu aștepta să-i spun unde să se abată. De vedea în cale un dâmb mai răsărit, carnea caii într’acolo, apuca prin miriști. Noroc de brazda moale în care se infundau roțile, domolind sdruncinătura căruții. Așa mai târziu, după vre-o doi ani, a crezut de cuviință să înlocuiască sacul umplut cu fân, printr’un scaun pe arcuri.

„Herr Mollt”, înalt, bălan, cu ochii verzui, făcea parte din colonia de nemți, venită din Rusia și așezată la Malcoci lângă Tulcea pe la mijlocul veacului al 19-lea.

Se cunoaște îndată ca satul e locuit de nemți, nu numai prin biserică rădicată pe un umăr de deal, în văzul tuturor, cu turnul piramidal având la baza săgeții 4 turnulețe mici, dar și prin casele mari, spațioase, cu gospodărie așezată.

Neamul acesta de oameni, harnici, ușor își fac culcuș comod ori unde se așază. Satele lor le recunoști îndată, după casele puse la linie, dealungul străzilor largi, adesea umbrite cu arbori.

Deosebirea se vede imediat, mai ales acolo unde în preajma satului nemțesc vin sate cu alte neamuri. Așa e la Caramurat pe drumul dintre Constanța și Hârșova. Întâi vine satul tătăresc, cu case de lut puțin înalțate dela pământ, având ferestruici cât pumnul. Nici îngrădituri, nici pomi. Cum sunt pietrele funerare din cimitirul lor, înfipte în vraștea stepei, tot așa și casele sunt împrăștiate fără nici o orânduire. Nici nu le vezi din depărtare, așa de mult se confundă cu galbănelul pământului.

După o bucată de drum, treci prin satul românesc. Casele stuhuite sunt mai înalte; strălucesc prin curățenia varului proaspăt dat. Ulițele sunt însă tot întortochiate, dar curțile împrejmuite. E dreptul că mai la toți gospodarii, uneltele sunt

asvârlite întâmplător în ogradă, ca și dincolo, la tătari, dar câțiva salcâmi tot dau umbră copiilor, în arșița nămezei.

Și mai departe este satul nemțesc, cu vioiciunea orașului. Casele trase la linie, unele cu olane, nu le poți distinge dintre acareturile una cu clădirea stăpânilor. În jurul casei nu lipsește umbra copacilor, iar în curte domnește cea mai perfectă ordine. În fața bisericii mândre, e piața.

Sunt trei etape principale din evoluția omenirii întregi, precum și caracteristica a trei culturi deosebite. Tătarul reprezintă vremea primelor așezări omenești, trecerea dela pribegia nomadului la stabilitatea agricultorului. E însă și icoana vremurilor tulburi, de necontenită desnădejde și nesiguranță, când casele nu puteau fi de cât bordeie, iar bucatele și comorile se ascundeau în gropi bine bătute, greu de descoperit.

Satul românesc e perioada de tranziție. Așezarea e mai de lungă durată dar cultura încă e departe. Viața din casă e restrânsă; e dusă mai mult în aer liber, pe ogoare și la drum.

Satul nemțesc este așezarea statornicită. Clipele de odihnă se trec în spațiul larg al odăii, unde domnește ordinea și curățenia. În jurul mesei, sara, capul familiei deschide biblia păstrată cu evlavie credinții adânci, iar ceva din sfințenia bisericii a pătruns și în interior.

Și iată cum într-o zi de sărbătoare, fiind invitatul tovarășului meu de călătorii, în casa lui din Malcoci, mi se păru că restaurantul din oraș cu îndoelnică curățenie a feței de masă, a rămas departe—departe, de și mă aflam numai la 7 km. de Tulcea.

La umbra perdelelor trase și în răcoreala odăii curate, am avut masă aleasă, cu pâine de secară și unt proaspăt, cu mâncare de pasăre și nelipsitul Mehlspeisen. Era o masă de burghez instărit, în casa săteanului cu mânele bătătorite de țăpoi și coarnele plugului.

Tot în Malcoci mi-a fost dat să trec clipe de o înfiorare artistică, venită pe neașteptate, dar tocmai prin aceasta mai intensă.

Era o sară senină de sfârșit de vară. Toropeala de peste zi se liniști prin adierea răcoroasă din spre ape. Fosforescența cerului înstelat, învăluia spațiul într'un semi-obscur, în care casele, arborii și culmile de dealuri, se învălmășau în joc de umbre.

De odată, în liniștea începutului de noapte, când cucoșii dorm, iar câinii ațipesc pregătindu-se de veghe, răsună glasuri de bărbați, cu intonare de cântec duios, trăgănat, dar armonios. După tăria tonului, venea nu știu de unde, din apropiere; se deslușeau cuvintele. Pe urmă slăbiră încet. Ajungea numai melodia plină, din ce în ce mai domolită, până ce se perdu și ea în surdină, ca un final ce se stinge. Imi aduse aminte de Corul Pelerinilor din Tannhäuser, numai că rezonanța domolită de spațiul larg, taina stelelor și a umbrei lăsată pe pământ, dădeau cântării o vrajă nespūsă. Mi se păru că e în vis. Cu mult

după ce ultimele vibrațiuni se mistuiră în adâncul tănuit al cerului, repetam în mine cântecul ce-mi stârnise fiori.

Am rămas tremurând, cu respirația încetinită, cu auzul atent, doar voi mai prinde ceva din dumnezeieștile glasuri, ce păreau imnul dintr'o ceremonie sfântă, nevăzută.

Mi s'a spus că așa e în fiecare sară de duminică ori sărbătoare. Preotul nu îngăduie flăcăilor să hoinărească la crăsmă. Cum se înoptează, ei pleacă spre casă, cântând.

Nu e colț din țară, cu aparență cât de ștearsă, care să nu-ți poată procura momente de sguđuire a simțurilor. Plăcerea călătoriilor fără călăuză constă tocmai din împletitura unor asemenea întâmplări neprevăzute, care îți rămân adânc în amintire, după ce te-au pironit, prin efectul lor asupra sufletului.

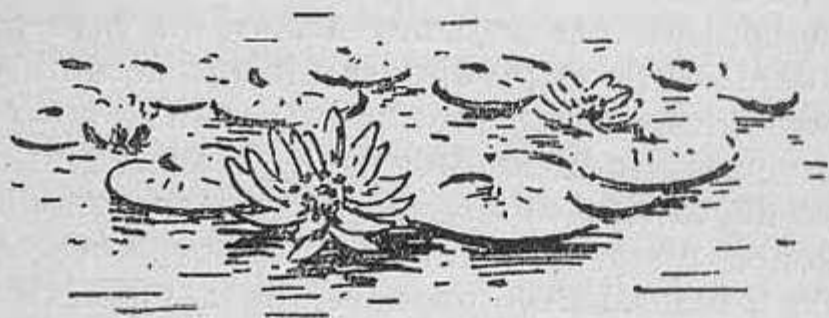
Călătorul care ar străbate ne atent prin Malcoci, ca și prin atâtea alte sate, nici nu i-ar trece prin gând că există în preajma lui, ascunzișuri unde și natura pregătește surprize.

La câți-va pași de vatra satului, începe balta, domeniul deltei. Stânci roșcate răsar de sub învălișul de țarnă. Ele sunt jelturile pe care stai și visezi în fața țăsutului de flori dela marginea apei.

Ai înainte un tablou de Segantini, în care peisajele sunt redate nu prin pete de culori suprapuse ori alipite, ci printr'un țesut de fine linii, așa orânduite în cât din depărtare dau tonalitatea peisajului cu lumina proprie înălțimilor muntoase.

Așa și aici. Toiul vieții pline dela începutul lui Iunie, exuberant în culori și forme, nu-ți mai satură privirea. Are acelaș efect ca și răscolirea corului, răsărit ca din pământ în farmecul nopții de vară. Frumosul e tot una pretutindeni, iar senzațiunile ce-ți deșteaptă sunt sguđuitoare ori legănătoare, te înțesc ori te mângâie, indiferent dacă îți vin din muzică, din o poezie ori din îmbinările de flori. Cum e transformarea energiei, o cădere de apă dând electricitate, tot așa adesa parfumul sau culorile florilor îți deșteaptă arii felurite. Le auzi privind, ori respirând aerul plin de mireasmă.

Boghioasele flori de nuferi galbeni, împetrișau câmpul frunzelor late, de colțul cărora se sprijineau și florile nuferilor albi cu încondeieri trandafirii. Stânjâneii galbeni străjuiau în jurul ochiului de apă, în care aluneca dunga de soare, furisată prin-

tre stâncele ca de porfir. Florile de Săgeata-apelor, înălțate, păreau candelabre, cu sute de pălpâiri aprinse în fața altarului.

Limpezeciunea de cristal a apei, bătută de soare, te făcea să te uiți în viața din ea ca printr'o fereastră. Frunzele mărunte

de Otrăţel, ţes pânză deasă de verdeaţă, asemenea voloacelor asvârlite de om pentru peşti. În desişul ei stau capcane măestrite în care se vără mici răcuşori, fără să bănuiască de apropierea morţii. Sglobii, se bucură de căldura şi lumina soarelui ori abea ieşiţi pe lume, gustă din fericirea primelor călătorii de plăcere în domeniul apelor. Curioşi, se vără în măruntele capcane ce le stau în cale. Ameţiţi, înăduşiţi în spaţul restrâns, cearcă să iasă la libertate. Drumul le e tăiat. Sunt prizonierii plantelor carnivore. Tragedia din desişurile pădurilor africane, în taberile antropofagilor, se petrece şi sub oglinda apei ca la crima.

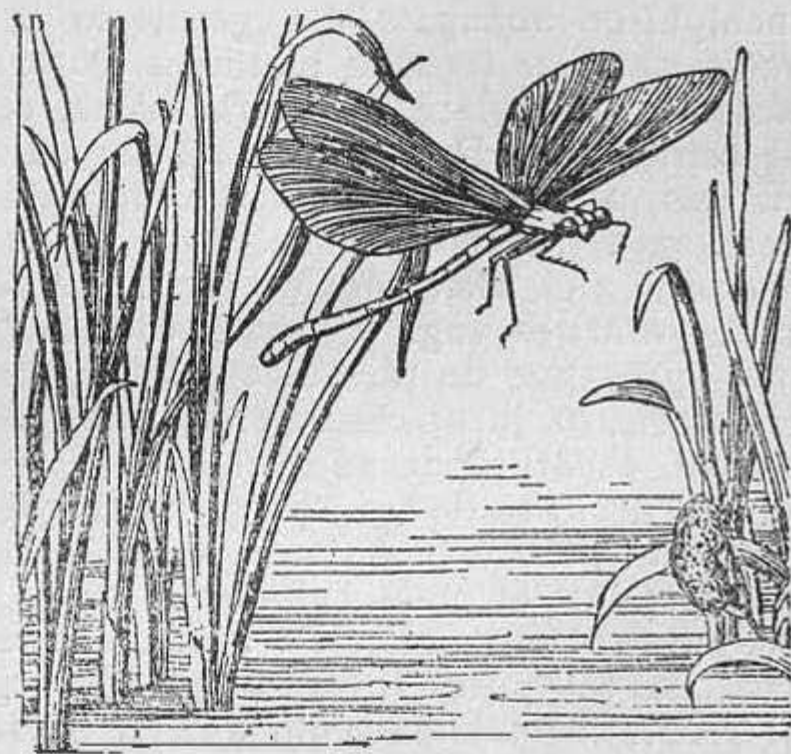
Un roi de Calul-Dracului, cu sbor îndrăzneţ de săgeată, se abate dintr'o dată, fără să ştii de unde vin. Trag linii sclipitoare în văzduh, ce se încălesc ca stelele căzătoare în noaptea Sfântului Laurenţiu; cu aripile ca de mică insecte fac sgomot înfundat de zângănit metalic. Par mai multe prin oglindirea lor în apă. Cum vin, aşa se fac nevăzute, ca şi când ar fi făcut un drum de plăcere.

Cum e la Malcoci, e în tot lungul braţului Sf. Gheorghe căci la marginea apelor care bat la inundaţiuni până în mal, se înalţă rana necatrisată complet a pământului, cu stânci străvechi din temelia scoarţei.

E linia dealurilor nordice, dar tot o dată şi linia urmelor de întărituri depe vremurile când dâmburile serveau de strajă peste întinsele ape. Pretutindenii se găsesc cărămizi, cioburi de oale ori monezi, cari dovedesc o viaţă stânsă.

Aşa e la Prislava, cu ultimile case inundate. Pe dealul dela spate, sunt urme de întărituri şi ziduri; pe aici trecea drumul bătut ce lega Aegyssus (Tulcea de azi), „*vetus urbs, moenibus et positu vix adeunda loci*”, oraş vechiu, cu ziduri şi poziţia care-l fac greu de luat, cum îi spune Ovidiu, cu Salsovia, pe locul Mahmudiei.

Sătişorul de pescari de azi, pare a fi avut un trecut însemnat, căci altfel numele lui nu s'ar găsi şi pe hărţile vechi genoveze.

...cu aripile ca de mica...

Cu mult mai cunoscute sunt localitățile din spre răsărit. La Mahmudia sunt ruinele vechii cetăți Salsovia, cea mai nordică și mai importantă întăritură din colțul nordestic al Dobrogei, căreia probabil i s'a suprapus un punct genovez de magazinare ori chiar de apărare.

În tot drumul dela Frislav la Mahmudia și mai în colo până la Dunăvețe, nu e colț de deal mai răsărit, căruia poporul să nu-i spuie: La cetate. Pretutindeni întâlnești gropi scormonite în adâncul nopții, după bănuite comori. De altfel și legende s'au născut multe, în legătură cu acest trecut sbuciumat. Pe vârful dealului Beștepe s'ar găsi încă și acum belciugul de care se prindeau corăbiile, ca să nu fie luate de furtuni.

Fiecare legendă are în sine un mic sâmbure de realitate, fie cât de deformat și învăluit în amplificări de mai târziu prin închipuirile adăugate din generație în generație. Nu s'a dovedit că chiar legenda biblică a Potopului, e bizuită pe o catastrofă întâmplată nu în Palestina, ci în ținutul Tigrului și al Eufratului? Poema lui Izdubar cu mii de ani înaintea lui Hristos, o descrie amănunțit. Adaptată scopului și locului, povestirea a trecut în Biblie.

Așa și aici. Belciugul de fer nu se găsește; el însă concretizează amintirea vagă a vremii când marea se întindea cu mult mai spre apus de țărmul ei actual, iar Raselmul forma golful Halmyris, în jurul căruia erau salbe de cetăți azi sub mantia uitării, asvârlită de vânturi.

Că a putut să fie așa, știința nu neagă. Când a fost așa? Știința nu poate preciza încă, iar descrierile celor vechi nu pot fi luate ca represintând prezentul vremii lor, ci iarăși realitatea alterată cu puterea legendelor. Pe atunci Istru era la marginea lumii, iar „zice-se” putea fi luat drept adevăr, de cei cari scriau istoria și geografia mai mult din auzite. Ca și pentru zorile omenirii, închipuire și realitate se îmbină. Nu se poate cerne adevăr de plăsmuire după mii și mii de ani, când natura a asvârlit vâl nou de viață peste tot, în prefacerile ei necontenite.

E logic ca în acest colț al Dobrogei să fie și multe urme de cetăți și multe legende. E cel mai important din punct de vedere al apărării, căci e cel mai înaintat către nord, ținutul izvoarelor de puhoie omenești.

E important și prin dealul ce se înalță între Beștepe și Mahmudia. E farul cel mai înalt, din partea locului. Depe vârful lui privirea ageră străbate până cine știe unde.

E o creastă cu 5 gheburî dealungul malului. De aceia și numele turcesc Beștepe. Se vede din toate părțile, ca și Ceahlăul din Moldova, răsărit peste capul celorlalți munți mai mărunți. Deși Beș-tepe nu are înălțime mai mare de 242 m., izolat cum e, îl zărești dela Reni ca și dela Ismail, dela Enisala pe lacul Babadag ca și de pe mare.

Urcușul e ușor, domol, ca a mai tuturor dealurilor din Do-

brogea, cioturi îmbătrânite de munți odată falnici. Ploaia i-a spălat vreme de milioane de ani; fir cu fir din trupul lor au fost luate, date în sama vântului ori al apelor.

Urcând, asisti la o luptă mută între ființi și aspra stepă. Stejarii, mândri în pădurile dela Slava, vor să deie asalt. Opriți în loc, sunt schilodiți de suflarea aprigă a vântului din spre mare, de uscăciune și arșița soarelui. Din arborii falnici, cu crengile asemenea brațelor mușchiuloase ale atletului, ajung niște tufani, ciritei noduroși, strâmbi, chinuiți, ce-și apleacă fruntea la pământ, ca vântul se alunece pe spinarea încovoiată. Pare că-ți spun și ei: „Capul plecat sabia nu-l taie”. Slăbiți, piperniciți, sunt prada omizilor care asvârl peste crengi țesutul alb de mătasă al cuiburilor așa de multe de par ninși. Simți chinul bieților arbori, în încordarea supremă a ființii împinsă de instinctul puternic al nădejdei de viață. Urcă spre vârful dealului, dar la cele din urmă se opresc în drum, învinși. E acelaș tablou pe care-l găsești pe vârfuri muntoase. Ființele sunt altele, dar lupta aceeași. În locul stejarilor sunt brazii. Schilodiți, sdrențuiți, transformați în sperietori de păseri, tiraliorii „armatei cari luptă cu sulita” se dau biruiți. Locul lor îl iau jnepii reduși la tufe, cu crengile ce se furișază ca șerpilor.

Urcușul unui deal ca Beștepe, te face să trăiești vârtoarea luptei, caracteristică vieții. În liniștea deplină tabloul chinuitelor ființi mute, evocă chiotele sălbatece ale năvălitorilor de odinioară, revărsarea prea plinului omenesc spre locuri depărtate, unde însă prefacerile îl așteaptă. Mor Hunii, Geții ori Gepizii împinși la drum lung de exuberanța vieții locale. Prin altoirea lor cu alții, nasc popoare cu însușiri nouă, ce continuă să trăiască îndelungă vreme.

Drumul printre ciritei nu ține prea mult, iar când ai ajuns sus, te ametește zarea largă, cum orbește lumina pe cel deprins cu semi-întinericul odăii. De nicăeri nu se vede atâta variație și atât de întinsă. Te socoți în aeroplan. Iți închipui cât de prețuit era un asemenea punct de observare pentru cei care puteau pătrunde depărtarea, punând mâna pod.

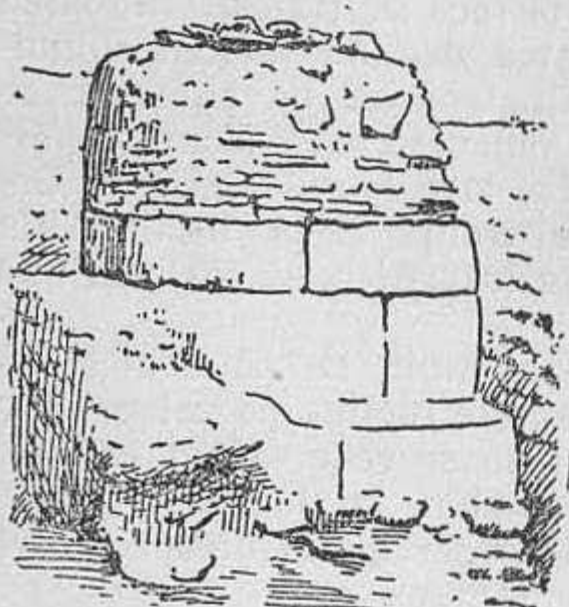
Spre miază-noapte sclipesc ochiurile de apă din deltă ca niște cioburi de sticlă, asvârlite pe nemărginitul țesut al treptei. Cătră miază-zi se înalță dunga dealurilor împădurite din preajma Babadagului, iar Raselmul e luciu sub bătaia piezișă a soarelui. Spre apus se înalță șira munților dela Măcin ca un labirint de culmi joase, variate ca formă, pe când înspre răsărit se vede dunga cenușie a Mării. În cadrul acestui orizont, se întind mușuroaiele de piatră, cu spinarea rotunjită, ce caracterizează colțul nordestic al Dobrogei.

Vântul e neogoiat; nu e o clipă acelaș ton. E muzica singurătății. Nici o țipenie de om. Chiar muștele care, pe celelalte înălțimi mai adăpostite, îți țin de urât, aice sunt alungate de apriga suflare a aerului.

Așezat cu spatele în potriva bății vântului, gândurile porniau cu iuțala undelor herțiene spre vremurile când, jos, la picioarele dealului, Salsovia stătea întreagă, strânsă în cingătoarea de ziduri înalte, iar aici, pe vârful dealului, străjuia colonul adus din meleaguri mediterane. De departe spre răsărit, un sul de praf să rădică; vântul îl împrăstie schimbându-l în nori, ce fug la fața pământului. O pâlpăire de flacără străbate ca o scântee, apoi se stânge cu îngroșarea prafului ce se tot apropie. Soldatul cată cu groază, căci știe ce se ascunde în dărătul avalanșei, ca și arabul din pustiu, care vede întunecându-se soarele de o dungă cenușie rădicată ca un fum gros din pământ. E urgia năsipului ce înădușă, orbește, venind cu putere. Dincoace e valul sălbatec al celor însetați de pradă, jaf și omor.

Chiote salbatece prind a străbate văzduhul. În ecoul izolării stârneau fiori de groază. Soldatul într'o clipă dă de veste jos. Porțile se închid, punțile se rădică, îngrijorarea cuprinde lumea din cetate. Ce pot șanțurile săpate în calea puzderiei de lăcuste care întunecă soarele?

În urma năvălitorilor rămâne pustiu, iar zidurile de cetate prind a se nărui. Așezările temeinice sunt făcute una cu pământul;

Zidurile de cetate prind a se nărui
(Ulmetum)

scântea de civilizație ce se adăpostea fie și în templul soarelui înviat de Lycimus ca dușmănie împotriva lui Constantin cel Mare, se stânge fără urme. Din stejar rămâne un cirtel înainte de-a peri; din cetate rămân temelii învălitate în țărână.

Progresul ce mija și în ținuturile noastre, e oprit în loc.

Singurătatea depe înălțimile dealului, deștepta amintirea întregii tragedii a poporului nostru, stânjenit în dezvoltarea lui normală. Unde am fi ajuns dacă gospodăria temeinică a celor care

începuse viața rodnică acum două mii și mai bine de ani, s'ar fi dezvoltat normal, pas cu pas?

Cetind Getica, frumoasa lucrare a lui *Pârvan*, stăruiitor cercetător al trecutului nostru depărtat, dar și suflet cu o caldă dragoste pentru neam, pare că cetești un tratat de etnografie actuală. Viața Geților din zorii dezvoltării noastre, a rămas viața multimei satelor noastre. Prea puțină deosebire a adus vremea.

Soarele prinse să se apropie de asfințit; altfel era atât de bine în învăluirea liniștei supreme, în cât aș fi rămas cât mai mult.

Cu regret am scoborât spre Mahmudia, orașel tihnit, cu aspectul încă depe vremurile vechi. În lungul singurei străzi principale, stau înșirate dughenile cu acoperișurile trase, ca un coroc și cu streșina sprijinită pe stâlpi, a căror aspect este cu totul pitoresc în orientalismul lor.

Mai departe spre răsărit, dealurile devin mai joase, tot mai izolate, sfârșindu-se cu acele de lângă Dunăvețe, sate cari ating aproape delta.

Pretutindeni sub brazda răscolită de plug, se găsesc urme de cetăți. Lângă Morughiol e Geneviz-Kaleh, cetatea genovezilor; la Dunăvăț e Cetatea Zaporojenilor, amintirea vremurilor când colțul acesta fu dat Cazacilor dispăruți de atunci cu totul.

Astăzi este deplină liniște în acest colț sbuciumat până mai dăunăzi. Invățatul agronom ieșan *Ionescu dela Brad*, prietenul lui *Negri și Cogălniceanu*, unul din cei mai activi în perioada renașterii României, pe la mijlocul veacului al 19 pomeneste numai numele satelor cari au existat. Locuitorii fură împrăștiați de turci, atunci când Rușii au căutat să-și întindă granița sudică până la Raselm. Au părăsit satele, lăsându-le pustiite luând cu ei ce puteau, în primul rând icoanele. Și azi în Tulcea se pomeneste de mahalaua Prislăvenilor și a Beștepenilor. Pe urmă iarăși s'a revărsat peste locuri slabul val de oameni de azi.

Vremuri uitate, de și atât de apropiate. Pacea nu s'a întremat decât curând. Se poate aștepta la ceva temeinic, pe locurile unde pribegia a fost aproape endemică?

PE VALEA TAITEI

Drumul bătut de legionarii romani, duce dealungul Dunării prin Satul-nou, Peceneaga spre vechiul Carsium, Hârșova de azi. Abătându-te către Cerna, sat bulgăresc cuprins, așezat ca într'o pâlnie cu pereți petroși, apuci calea spre Babadag.

Până la Cerna, locul e aproape neted. Ici și colo răsar spinări de stânci mai rezistente, năruituri din vechiul relief acoperit de mantia netedă a lutului galbăn, adus de vânturile vremii cvaternare.

Ici e Piatra Roșie, dincolo Piatra Râioasă ori Bujoarele largi. Pe toate le domină creasta Priopcei, lamă de cremene albă ca laptele, rămasă mai înaltă decât toate, resistând în lupta îndelungă cu agenții din afară.

Cu cât înaintezi către miază-zi, cu atât se deslușește mai limpede zona întunecată a pădurilor care se țin dese, lanț, până la Babadag. E variația decorului, în legătură cu cea geologică.

La Iaila, sat firav cu câte-va căsuțe, drumul se strâmtează. E o trecătoare importantă spre inima Dobrogei, asemenea Porții-de-Fer, ce duce din Banat spre golful Hațegului, cu Sarmisagetuza dacă. Ca loc strategic a fost apreciat de sigur și de Romani.

Dovadă e frumoasa marmoră găsită la Acpunar, din apropiere, icoana zeului Mithras, după care se poate deduce, existența templului, deci a unei cetăți.

Icoana zeului Mithras (Acpunar)

La Ortachioi locul se lărgeste. Peisajul e altul, cu totul altul decât cel de până acum. Se desvăluie un nou colț variat și mândru din plastica Dobrogei.

Suntem în valea Taiței, cel mai important râu din această provincie.

Râurile, ca și munții ori oamenii, îmbătrânesc și ele. Taița este icoana unui astfel de râu istovit.

Valea e largă. Râul nu mai are putere să roadă. Coastele văi par netezite de o mână uriașă. Pe fundul albiei, țârâie un fir de apă, limpede, abea păstrat peste vară sub umbra frunzelor

de captalan, late ca o roată de căruță. Cât de puținică să fie apa, ori unde, e o blagoslovenie. Umezeala ei inviorează drumul, ținându-l mereu verde și înflorit; puterea ei, cât decât, e folosită de om, trecând'o din mână 'n mână, în sghiaburi rădicate. Dela Moara lui Stan ajunge în a lui Hagi Gheorghe.

Cu vremea însă îi dau pace și oamenii. Roata morii stă înțepenită, înverzită de alge, la umbra sălciilor pletoase; șoarecii au pus stăpânire pe încăpere. Benzina învârte pietrele mai iute decât țărâitura de apă, strânsă în uluce.

Bătrânul râu câte o dată se scutură din amortire. E flacăra ce pâlpâie înainte de a se stânge. Devine sălbatec, pustiitor, înviind o clipă icoana vremii de odinioară. Când norii se rostogolesc peste culmile muntoase și toarnă ploaia cu găleata la isvoarele lui, râul se umflă furios, devenind înfricoșitor în mânie. Valurile tulburi nu mai încap în albia îngustă. Cu iuțeala fulgerului, trec de drumul obișnuit, măturând tot ce întâlnesc în cale. Așa de repede și plină ce a venit Taița, într'o vară, în cât pe apa ei murdară, pluteau cadavrele vitelor ce nu avură vreme ca să fugă din calea vijelioaselor valuri.

Noroc că-i trece furia repede. Din nou curge agale, cu slabe șoapte de viață. De altfel svâcniturile de mânie sunt spre paguba ei, căci mărul răscolit în cale se depune în balta Toprac, un corn din lacul Babadag. Astupându-și gura la revărsare, își taie tot mai mult din puterea slabă ce-i mai mână apele la vale. Își seacă singură urmele de viață ce i-au mai rămas.

În schimb peisajul din drumul ei, cât și al afluenților ce-i vin din toate părțile, e mai variat decât ori unde. Prin îndelungă activitate, de mii de veacuri, căci natura nu măsoară vremea cu anii, înlăturând tot ce a întâlnit în cale mai moale ca teren, a scos în relief ce e mai resistant, dând vioiciune și farmec locurilor.

Vine de roci eruptive se întretaie în toate părțile. Impotriva lor armata agenților externi s'a luptat cu greu. Astfel au rămas ca niște creste, înșirate în lungul drumului.

Așa a luat naștere și dealul Consul, cu nume ciudat, o piramidă

de porfir și marmoră, izolată între Ortachioi, Alibeichioi, Dautcea și Cineli, ca un enorm tron pe care-l încinge Taița din trei părți.

Jocul forțelor a creat aici unul

din cele mai frumoase monumente naturale din câte există pe fața pământului românesc, un munte abea de 332 m. înălțime, dar care poate fi dat ca exemplu tipic, de noțiunea unui munte.

Așa a luat naștere dealul Consul

Văzut dinspre Cineli, după gardul de arbori înșirați în jurul lui, impresia este chiar captivantă. Pare a fi o piramidă egipteană, mai înaltă, mutată din mediul ei pustiu.

Formată din lavă întărită, acel *porfiro rosso* căutat de antici, se înalță ca o sculptură neisprăvită, fapta unui îndrăgnet artist.

Peste tronul mândru, cu mânere de marmoră roșie, demn de vre-o ființă mitică, este asvârlit covorul țăsut din arbori deși, iar prin rariști, la sfârșitul primăverii sclipesc ca pietre prețioase, cupele florilor boghioase.

Suișul piramidei e ușor, mai ales dinspre Cineli, în vatra căruia s'au săpat vechi puțuri de cercetare a aramei, care încrustează cu azuriul malachitului fața pietrelor de aici, ca și dinspre Balabancea.

Din vârf se întinde o largă privire, ce îmbrățișază o parte variată a Dobrogei.

În spre sud se întind dealurile împădurite, toate tot una, valuri posomorâte și teșite, care se întind până'n Babadag. Spre nord se înșiră crestele țuguete de porfir dealungul afluentului care vine dinspre Meidanchioi, contrast isbitor ca svelteță de forme, cu dealurile învecinate, împădurite, ce închid orizontul la apus. Spre răsărit zarea nu se împedică de nimic. E aproape șesul, veche față de eroziune, presărată cu martorii vremurilor vechi, dealuri izolate, gheburi spălate sau simple dâmburi largi.

E o zonă frământată ca structură și origină, ceia ce-i mărește variația, deși și peste ea se așterne acelaș zăbrălnic de melancolie al ceții străvezii, nelipsită nici în toiul verii secetoase.

Frământările geologice, prăbușiri mai mult, au ascuns în adânc ruini de stânci, ale căror colți se țin șirag în lungul văii. Peisajului s'a adaus variația adusă de climă. Aici stepa se înbină cu pădurea, iar aburii calzi ce vin prin Bosfor din Mediterană, pătrund pe luciul lacului Raselm și Babadag, până departe în Valea Tăiții. Liliicii în tufe dese împodobesc primăvara stâncele, împrăștiind spre sară aroma delicată a florilor lor, asemenea Mimoselor care vestesc anotimpul cald pe Coasta de Azur.

În răscolirile subpământene, apa își greșește drumul. Sub Selpegea, de lângă Bașchioi, se cunoaște gălgâirea izvorului bogat, cântec ademenitor. Scenele caracteristice orientului, în jurul izvoarelor rare, le trăești sub umbra muchii de marmoră roșie. Viața e neogoiată. Nu e clipă în care șopotul apei ce țâșnește cu năvală, să nu fie întovărășit de glasurile omenesti. Vin nevestele cu căldările de aramă pe cap. Se întind trâmbe de pânză spălată, ca să se usuce la soare. Câtă înviorare aduce apa răcoroasă, ieșită din măruntaele pământului, aici se poate prinde de minune.

Urcând dealurile din spre Dautcea, o altă variație îți mângâie privirea, ca și sufletul. Coastele sunt numai ogoare de grâu,

mai rar de popușoi. Aurul spicului copt poleește deal și vale, iar vântul alintându-le coama, naște valuri gălbii, asemenea ondulărilor de ape, numai că sunt mute. Bătându-le în plin, soarele dă variațiuni de strălucire întregului câmp de aur. Farmecul îl formează tiraliorii pădurilor învecinate, arbori presărați pe tipsia de metal. Numai prin Ardeal mai întâlnești cruțarea copacilor în mijlocul ogoarelor. Cununa lor desfășurată în plin, dă umbră săcerătorilor, când arșița e prea mare.

Ceasuri întregi stăteam în uitare, privind tabloul de sănătate rustică, ce aduce aminte de ogoarele bogate din șesul lombardic, unde haturile sunt duzi tunși în fiecare an, legați între ei prin coardele de vie încolăcite ca niște odgone de sârmă, ai zice șerpi groși ce se țin din copac în copac. E economie de spațiu, mângâiere ochiului, dar și folos.

Stai și nu te mai sature să privești. E sănătatea ogoarelor îmbelșugate dar și mulțumirea ce ți-o procură văzul. Mai ales obișnuit cu câmpurile goale, din apropiere, privirea se odihnește alunecând peste spațiul de muncele, poleit cu aurul grâului și bătut cu pietrele prețioase ale cununii arborilor crescuți în voie.

Simți prefacerea lăuntrică ce ți-o aduce natura în podoaba ei liniștită dar plină. Un fluid de bunătate, pe lângă mulțumire pătrunde prin poarta ochilor. Nu e numai satisfacerea estetică ce ți-o procură energia vitală a colțului de natură în fața căruia stai; e un simțimânt moral pe care-l simți că încolțește, se înrădăcinează, umbrind pe cele obișnuite. Îți dai samă de însemnătatea închinării mute a elevilor din școala lui Tagore, aduși să contempleze în tăcere răsăritul soarelui. În loc să bolborosească veșnic aceeași psalmodie.

Vrednicul învățător depe vremuri, venit de tânăr din Moldova și îmbătrânit în lupta dârză ce o duse cu bulgarii din Bașchii, îmi spunea, cu ochii umeziți de lacrimi, văzându-mă uneori cu brațele întinse ca pentru a cuprinde frumuseța peisajului din față:

„Cine ne cunoaște războiul ce-l ducem ca să cucerim pământul acesta roditor și mândru? Invins, aici vin să mă îmbărbătez; învingător, tot aici vin de-mi iau răsplata. Nu mă satur, de ani de zile, privind colțul acesta atât de întremător și bogat“.

PRIN MIREASMA TEILOR.

Cei mai mulți cunosc Dobrogea numai din obișnuitul drum cu trenul, depe valea Carasu. Dela Cernavoda la Constanța, distanță de 60 km., un copac este o adevărată minune. Ca să mă odihnesc în toiul arșiței de vară, nu mă puteam folosi decât de umbra scurtă a malului de lut. Cel mult câte-va pâlcuri de salcâmi, prijeriți în jurul gărilor principale, aruncă pete de umbră rară pe pământul mereu însetat și încenușat de cum începe vara. Prin această cale rămâi cu ideia greșită că Dobrogea e un pustiu.

În spre nord pădurile se țin una pe suprafeți întinse. Sunt codri deși, cu murmur tainic, cu fiorul liniștei umbrite, cu gama culorilor de toamnă. Se țin lanț, pe culmea dealurilor largi ce încep din preajma Babadagului, până la Peceneaga pe Dunăre. Se țin lanț și pe podișul format în bună parte din revărsarea unei lave vechi, întinsă dela Trestenic până aproape de Isaccea.

Intr'o frumoasă zi de Iunie, am apucat pe drumul dela Ortachioi către nord, dealungul dealurilor țuguete formate din porfir și marmoră.

Era senin și cald; năbușala părea neobișnuită, apăsătoare. Nu trecu mult și o furtună se iscă din senin așa de amarnică, în cât praful răscolit, forma suluri ce se uneau cu norii ieșiți fără veste de după dealuri.

Era icoana stearsă a vremurilor când s'a depus îmbrăcămintea de lut galben, așternută peste toată fața Dobrogei, când cerbii cu coarne rămuroase mișunau printre arborii deși.

O ploaie cum rar mi-a fost dat să văd în Dobrogea, se deslănțui asupra regiunii. Asistam la una din acele furii ale naturii, care distruge într'o clipă munca omului nu de un an, dar de o viață. O adevărată pânză de apă se lăsă din cer până'n vale. Șuroaie gălgâitoare se scurgeau depe toate văiugele, tăind cărări prin ogoare ori culcând la pământ grâul aproape de secerat.

Trăiam o scenă nouă din liniștita Dobroge, atât de des și îndelung însetată.

După câte-va oare furtuna se mai potoli. Ploaia se rări, iar norii sburătăciți de vânt, s'au împrăștiat cum au venit. Soarele își arată fața, ca și când nimic nu s'ar fi întâmplat.

A fost una din toanele naturii, așa de capricioasă în manifestările ei, prin care își arăta puterea asupra a tot ce stăpânește.

Abea cătră sară am ajuns să urc drumul spre Meidanchioi,

sat cuprins într'o poiană, dejur împrejur fiind numai păduri.

Sus pe podiș, apa s'a scurs repede; pământul era aproape sbicit. Ca picuri de rouă mai străluceau ultimele broboane de ploaie, ce cădeau în cadențe neregulate depe frunzele copacilor, strălucitori în haina înviorată, spălată de praf.

Oamenii din vale jăleau pagubele pricinuite de șuroaie; sus păsărele cântau laudă exuberanței de viață, din luna când vegetația e în toi. Umbra serei se lasă mai repede în pădure, iar liniștea firii apasă mai gravă decât în spațiul deschis. Prin crengile arborilor rămuroși, ce prindeau să ieie fantastice înfățișări, mai trecea câte un freamăt tremurător, ca ultimele răsuflări aspre după furie. Iți făcea impresia că glasuri tainice șoptesc în adâncul pădurii, când mai rădicate, când mai slabe, ca și cântecul unui grup ce se depărtează.

Gazda mea era îngrijorată. Mă aștepta la amiază și m'am arătat în amurg. Ingrijorarea nu-i venea numai din pricina ploii, ci și din a oamenilor răi, cari își găsiră bun ascunziș în pădurea deasă din apropiere.

Aduse vorba despre ei, căci fu victima lor; încă nu-i trecuse spaima. Povestirea lui, în semiîntunecul odăiței luminate de o lămpușoară, în isonul freamătului de pădure, îmi alungă somnul râvnit, după un drum cu peripeții. Strigătele prelungi, stridente, ale unui huhurez, care vestea copiilor, ascunși într'o scorbură tainuită, că nu e departe și-i are sub pază, marea groaza pe care o deșteaptă pădurea, noaptea, chiar celui deprins cu ea.

...vestea copiilor,
ascunși într'o
scorbură...

A doua zi de dimineață, soarele bătând în plin, a împrăștiat spaima nopții, după cum sugea ultimele picături de ploaie, aninate de frunze. Pădurea străbătută cu dungile de lumină, părea un altar.

Se mai adăugă ceva tainic, care schimbă complet simțul realității. Un miros pătrunzător umplea aerul împrăștiat; te amețea, ca și un narcotic. Pădurea era numai de tei, arborii atât de decorativi, cu coaja netedă, argintie, dar mai ales ninși cu pusderia florilor ca de ceară.

Cât de multe și felurite sunt mrejele naturii! Câte mijloace nu are ea pentru a o ierta de durerea ce ți-o aduce și a-i cădea iarăși în genunchi în fața mărețiilor ori gingășiilor ei, ce te doboară și înalță, te mângâie și te înfioară, după toane.

„Viața este descoperirea ei cea mai mare iar moartea opera ei măeastră, ca să capete cât mai multă viață. Ea e totul. Aspră

pentru o viață

și blândă, drăguță și groasnică, slabă și atot puternică" (Goethe).

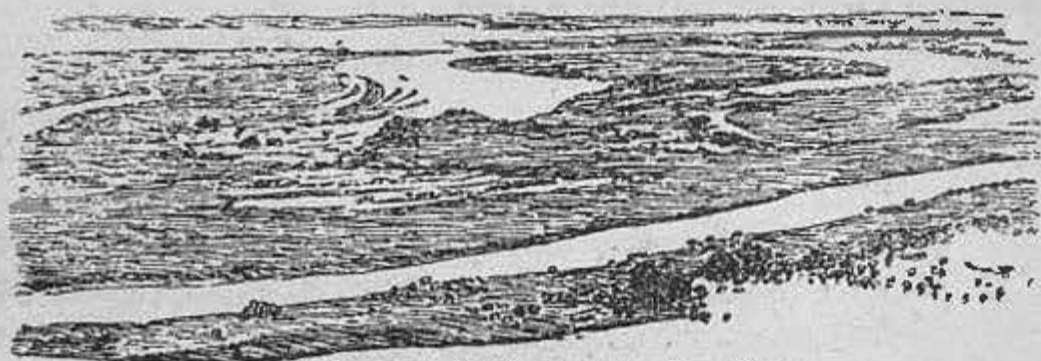
În alai de cântec de păsări, în zumzetul de albine ce le ținea isonul, în miros de flori ori vrâstări de umbră și lumină, călătoream ca purtat de un nor, prin spațuri nepământești.

Drumul este o adevărată alee tăiată în desisul unui imens parc. Cununa arborilor se îmbină deasupra, lăsând abea o dungă de cer senin, ca o cărare îngustă în spațiul strălucitor.

Atâta mireasmă de flori de tei, când abea simțită când amețitoare, după undele aerului ce prinde a se înferbânta, n'am întâlnit nicăeri prin țară. E o față nouă a caleidoscopului dobrogean. Nu ț'ar trece prin minte, că la câțiva kilometri mai spre miază-zi nu se știe ce e nici umbră de copac, nici miros de tei.

Drumul teilor se sfârșește potrivit farmecului ei. Panorama ce se desvăluie, e ca din alte lumi. Iți frece ochii, ca să te convingi că e realitatea, și nu închipuirea trezită de opiumul respirat în cale.

Pădurea se oprește brusc, la marginea podișului și el aproape tăiat dintr'o dată. În față să întinde lunca largă a Dunării,

In față se întinde lunca Dunării...

cu cloburi de oglindă ce strălucesc în pânza ușoară de ceață, lăsată ca o cortină de operă, după care vezi, nedeșluite, sclipiri de

decoruri și forme. Umbra pădurii se schimbă în câmp larg, înundat de lumină. Taina drumului îngust, e înlocuită prin spațiu fără margini, mozaic de sălcii, papură și ape, peste care alunecă umbra norului rătăcit ca o fantomă.

E marginea podișului dela Nicolitел, în contrast cu lunca întinsă a Dunării, contopită în depărtare cu șesul Bugeacului basarabean, de care abea dacă-l desparte o dungă gălbue, stearsă de negura depărtării.

Gândurile se opresc și ele dintr'o dată, sorbite de nemărginitul spațiu.

Rămâi numai cu privirea pironită, de ți se imprimă ca pe o placă fotografică liniștitul tablou al zămislirii unei lumi nouă. După îndelungă vreme, îl revăd proiectat pe pânza de zăpadă, lăsată în fața ferestrelor mele.

Căruțașul însă e obișnuit cu decorul pe lângă care trece adesea. Nu-i se mai pare așa de deosebit. Pentru el timpul e totul; deci e vreme de plecat. O surprindere nouă mă întimpină. Din taina pădurii, din priveliștea zărei nemărginite, mă scobor dintr'o dată în plin peisaj sviterian. Costișa priporoasă a podișului, e tăiată în șerpuiți înguste, care îți desfășoară, ca'n cinematograful,

mereu alte perspective asupra satului Nicolitel, strâns în valea îngustă ca un golf. Casele grămadă în jurul bisericelor înghe-muite lângă o stâncă de lavă înegrită, izolată, colț reslețit din podiș, dau satului o înfățișare cu totul alta de a celorlalte sate dobrogene. În scoborâșul iute, acum îl ai la picioare, acum e ascuns, acum iar se ițește în altă parte.

E un drum al minunilor, acest drum al teilor, ce vine dela Meidanchioi, „loc cu bun aer”, Buenos Ayres.

Satul Niculițel, fundat zice-se de români basarabeni, e unul din cele mai bogate din Dobrogea. În jurul său, peste tot, se găsesc urme romane. Valuri, ziduri, vase, monede, apeducte acoperite de pământ, se întâlnesc la orice sgâriitură de pământ. E încunjurat de vii. De aici se trage vestitul vin de Sarica, cu tăria suptă, ca și cel de Tokai, din rugina lavei străvechi.

Cu împrejurimi pitorești, cum nu sunt multe în țară, cu izvoare limpezi, cu răcoreala pădurii în spete și Dunărea în față, legat prin drumuri bune și de Tulcea și de Isaccea, Niculițelul ar putea deveni un căutat centru de popas peste vară, dar mai ales de toamnă, anotimpul când Dobrogea toată este învăluită într'o lumină atât de deosebită, ce aduce aminte pe acea mediterană.

Drumul se continuă în lungul marginii de pădure, între zidul ruginiu de lavă și lunca Dunării.

La o cotitură, răsare albul chiliilor ce înconjură Mănăstirea Cucoșului, clădită după sistemul celor moldovenești. Biserica din mijloc a fost zidită în 1853 „cu cheltuiala Dumisale Hagi Neculai Ghiță Poenarul”, oier din Poiana Ardealului. E oaza de reculegere și liniștit popas, după o zi de vibrare sufletească, prin atâtea nebănuite frumuseți ale naturii.

Pe când ultimele raze de soare mai alunecă peste lunca Dunării, născând sclipiri de scânteii în ochiurile de apă, în jurul mănăstirii de mult s'a lăsat umbra sării. Pădurea din jur se încruntă, iar peste arborii reslețiți în pajiștea din față, trec unde răcoroase, ce-i fac să-și tremure o clipă frunzarul.

Firul gândurilor iarăși să inoadă, în chilia arhondaricului. Nu se putea alege un colț mai potrivit pentru rugă, decât deplina pace a izolării în mijlocul pădurii. Glasul clopotelor, oprit într'o parte de zidul de frunzar, se resfrânge peste netezișul întinsei lunci. În liniștea supremă ce domnește peste fire, nu rar, îi răspunde altul din Mănăstirea Saonului, ascunsă între sălciile chiar depe malul ghiolurilor ce întovărășesc brațul Dunării.

Din nori apare luna, ca o sfântă
Gonind din lume visurile rele.

In lung și'n larg — tăcere și lumină...
Natura se-oglindește'n ea, senină,
Uimită de schimbarea ei la față.

(P. Cerna).

PE BRAȚUL SULINEI

Din cerdacul farului ce păzește canalul, privirea alunecă peste zona nesfârșită, unde bătrânul Istru ce-și respiră apele în deltă se luptă cu asprul Pont-Euxin, temut în toate vremurile.

Incunjurat de apa ghiolurilor cu papură ori a nesfârșitelor valuri, stă Sulina ca o insulă. Străbătută într'o coastă de canalul tăiat drept, amenințată în alta de năsipul suflat de vânturi până'n străzile principale, cuibul de case formează o oază omenească în întinsa domnie a apelor.

Jos, la picioarele farului, sunt îngrămădite clădirile moderne ale Comisiunii dunărene, împrejmuite de ziduri, cu curțile înflorite, ceiace arată trudă perseverentă pentru asemenea locuri cu pământul numai năsip. Demn de văzut e mai ales spitalul, model de curățenie și organizație.

Ca ori ce port, Sulina e un amalgam de neamuri, obiceiuri, biserici și case. Mosaicul etnic este și mai mărunțit prin sediul Comisiunii internaționale dunărene, ultimul semn rămas din vechea tutelă.

Biserica anglicană micuță, cochetă, învăluită în iederă și verdeață, un colț oxfordian, e aproape de noua clădire măreață a bisericii ortodoxe. Cea catolică își înalță turnulețul svelt mai de vale, din care pe înserate, se resfrânge peste ape dangătul clopotului ce sună Angelus. Alătura e una din bisericile grecești, iar mai încolo, e geamia cu minaretul svelt; Muezzinul nu mai strigă însă chemarea spre cele 4 colțuri ale lumii, decât în vremea Ramadanului. Cealaltă geamie, cu cupolă largă, e năruită. Biserica lipovenească e o locuință mai răsărită, cu o cruce mare deasupra.

Și casele arată oscilările vremii. Aproape de palatele occidentale dinspre mare, umbrite de un parc cu arbori rămuroși se înșiră căsuțe cu geamlâc la etaj, cu coridor proeminent de lemn pe temelie de piatră, după planul caselor turcești. Case cu îmbrăcăminte de scânduri vin lângă altele, de chirpici și cu curte largă.

Mai de demult, înainte de războiu, orașul gălgâia de viață. Porto-franc, era plin de mărfuri depărtate. Șiragul nesfârșit de corăbii ce intrau și ieșau, aducea mișcare într'una. Războiul a oblonit multe prăvălii și a ruinat multe case.

Mai rău decât războiul, e Marea care amenință într'una existența portului. Tot ce Dunărea îi cară, ea mână spre gura Sulinei, ridicând în taină praguri înalte, piedică pentru trecerea vapoarelor mari. Omul intervine, se luptă cât poate. Canalul e prelungit până departe în mare, de i se văd zidurile ca două dungi, pe apa aici mai mult gălbuie decât albastră. Mașinile de curățit năsipul, namile stranii, stau veșnic de pază, cu brațele lungi, numai căldări și lopeți, profilate pe cer.

Mijloacele sunt însă prea slabe. Marea, dușman neînfrânt și hain, îngrămădește într'o zi de furie, ceiace mașinile au curățit într'o lună. La această neprielnicie din partea Naturii nestăpănită, se mai adaugă și prefacerile lăuntrice sociale, depe urma cărora nu mai este pentru moment mult prisos de bucate, spre a fi exportat, deci să mărească circulația pe canal. Sulina trece prin zile grele. Vântul pustiului suflă tot mai aprig în lungul străzilor tăiate geometric; năsipul ce a înmormântat atâtea cetăți, cu renume universal, prinde să amenințe din ce în ce periferia; trestia și papura se încumetă să crească și în curțile oamenilor. Soarta Bruges-ului nordic amenință orașul, dacă nu se vor lua măsuri mai energice și mai grabnice. Nu e vorba numai de orășelul ce a mai cunoscut timpuri vitrege. De se astupă gura Dunării, aceasta ajunge un întins lac lăuntric. Insemnătatea ei de drum european, mai ales în perspectiva unirii cu Rinul, se amână pentru vremuri depărtate. Melancolia resfrântă asupra orășelului tot mai părăsit, printre casele cu obloanele zăvorite, în lungul canalului unde nu ancorează vasele mari, este prevestirea abaterii ce se poate lăsa și asupra vieții economice din restul țării.

Cătră sară, întunerecul acopere totul. Canalul pare un dublu șirag de sclipiri, în mijlocul cărora, ici și colo, se amestecă licăririle vaselor puține din port. În taina nopții pare că Drumul Robilor se reflectează în ape.

În schimb, calea dela Sulina la Galați e tot ce poate fi mai fermecător, când ziua e senină.

Vaporul tremură în așteptarea plecării, ca un cal neastâmpărat. Abea se lumina de ziuă. Ceața acopere totul, deltă și mare. Numai peste canal se resfrânge lumina zorilor, poliindu-l ușor.

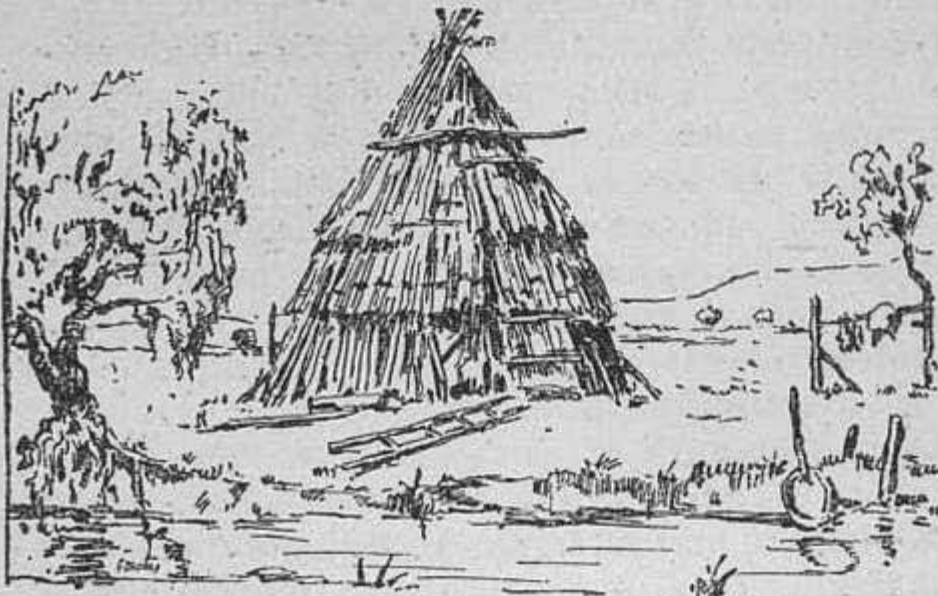
Când soarele prinde a străluci, zarea întreagă e încinsă de jar. Sclipesc geamurile caselor alineate în lungul canalului, ca într'un incendiu; strălucesc ca arama ciocănită vasele ancorate; până și ceața se îmbujorează. Canalul întreg se schimbă într'o punte de aur, cu joc mărunț de lumini născute din mișcarea valurilor ca de untdelemn.

Peste tot e numai strălucire; departe, spre răsărit, marea doarme încă sub învăliș ușor de scamă.

Ultimele case rămân în urmă; contrastul între dunga de foc de deasupra apei și ceața alburie de peste deltă, mărește farmecul plecării. Vaporul își urmează drumul lin, pe canalul ce

e ca o şușiniță de pânză întinsă la soare. Nici un arbore nu știrbește linia dreaptă a zării. Ahea dacă se simte un slab fâșiit, adierea curentului de dimineață prin mătasa spicurilor de stof. Atât e de lucie apa, în cât reflexul parilor bătuți în mal nu suferă nici o deformare. Valurile se perd înainte de a se lovi de țârm.

De lângă o colibă un copil bălan, somnoros își scoate de sub

De lângă o colibă...

polog căpușorul cu cârlionții vâlvoi; cată cu mirare cătră vasul plutitor.

Din vreme în vreme se arată o barcă cu pescarii, care inspectează plasa de prins pește. Stropii de apă cad din vârful lopoștilor ca niște boabe de metal topit.

E așa de deplină liniștea în imensitatea spațiului, în cât auzi svâcniturile inimei, ca tic-tacul unui ceasornic ce spune cadențat scurgerea vremii. Cârâitul unei cioare, depe vârful stâlpului de telegraf, e strident; îți dă mai bine seama de izolarea dintre cer și ape.

Intreaga variație e în jurul vaporului, în jocul valurilor care se interferează, dând sclipiri de briliante. E atâta spațiu, atâta lumină în pustietatea aceasta aparentă, sub care însă se ascunde cea mai complectă și puternică zămislire de viață!

Arătarea primului sălaș stabil omenesc, pe întinsoarea domniei apelor, este o minune. Cu el vine și variația vegetației. Sălciile îl umbresc; de după gardul de stof împletit, tipsia de soara-soarelui strălucește ca luna plină în răsărit, iar tufele de rișin, cu măciucele rubinii în vârf, sunt înalte cât arborii.

Ajungem la marele M, cele două largi coturi ale brațului Sulinei, a cărui drum întortochiat a fost scurtat de canalul drept, ca tras cu condeiul, între Mila 8 și 18. E lucrarea cea mai grea ce s'a săvarșit, cu ocazia regulării drumului către Mare. Aici e și cea dintâi așezare omenească mai importantă, cu case dese, având acoperișul ca de metal strălucitor, atât de bine ce e bătut stuhul. În fața crâșmei e locul de horă numai năsip auriu; drept căruți servesc lotcele prinse la mal. În jurul caselor sclipesc gutăile mari cât chitrii, dând un aspect exotic. O moară de vânt înălțată pe partea cea mai rădicată a grindului are înfățișare fantastică, întinzându-și aripele pe albastrul

spălăcit al cerului, fără un pic de nori. Obeliscul din mijlocul sălciilor, e semnul trudei omenești cheltuită la tăierea marelui M. Cherhaneaua și ghețaria nelipsită, arată gârla ce se deschide din labirintul ghiolurilor ascunse îndărătul pânzei de trestii, imensă bogăție nefolosită. E o lume aparte, un strop de apă în care viața își continuă jocul, cu bucurii și nevoi ca și în lumea largă.

De acum se întetesc variațiile căci sălciile prind a umbri malurile.

Nu e arbore mai decorativ pentru asemenea locuri ca salcia; nu e alt copac însă mai plin de dorul de viață. Se prinde ori unde pui un par în pământul umed. Sălciile tinere îți surâd, îmbujorate, primăvara; e bucuria deșteptată de seva ce se rădică în vinele ei. În plină maturitate, cu traiul în condițiuni prielnice, pădurile de sălcii par în totul asemenea celor de măslini, mai ales dacă ploaia de raze străbate printre frunzele mărunte, argintii. Imbătrânite, scorburoase, sunt arse pe din lăuntru, rânite pe din afară, numai mazănaie, ca niște făpturi fantastice; totuși nu se dau. În fiecare primăvară ies din jurul cicatricelor umflate, mlădițe rumenite. Iar când vântul le-a culcat la pământ, e îndeajuns ca să se țină de rădăcini prin o bucată din pielea scorțoasă iar seva să-i picure prin câte-va țevii, pentru ca ultima suflare din preajma morții să fie câte-va frunzișoare cu care-și împodobesc mormântul.

E o lume aparte, un strop de apă..

In plină maturitate..

Drumul taie prin inima Deltei. Indărătul gardului de sălcii puțintele și stuf din belșug, e domnia ei. Pare o pădure imensă. În realitate papura împletește rogojini de plaur asvârlite la fața apei, adâncă une ori ca și marea. Ochiurile nestăpânite de

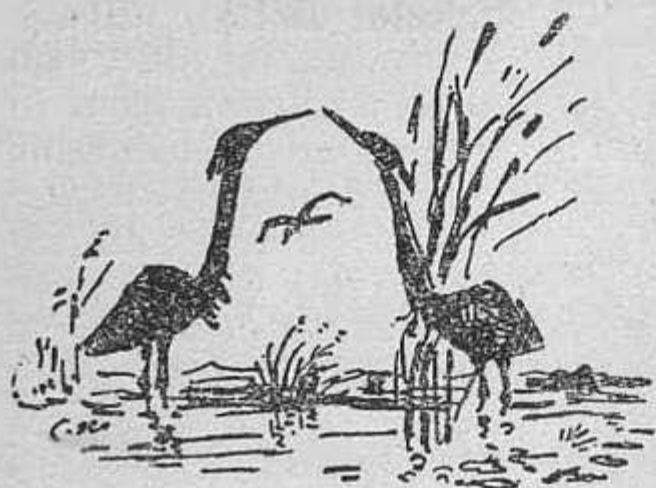
vegetație formează ghiolurile, pe care plutesc, ca niște vase fantome, bucăți rupte din plaur, mânate încet de vânt pe luciul de oglindă. Adevărate Arca lui Noe, transportă până și mistreți alături de lupi, dela un mal la altul. Delta pare pustie. E de ajuns însă ca să se simtă lovitura lopeților prin canalele înguste tăiate în papuriște, pentru ca să se stârnească gălăgia roiului de păsări, ascunse în desișul pădurii de trestii. E raiul lor; e o variație de forme și culori neîntrecută nici de lumea din delta Nilului.

Și de pe vapor poți să prinzi un colțișor din această populație de baltă, întocmai precum călătorul ce străbate Rhodesia, în tren, privește prin ferestre la cârdurile de antilope, în goană nebună, răscolind năsipul stepei uscate.

Delta pare adormită în învălișul de ceață ce-o acopere. În realitate în ea este plămada intensă a vieții, sub puterea căldurii soarelui.

Vaporul o străbate lin, dealungul canalului tăiat în inima ei deși tainicele ascunzișuri cu nebănuite frumuseți cunoscute de prea puțini, nu le poți prinde decât străbătând-o cu luntrea, prin canalele întortochiate, cu umbră de papură, cu luminișuri de apă și cântec de păsări. Ahea atunci îți dai samă de noianul vietăților cari foesc în pustiul verde.

În fie-care picătură de apă roiește lumea măruntelor ființi, cari formează hrana celor mari. În desișul stufului se cuibăresc

E raiul lor...

feluritele păsări, dela aușelul mărunț ce-și face cuib de pâslă până la bătlanii albi, ca ninși, cu egrete de pene scumpe. Ghidușii bălților sunt șoriceii, cu culcușul împletit sus pe trunchiu de trestie, de-l leagă vântul, iar lumea insectelor de apă țese pânza deasă prin aer.

De nicăeri aiurea nu se poate auzi mai din plin imnul crea-

țiunii, ca în domnia celor mai prielnice condițiuni de zămislire a vieții. În surdină el intră în complexul undelor cari te înconjoară; te pătrund, te întremează. Se schimbă, în tine, în reacțiuni nervoase; ele nasc acele stări de mulțumire, cari te cuprind fără să-ți dai samă. La firile mai sensibile, cu percepțiuni nervoase mai gingașe, nepătrunsul unor clipe cu tainică influență, se schimbă în concretizări artistice care ne transmit din fiorii emoțiunii trăite. În acest chip se leagă dumnezeescul cu ce e omenesc.

Deprins cu linia orizontală a profilului tras fără nici un zimț pe marginea cerului, rămâi uimit, după ce ai trecut de Mila 18, când la orizont să rădică un moșuroiu cu vârful larg, crestă,

ca un nour amenințător. A răsărit atât de neașteptat înaintea ochilor deprinși cu zarea lină, în cât te surprinde.

De aici înainte se adaugă un nou decor, acel al munților dobrogeni.

Tabloul naturii se întregește, prin apariția formelor pământesti, străvechi, mărturia unei lumi de acum sute de mii, poate milioane de ani în urmă. Contrastul dintre pământuri care-s pe sfârșite și altele care se nasc, adauge ceva mai intens, mai serios, frumuseții de până acum. Li dă un înțeles deplin, mai omenesc. Din mijlocul simfoniei vizuale, se desprinde acel „Prin moarte la viață” ce formează veriga tuturor prefacerilor. Bucuria prin suferințe naște, spun toate în jur.

Dela aușelul mărunț ..

Emoțiunea atinge paroxismul, ca și când ascuți o bucată musicală.

Ai vrea să ai mai mulți ochi pentru ca să te sature de farmecul deplin ; să respiri adânc tot aerul ce-l simți că-ți mângâie figura. Apa îți șoptește imnul vieții, ca și sălciile imobile, ori freamătul din adâncul păpuriștii. Ai dori să dureze o veșnicie sau, ca un copil, să strigi tare mulțumirea ce o simți. Sunt momente de extaz firesc, când socoți, ca și Francisc din Assise, drept frate și apa și soarele și sălciile și munții, căci te simți una cu toate în desăvârșitul unison din jur.

Vaporul însă își face mai departe cursa, iar munții Dobrogei se ițesc pe rând unii după alții. Cei 5 frați dela Mahmudia au rămas la o parte ; înainte se înalță gheburile dela Pârlita, platforma netedă dinspre Malcoci, dealul Mare din dărătul Tulcei. Cu cât te apropii de ei cu atât își schimbă haina. Din cenușii devin azurii, apoi încep să li se arăte culorile petrelor inundate de soare.

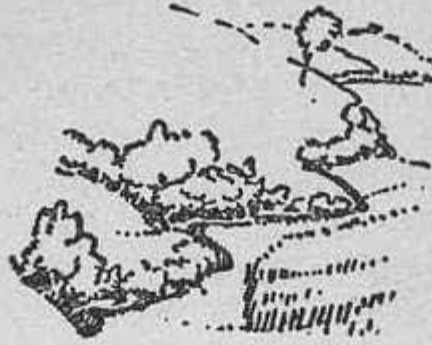
Intrarea canalului în brațul principal este împodobit cu un șirag de sălcii aliniete, sub o îmbrăcăminte de ușor fum albăstriu, iar farul se înalță ca un monolit.

La o nouă cotitură se arată Tulcea. Decorul este pe de-a-tregul măreț. Dunărea lată e ca încropită și cu crețuri mărunte peste tot. Ai zice un șerpe uriaș cu solzii strălucitori, care se îndoaie în mișcări încete la picioarele malului pietros ce i se pune în cale, tăiat într'un larg amfiteatru. Un ușor e piatra roșie dela Monument unde ochiuri de apă se rotesc în dreptul genunelor apoi vine mulțimea caselor resfirate pe coasta prelungă cu geamia în mijloc, cu turnurile bisericelor reslețite, până departe unde se înalță cazarmile și alătura zidăria din roșu a școlii normaleneisprăvite. Dealul Cășlei, ca un vârf de vulcan, formează

închiderea amfiteatrului către apus, iar în față Dealul Mare, cu dâmburile turtite, mai din fund, spre Hagighiol.

Lumina se revarsă din plin asupra dealurilor; alunecă pe apă ca o mantie diafană; dinspre deltă se ridică aburii de căldură ca ușor fum de tămâie.

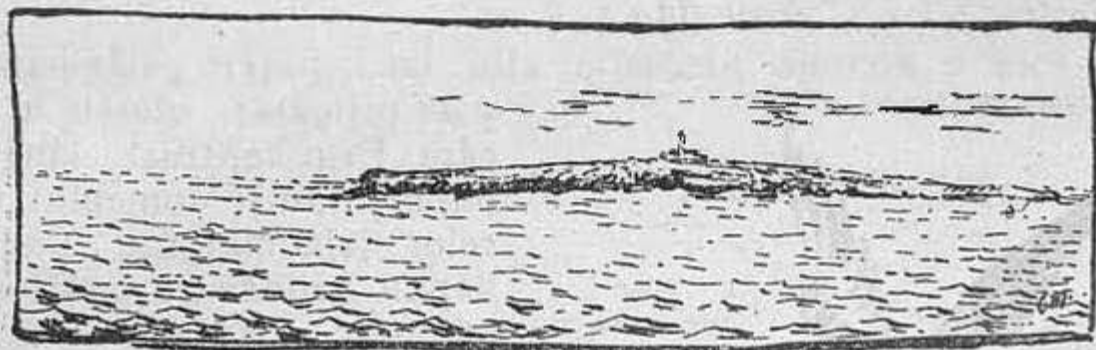
E pacea înviorătoare care te străbate până'n adânc.

INSULA ȘERPILOR

Când cerul este limpede, orizontul fără ceață și soarele spre asfințit, păzitorul, cu pielea feței ca dubită de vânt și soare, ducându-și zilele în farul din Sulina, îți arată spre răsărit o dungă scurtă, albicioasă, cu o scânteiere slabă în vârful unui turn, ca un horn.

Cu ochiul liber abea o poți desluși. Prin luneta de marinar, îți apare ca un vapor alburii plutind pe luciul depărtat al Mării.

...îți apare ca un vapor...

E Insula Șerpilor, legendara Leuke, Insula albă a grecilor.

Taina depărtării te atrage; te îmbie să o vizitezi și mitica descriere pe care o dau cei vechi începând cu Arctinus din Millet. Era mai cunoscută lor decât nouă de azi, de și nu o despart de Sulina nici 50 km., aproape distanța dela București la Ploești.

Așa e cu noi. E mai ușor să organizăm excursiuni în ținuturi depărtate, dar e peste măsură de greu de a întreprinde mici drumuri în cuprinsul granițelor noastre.

Fie care se întreabă: Ce avem de văzut? Merită cheltuiala?

Nimănui nu i se pare straniu paradoxul, că știm toate colțurile din lume, dar nu ne înfiorăm la frumusețile, fie și sălbatice, ascunse în țară.

După două ceasuri și jumătate de drum plăcut, plecând de la Sulina când marea e liniștită, te trezești în apropierea stâncii de piatră ce abea se înalță cu vre-o 20 și ceva de metri, deasupra nivelului mării. E ca și I. Popina, din lacul Raselmului, asvârlită însă în mijlocul mării. E mărturia rămasă din prăbușirea Dobrogei, căci temelia insulei este alcătuită din pietre ce nu se deosebesc de acele din nordul dobrogean.

Când marea e furioasă, marginea insulei este încinsă cu un colac de spumă, ieșită din sbuciumul valurilor lovite de împrejmuirea priporoasă, numai stânci, ce o înconjoară din toate părțile. Așa lămuresc unii numirea veche: Insula albă.

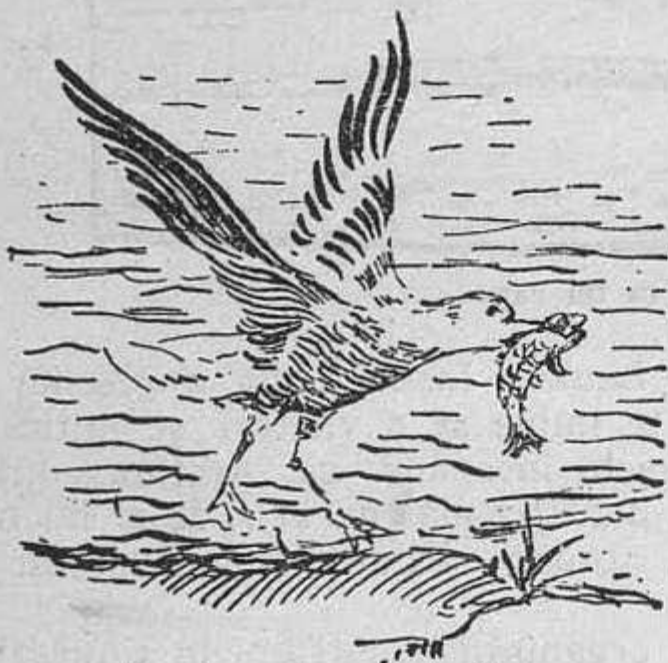
De aceia și acostarea vapoarașului e grea. E silit să ancoreze la larg, căci colții de piatră, înegriți de îmbrăcămintea algelor, sunt ace primejdioase chiar pentru pânțelele cu păreții mai groși ai torpilorului.

Scheletul rupt în bucăți al unui vapor asvârlit de furtună prea aproape de insulă, îndeamnă la precauțiune.

Insula e pustie sau aproape pustie; nu e numai depărtarea care împiedică de a fi populată ci și pământul inospitalier, stâncă arsă de soarele de stepă, puțin stropită de ploaie și acoperită unde și unde cu un strat subțire de pământ roșcat, mereu uscat.

Pe ea își duce viața numai păzitorul farului și câțiva grăniceri, ca exilați. Cu ei se mai află 2—3 capre și un biet măgăruș, stăpân plaiurilor, dar nemulțumit că rabdă adesea de foame, trăind mai mult flămând.

În colo e domnia pescarilor albi, larii, păsări gălăgioase, cu

Incolo e domnia lariiilor...

glas pițigăiat, mereu în mișcare. Prin contrast, lângă ei, împărțindu-și domeniul stâncelor dela margine, unde își depun primăvara ouăle și se odihnesc noaptea, stau cârduri de cormorani uricioși, negri ca tăciunile, gata la pradă.

Printre stânci se soresc șerpi tot negri, nevătămători, a căror pieți de năpârlire lucește la tot pasul în bătaia soarelui.

Să se fi dat numele insulei după ei ?

Peste vară insula pare ca arsă, de altfel ca și dealurile

din Dobrogea, ca și insula Popina a Raselmului. Soarele stepei o dogorește repede, iar umbra copacilor nu se știe ce e. Numai primăvara cât mai e împodobită cu câte-va sdrențe din scoarța verde, presărată cu puține floricele de romaniță, nalbă, părăluțe galbene de păpădie și alte plante cu flori, micuțe, puține, comune.

Abea se pomenesc vre-o 40 de specii, cele mai multe din lumea necăjită a regnului vegetal, căreia îi e greu să aleagă. Trebuind să-și ducă viața, o duc ori unde și cum pot. Nevoi sunt pretutindeni și la toate ființele.

Omul, aiurea factor important de răspândire a plantelor, aici

prea puțin a influențat. Cele câte-va prăjini de secară sămănată la loc mai adăpostit, e tot ce se poate scoate ca hrană, în anii mai prielnicii, din această insulă pietroasă, gazdă rea pentru ogoare mai întinse.

În schimb e bucățica de pământ de care se leagă, în legendele popoarelor străvechi, amintirea feciorului lui Peleu, eroul din Iliada.

Prin aceasta e mai des pomenită în literatura veche decât ori care altă parte a României.

La rugămintea făcută de Tethis, mama lui Achile, o insulă singuratecă a răsărit în largul Pontului Euxin, aproape de gura bătrânului Istru.

Pe ea trebuie să locuiască eroul troian. Un templu i s'a rădăcit, iar larii, pasările albe ce trăesc și azi în cârduri mari, erau slujitorii lăcașului sfânt. În fiecare zi, desdedimineață, zboară la larg, își moaie aripele în valuri, stropesc podeala templului, pentru ca tot cu aripele să-o măture.

Așa povestește Flaviu Arrian.

Legenda e repetată de toți. Euripide o folosește în piesele *Andromaca* și *Iphigenia în Taurida*.

Vremea și imaginația o amplifică. Achile se arată în vis celor ce se scoboară pe insulă, iar celor care plutesc, li se înfățișează pe valurile mării.

Aici, pe Insula Leuke, e locul de nuntă al lui Achil cu frumoasa Elenă. „Veniră însuși Neptun și Amphitrite, Nereidele toate și Fluviile și Demonii toți câți se aflară în Pont și Meotida”.

Pe această insulă avură loc războaiele lui Achile cu Amazonele, fiicele lui Mart, care ș'au găsit sfârșitul în valurile furioase ale Pontului Euxin, temut de lumea navigatorilor.

Zărită din drumul Corăbiilor rare ce ies din Sulina, apucând spre Constanța, Insula Șerpilor se pregătește de somnul nopții, învăluită în zăbrălnicul subțire de ceață. Pustie acum ca și odată, ea nu atrage. Singură în întinsul Mării Negre, la intrarea periculoasă a zonei unde crivățul ridică talazuri primejdioase, de insula de piatră se leagă închipuirea bogată a rarilor navigatori ce se rătăceau spre gurile Istrului. „Jupiter scoate pe cei pioși din adâncurile întunecate, căci virtutea nu cunoaște pe Ereb (Infernul)”.

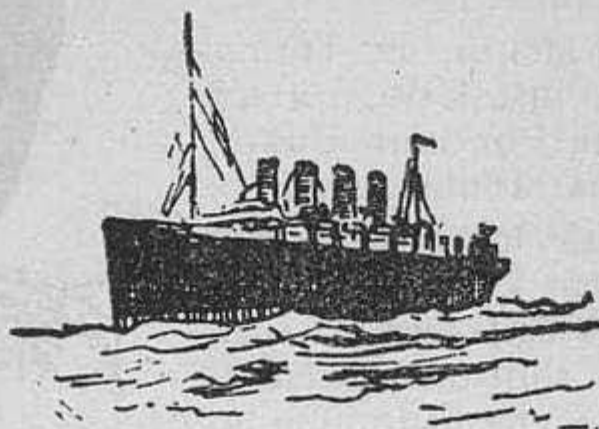
Astăzi stă părăsită ca și pe vremea călătoriilor lui Herodot. La răstimpuri destul de mari, un vaporaș duce de mâncare

Cârduri de cormorani uricioși..

pasnicului ce îngrijește ca lumina farului să sclipească de cum se înserează. Imensitatea mării îl înconjoară.

Doar pescărușii albi, neogoiți, cât îi țin de urât, când glasul lor nu e acoperit de furiosul sbucium al valurilor, ce fac să ploaie asupra insulei stropi de apă sărată, tovarășii arșiței de stepă în stârpirea podoabei vegetale.

POPINA-RASELMULUI

Ca să înțelegi ceva din zilele de toamnă, scurte, trebuie să te scoli cu noaptea'n cap. De aceia am ieșit din Agighiol, când nu se rădicase încă de tot marama nopții. Turma de oi, gata de plecare, aștepta la poarta satului. Câinii nu-și găseau odihnă, nerăbdători să plece odată. Ciobanul dimpotrivă, răzâmat pe nelipsita-i bătă, fie la munte fie la șes, nu se îndura să pornească la drum cu traista goală. Fumul dela case, înălțat sul, drept, ca și cel din cadelnița aninată'n cui, arăta că abea s'a ațâțat focul.

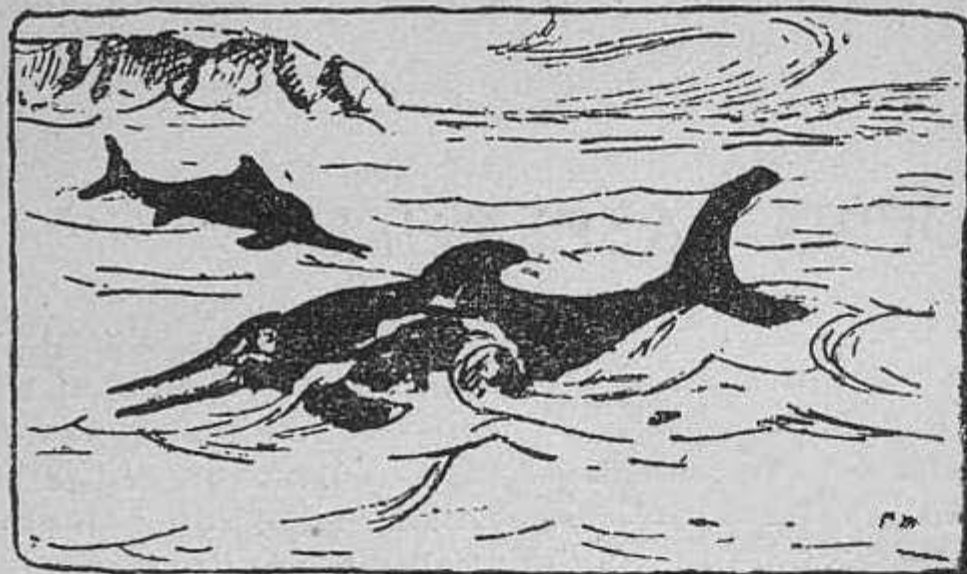
Mugetul vacilor despărțite de viței, behăitul oilor infometate, cântecul cucoșilor ca să cheme soarele la datorie, lătratul scurt al unui câne, formau muzica obișnuită de deșteptare zilnică a vieții satului, aceeași, veșnic aceeași, mereu și fără știre, repetată la fiecare clipire a zorilor.

Am pășit se vede, cu dreptul la sculare. Norocul mi-a ieșit în cale, de cum am început să urc treptele largi de marmoră roșie, a dealului din apropiere. Câte odată bați cu ciocanul în pietre ceasuri și zile întregi, fără să dai peste urma vreunei vieți, înmormântată de milioane de ani. Acum, la cea dintâi încercare, se arată un os petrificat, raritate și prin alte părți, un „unicum” în vorbirea colecționarilor. Era vertebra unei reptile, depe timpul când și peste Dobrogea se întindea Marea, iar în văsduh păsări nu sburau, după cum nici pomeneală pe pământ nu era de om. În apele acelei mări înotau reptile, cum se sbenguie delfinii astăzi în jurul vaporului îndreptat spre Bosfor. Dihăniile, din scheletul cărora o vertebră a căzut în mâna mea, aveau înfățișări atât de diferite de a bieteii șopârlițe, sgribulită de frig prin crăpături de stâncă, în cât cine le-ar vedea chipurile alăturate, nici nu i-ar trece prin minte că sunt din acelaș neam. Fu vremea domniei pe pământ a reptilelor de tot soiul, uriașe cât niște elefanți.

În vremea cât mă învărtam bucuros în loc, doar doar voi mai găsi ceva din antidiluvianele ființi, ceața se cam mai duse parte scămoșată, parte luând drumul văilor. Soarele se arătase, roș, somnoros, iar turma de oi se făcu nevăzută.

Intorcându-mi privirea spre lac, am rămas cu ochii pironiți. Am uitat și de vertebra Ichtyosaurului, pe care o strângeam ca o comoară cât și de ce mă găseam pe vârful dealului de marmoră, în zori de zi.

Din mijlocul Raselmului răsărea o făptură omenească, în-

Fu vremea domniei reptilelor,

tinsă pe un pat de marmoră, învăluită în zăbrănice ușoare, ce fluturau la adierea curentului născut peste apă. Nu era închipuire, ci adevă. Jocul umbrelor și al luminii în frânturile de

ceață și peste luciul apei, dădea chipului săpat în piatră mișcări domoale. Nu știu de ce, în iuțea fulgerului, se alătură în minte tabloul Doămnei Recamier, așa cum răsare privirii, cu investmântarea ei albă, din păretele unei săli spațioase dela Luvru.

Abea desmeticit, mi-am dat samă cum se pot naște legende ca ieșirea Venerii din apele mării, ca Lorelei ori de ce stâncele din jurul Ceahlăului au dat povestea cu Dochia și oițele ei.

Omul reduce la omenesc și munții și copacii, socotindu-i frați, dându-le aceleași însușiri, personificându-i în anumite împrejurări de puternică simțire, fie sub imperiul groazei, fie sub al fericirii. Așa s'a putut naște păgânismul cu zeificarea celor neînsuflețite. Așa a prins alegoria.

Așa am fost atras și eu pentru întâia oară de Popina-Raselmului, în acea dimineață norocoasă de toamnă, când ceața se rupe luând forme fantastice și când o bucată din ea s'a aninat mai îndelung de vârful insulei de piatră, izolată în întinsul lacului, învăluind'o în mister.

Popine sunt multe. Nu e doar un nume propriu, ci dat oricărui dâmb răsleț, rămas din alte forme dispărute. O popină e și Dealul Mitropoliei. Popina Raselmului însă e unică; le întrece pe toate. În mijlocul apei, mângaiată de vânt și în tovărășia păserilor, stă mărturie de prefacerile vremii.

Oamenii nu o prea vizitează. N'au de ce. Cel mult, cei mai necăjiți, vin să ieie un maldăr-două de stuf. Ogoare n'o pot acoperi; ferul plugului s'ar rupe, dând lesne de stâncă. Nici vitele n'au ce paște. Pe piatra mereu dogorită, iarba e firavă, repede arsă.

Cu atât mai ademenitoare e în desăvârșita izolare în care se găsește, soră cu Insula Șerpilor.

Drumul până la ea este de altfel așa de plăcut! Sau poate prima aparițiune înaintea ochilor, m'a făcut să socot drumul drept calea ce duce cătră ceva mult dorit.

O lotcă încăpătoare, cătrănită ca și pe vremea lui Noe, este vehiculul pus în mișcare de doi lipoveni din Sarikioi, sat cu vii vestite.

Dintr'o svâcnitură, scapă din înțepenirea malului. Prin ritmice lovituri de lopeți pare că ar fi acționate de o mașină, se depătrează repede de țarm.

Farmecul de acum începe.

Soarele scăpat de zăbrălnicul ceții, țese pânză aurie pe apa cu crețuri mărunte, ieșite din bățile vâslelor.

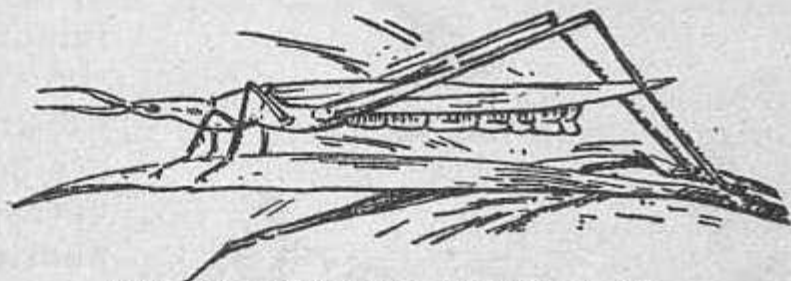
Un plescăit cât ține fulgerul, naște o jerbă scurtă de stropi sclipitori. Altul la stânga, înainte; adevărat joc de artificii. O clipă se zărește zalea strălucitoare a unui crap. Raselmul e unul din ocoalele naturale de pești. Mai ales după ce s'a împospătat prin canalul Regele Carol, cu apă dulce adusă din Dunăre, crapii au ajuns grași cât niște porci de lapte. Nu duc lipsă de nimic. De aceia le vine a sburda des de dimineață.

Vâslașii își fac datoria împerturbabili. Pare că ascultă amândoi de acelaș resort. Doar când unul își șterge sudoarea depe frunte cu dosul mânei, mișcările nu mai sunt armonice.

Călătoria scurtă s'a sfârșit. Duba iarăși e trasă la mal.

Am ajuns pe insulă numai stâncă. Nici o făptură nu o însuflețește. O singură clădire, Dumnezeu știe cu ce destinație, stă goală pe mijlocul ei. Bani asvârliți în apă. Câteva broaște, speriate de vizita neașteptată, prevăzătoare cum sunt, au sărit

înapoi în băltoagele din dărătul unui pâlc de stuh. Din iarba mai mult îngălbenită, sar coșaii în toate părțile, la fiecare pas. Cei mai mulți sunt coșaii cu rât, forma celui mai desăvârșit

Cei mai mulți sunt coșaii cu rât..

mimetism între insecte la noi. Tot trupul, aripi și antene, samănă cu o bucată de frunză, cu care se confundă când stau pe firul de iarbă. Nu-i vezi, cum greu deslușești și epurele strâns grămadă într'o brazdă din arătură, de socoți că e un bulgăre de pământ uscat.

Cu cât urci coasta trăgănată, lunecoasă din cauza ierbii aproape uscată, cu atât orizontul se lărgeste.

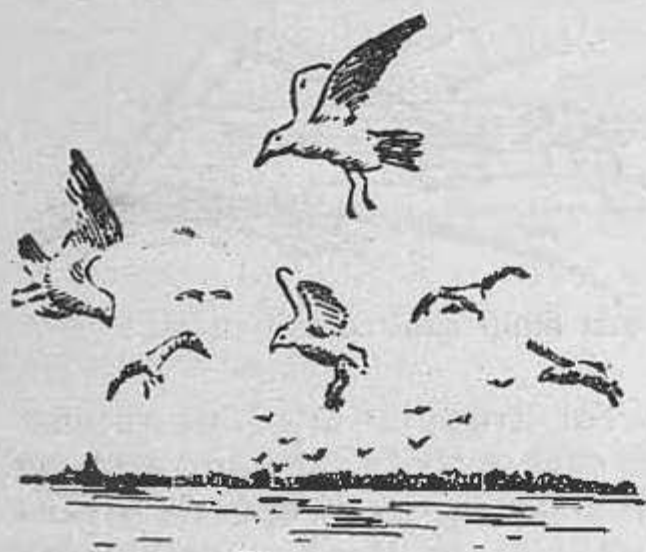
Beștepe, dealul cu 5 gheburi de lângă Mahmudia, straja brațului Sf. Gheorghe, în singurătatea lui pare un munte, iar mușuroaiele de marmoră dela Zibil și Agighiol dosuri de baloane

umflate. Către răsărit e dunga plumburie a mării. Dincoace, în jur, apa are ceva în ea mai sglobiu, mai tineresc; dincolo e seriositatea adâncului și a întinderii. Lac și mare sunt despărțite numai printr'o limbă îngustă de năsip, ce se vede ca o linie trasă mai apăsât, dela un capăt la altul al vechiului golf, transformat azi în cele trei limanuri: Raselm, Sinoe și Smeica. Legătura cu largul e păstrată prin Portița, mică intrare, cu ușori de piatră, dar și cu urmă de cetate. E îndeajunsă însă pentru ca apa mării să pătrundă din belșug în Raselm și să-i aducă la anumit timp, roiuri dese de chefalii, ce-i dau valoarea economică.

Liniștea cu care eram deprins dela plecare, e întreruptă dintr'o dată, cum ai pășit dincolo de vârful insulei. Se aude gălăgia unui cârd împestrit de păseri, ce se cred în largul lor, neturburate de nimeni. Unde se îngrămădesc paserile de baltă, acolo sigur că e vadul peștilor. Noianul de scrumbii în mare, când începe instinctiva lor pribegire, e trădat prin cârdurile de păsari ce se țin la fața apei, numai cât ți e dunga roiului de pește. Lângă Constanța, la stația Zoologică dela Agigia, s'a așezat aproape permanent un voloc, în care se adună pestișorii argintii. Parii ce susțin voloacele, sunt încărcăți cu tot soiul de pasări nesățioase, pescarii vioi, alătura de cormoranii lacomi. Ele știu că aici pot să se sature fără osteneală măcar că au de făcut drum lung până la conacul de noapte.

Așa e și în coada insulei, în apropierea stufului. De sigur că aici e nada pestișorilor, la rândul lor nada păsărilor. De aceia s'au adunat din toate neamurile: rețe, alătura de găște, ciovlice dar mai ales pescari. Toate stau de vorbă în limba lor.

Mai guralivi și neastâmpărați sunt pescarii, rudele goelandului ce nu cunoaște nici furia furtunii, nici turburarea valurilor, înfruntându-le cu sborul. Ori unde ai fi, pe țărmul mării ori pe lacurile mari, în tovărășia pescarilor nu cunoști plictiseala. Sunt momițele apei, mereu în sbor, țipând într'una ca niște copii în joacă. Cu celelalte pasări își făceau de urât. Acum furau bucățică din gura ciovlicelor, silite să steie mai la o parte, ca să nu le treacă apa peste genunchiu. Acum să vârau în

Săturați de gălceavă...

cârdul răzuștelor, spăriindu-le. Nu se temeau nici de găștele cenușii, serioase. Săturați de gălceavă, își luau sborul ca după comandă, apucând razna spre largul lacului, bătând iute din aripi. Făceau ocoluri ca niște linii curbe, scurte, spre a reveni de

unde au plecat. Se urcă'n vazduh, ca să cadă ca o săgeată la fața apei, atingând'o numai cu vârful aripilor, ori cu picioarele ce spânzură'n sbor. Se mai așezau puțin pe apă, fără se conte-nească a scoate țipetul de cioară și iarăși apucau razna, neogoiți.

Era acolo un măcăit, un găgăit, un cârăit, amestecuri de glasuri stridente, gălăgioase, de credeai că le-au apucat ceva.

A fost deajuns un foc de revolver, pentru ca liniștea să se aștearnă pe ape. Ca un nour, au apucat cu toatele dintr'o dată spre Sabangia, să se ascundă în papura de lângă mal. Primejdia le-au împrietenit.

Rămăsesem singur, căci văslașii odihneau sub luntrea trasă pe uscat și răsturnată cu fundul în sus.

Câte o dată nu e nimic mai plăcut de cât siguranța că esti singur. Nici o mișcare nu turbură liniștea, nici un glas gândurile. Până și apa ce te înconjură e ca înghețată. Nici cea mai slabă adiere de vânt nu-i încrețește fața. Te simți copil al naturii, în traiul de o clipă, fără griji. La urmăși gândurile se adaptează pazei ce te pătrunde. Dorm sau se împrăștie, lăsându-ți o senzațiune de mulțumire deplină, pe care n'o poți asemăna de cât cu murmurul blând al unui cântec de harfă, când treci ușor degetele pe strunele încordate.

Scoborât la ultimele trepte de piatră, unde apa abea se mișcă, te joci ca un copil cu scoicele asvârlite de valuri; înfunzi mâna în năsipul înferbântat, fără ca să ajungi să-l ții în palmă, căci se strecoară printre degete. Uیți de vreme, uیți de lume. Respiri adânc, făcându-ți plăcere răcoreala venită depe apă; te lași mângâiat de unda de aer răscolită cine știe cum, ce-ți trece peste față, ca un sărut de mamă.

Un șuer prelung cu ecou peste ape, mă face să tresar. E semnalul plecării, dar și spulberarea unui vis plăcut, trăit ziua mare, pe Popina Raselmului.

Cum te primește, clipele de adâncă mulțumire ce ți le procură, te face să crezi că viziunea din dimineața cu ceață, nu era închipuire. Dacă știi să-le înțelegi, și formele de piatră au duhul lor. Sunt momente în care ți pare rău că le părăsești, ca după un tovarăș simpatic, ce te-a găzduit cu dragă inimă, dându-ți din sufletul lui tot ce are mai de preț.

Ajuns iarăși la mal, soarele spre asfințit învăluia insula într'un nimb purpuriu. Bătută de raze, își luă din nou înfățișarea de făptură, ce se pregătește de culcare.

Mi se părea că prind pe fața ei un surâs prietenos.

CHERHANALELE

Dobrogea e țara contrastelor. Stânca numai piatră, arsă repede de soare, e încunjurată de noianul apelor, în care găl-gâie viața de tot soiul. Marea, Dunărea cu delta ei, ghiolurile ce se înșiră pe trei laturi, îi constituie nu numai o caracteristică geografică, dar îi dă și o originalitate din punct de vedere al ocupațiilor omenești.

Sunt sate legate numai de pescărit, iar când Dunăvățul împotmolit, nu aducea îndeajunsă apă dulce Raselmului, populațiunea din jurul lacului intrase la grijă, cași agricultorul după o îndelungă și perseverentă secetă.

S'a dezvoltat un nomadism local, legat de pescuit, care amintește prin simplitatea traiului temporar, nomadismul pastoral. De cum se trec zăpoarele și adierea vântului de primăvară deșteaptă instinctul de emigrare al peștilor, multe sate se despopulează.

Totul e în legătură strânsă în lumea aceasta. Peștele mare

Peștele mare înghite pe cel mic...

înghite pe cel mic iar deșteptarea naturii după iarnă, răscolește o întreagă goană a vietăților, unele după altele. Omul aține calea peștilor, pribegind până'n ținuturile reci. Cunoscutul roman al scandinavului *J. Bojer* „Ultimii vikingi”, nu e decât descrierea luptei omului cu elementele mâniaose ale naturii pentru a-și

scoate hrana din procesiunea de nuntă a scrumbiilor.

Pescarul cu viață așezată de peste iarnă, se reîntoarce la starea primitivă din vremea locuințelor lacustre.

Adăpostul lui de vară e adesa o colibă de stuf, după cum cioabanul sterpelor se mulțumește cu o coajă de brad întinsă pe niște căpriori. Vatra e în loc deschis. Două cracane de salcie, susțin bățul de care e aninat cu un cârlig tot de lemn, ceanul, singurul instrument de fer din gospodăria lui provizorie. Natura din jur îi dă totul. Pentru hrană e balta. Din ea

scoate până și trunchiurile subpământene de papură, ce-i țin loc de zahăr. Drept fructe sunt ciulinile colțurate, cu miez ca de castane. Ca lingură folosește o scoică înțepenită în des-

Adăpostul lui de vară e o colibă de stuf...

picătura unei nuelușe, iar ștableaua, strachina, e din lemn de salcie.

Ca și pentru păserile de baltă, pământul e numai locul de odihnă. Incolo viața ș'o petrece pe apă. Adevărata locuință fi e duba cătrănită cu smoală și pe o față și pe alta.

Ce sbucium duc pescarii mai ales cei din larg, în luptă cu morunii, lungi uneori și de 2 metri!

Nici odată nu mi-a fost dat să asist la o trudă mai periculoasă pentru pânea zilnică, ca la o vânătoare de moruni, în largul mării, în fața Portiții Raselmului.

Vatra e în loc deschis...

Am fost primit cu mare greutate să iau parte la această priveliște atât de originală, de care nu se poate bucura nimeni în tot lungul țărmului Europei apusene, morunii și neamurile lui fiind acasă la ei în Marea Neagră.

De cu sară am poposit la țărmul mării. De și apărat de țânțari, plaga bieților pescari, abea am putut închide ochii sub polog.

Eram mereu cu privirea la cer, căci mi se pusese condițiunea principală: Dacă va fi vreme frumoasă! Marea era liniștită; valuri mărunte alunecau pe dunga de năsip plină cu scoici, abea deșteptând un foșnet ca de mătasă. Pe cerul limpede, stelele sclipeau tot mai boghioase, cu cât întunerecul se întetea.

Nici nu apucase bine să se arăte geana zorilor, când am pornit, împreună cu revizorul. În ceața alburie, ce se întinsese ca o draperie de scamă pe luciul mării, să zăreau niște pete întunecate, escadra de luntre, răsfirate spre câmpul larg de bătălie. Pescarii plecară înainte căci șiragul frânghiilor de care sunt aninate câr-

ligele ascuțite, se întindea hăt departe. Jocul valurilor le ascundea continuitatea. Nu se deslușeau decât mănunchiurile de trestie, ca togele romane, geamandurile ce pluteau din distanță în distanță la locul unde frânghia este prinsă de țărșul

De cu sară am poposit la țărmul mării...

bătut adânc la fund. Plutele ce țin carmacele spre față, rar când se vedeau în săltarea valurilor. Ca niște catarguri de luntre, prăjinele ultimelor geamanduri de trestie dela capăt, se înălțau ca dungii de umbre în ceața tot mai luminată.

La unele zăvoade, operația începuse, dar fără rezultat. Nici o svâcnitură a plutei nu arăta că la adânc se sbate peștele prins în cârlig, așa de ascuțit la vârf în cât intra mai adânc în carnea moale, la fiecare smucitură. Nu e vorbă că uneori, câte un uriaș al mărilor, în furia durerii rupe odgonașul cu cârlig cu tot, arătându-l tovarășilor din fund, ca mărturie de răutatea oamenilor.

Un chiot de bucurie spintecă liniștea mării, cutoate că vâslașii sunt ținuuți nici să bată din lopeți ci să alunece duba fără sgomot.

La al doilea zăvod din dreapta, atamanul a dat de veste că pluta se sbate. El e conducătorul, el comandă, de el ascultă toți. Aplecat cu jumătatea de trup înainte la capătul lotcei, e atent. Ar vrea parcă să pătrundă adâncul apelor spre a vedea ce fel de pește s'a prins, cu icre ori fără icre. În cazul dintâi vânatul are preț mare, deci și partea lui și a tovarășilor e alta.

Chiotul de bucurie vestea câștig. La un semn cu capul, ajutorul e lângă dânsul. Lopețile bat mai cu putere, trădând nerăbdarea vâslașilor.

— Fii cu ochii țintă la operație, îmi șoptește revizorul de lângă mine.

Totul s'a petrecut în câte-va clipe.

Atamanul trăgând odgonul spre el, din întunerecul valurilor răsare spinarea peștelui cu solzi strălucitori. Ca fulgerul, ajutorul atamanului înfige timliacul cu cârlig la vârf, în ceafa peștelui pentru ca să-i poată rădica din apă capul. Cu o măciucă scurtă

fi dă o lovitură țapănă în numele tatălui, de-l ametește. Ca trăsniț peștele nu se mai sbate. E aburcat apoi în dubă.

La această operație grea iau parte cu toții. Ori câtă disciplină s'ar cere, neastâmpărul e mare. Dar dacă scapă cumva peștele cu comoara lui de pietre scumpe în pânțec? Unii se urcă în picioare, alții se apleacă să vie în ajutorul operatorilor, pentru ca să tragă greutatea de carne în lotcă. E o învălmășală de oameni, în mijlocul valurilor, care lovesc luntrea într-o coastă, de intră apă peste buză. Cea mai mică nebăgare în samă, și pericolul e gata.

Neputându-l mângâia cu mâna, din pricina șiragurilor de solzi ascuțiți ca oțelul și a solzișorilor presărați în piele ca într-o hârtie cu sticlă, vâslaşii cântăresc din ochi morunul întins, cu ochii stânși, dar cu pânțecul doldora de icre.

Soarele aruncă punte de aramă pe luciul mării, iar câți-va pescăruși mai îndrăsneți, s'au încumetat să se avânture până aproape de locul unde, prin răscolirea valurilor, sperau să le cadă și lor ceva pentru cina de dimineață. Atamanul își șterge fruntea de sudoare, cu o batistă cât un testemel de mare. Toți vorbesc și râd voioși, dar scurt, căci nu e vreme de perdut.

Inspekția începe din nou. Luntrea e dusă domol dealungul frânghiei cu plute, cercetată cu toată atenția de atamanul așezat iarăși la postul lui de comandă.

Operația relativ merge bine când marea e liniștită. Nenorociri se pot întâmpla nu e vorbă și așa. Peștele numai ametit de măciucă, nu rare ori să desmeticește. În svârcolirile lui desperate poate lovi cu coada pe vre-un vâslaş neatent, rupându-i șelele.

Lucru însă ajunge primejdios, când marea să mânia, iar valurile sbuciumate se joacă cu lotca ușoară. Lupta e dată atunci pe două fronturi; mișcările sunt mai iuți, mai încordate, cu atenție la fiecare lovitură de lopată.

Vânătoarea sfârșită, lotcele pline cu pești se întorc până'n amiază la cherhaneaua dela Jurilofca. Strălucesc solzii smălțuiți

Strălucesc solzii smălțuiți în bătaia soarelui..

țuiți în bătaia soarelui ce se ridică, pare că ar fi o încărcătură de bumbi de sidex. Bucuria pescarilor e mare. Se întorc cântând, mai ales că acum e voie să-și dreagă osteneala cu câte un gât de rachiu.

În schimb nerăbdarea e la cherhanea. Patronul se preunblă de colo-colo pe podeaua proaspăt spălată a michiliei, hala de debarcader, unde trag dubele cu pește. E nerăbdător, nervos,

căci tot câștigul atârnă de încărcătura ce vine. Lângă el așteaptă lucrătorii, cu mânecile suflicate, cu pestelca de piele lustruită de grăsime, cu ciubotele dintr'un vițel.

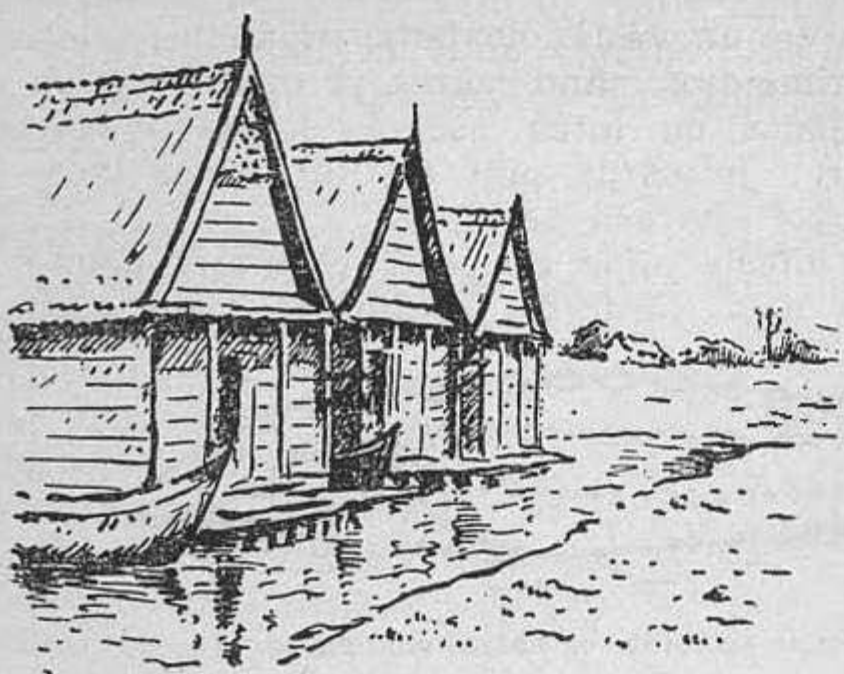
Cum se zăresc cele dintăi lotci întrate în Raselm, înfrigurarea crește. Vine în joc și concurența. Cherhanale sunt mai multe. Care stăpân va avea noroc mai mare?

Ajunge o eruncătură de ochi asupra atamanului, pentru ca stăpânul să știe dacă e rod bun. Un singur cuvânt: Icran, îl face să-și frece mânele de bucurie.

Forfota e în toi. Vâslași și lucrători ajută la descărcare, căci se cere grabă. Peștele e o marfă gingașă. Orice zăbavă strică. Peștii mari sunt apucați de urechi și târâți pe dușumeaua lunecoasă, cu ajutorul unor cângi în vârf de prăjini. Intr'o clipă sunt spîntecați. Sacul cu icre se trage la o parte, se cântărește. Toți cată spre el, ca spre pietre scumpe. Se cântărește și restul peștilor în balanțe mari cu fundul de lemn, ce aduc aminte de cumpănă zugrăvită pe pereții mănăstirilor. Mațele și branhiile sunt date la o parte. E mâncarea pescarilor, dar și a pisoilor care se furisază printre picioarele lucrătorilor apucând câte o bucată, cu ochii pe jumătate închiși, cu mișcări încete de tâlhar iscusit.

Insemnat la catastih, peștele e pus repede în lăzi, pregătite din vreme. Cei mari sunt înghemuiți, ori tăeți; păstruga ori nisetrul, mai mărunți, sunt asvârliți întregi, înmormântați în ghiață mărunțită amestecată cu sare.

După nici o oră, totul din nou e în bună rânduială. Peste

Cherhanalele dela Jurilofca

podea se toarnă cu căldările apă din belșug; lucrătorii se spală de sângele închegat rămas pe mâni; lopătarii se trag pela casele lor proptind duba la mal.

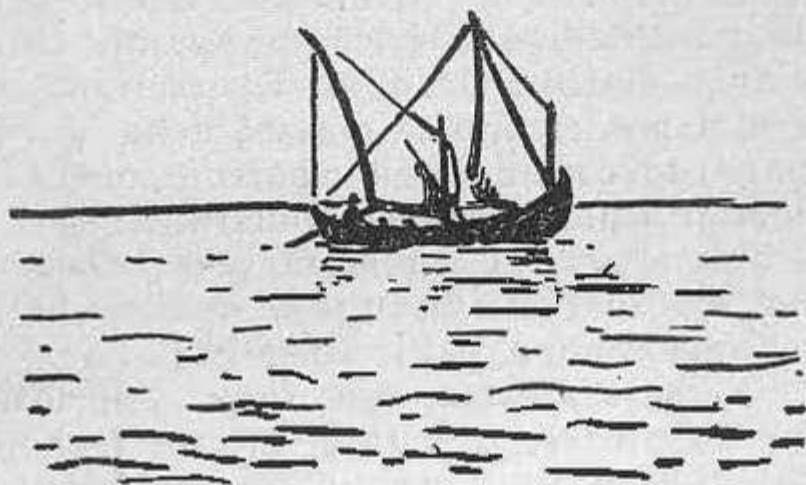
Operația continuă în odaia din fundul Cherhanalii, unde s'a depositat sacul cu icre. Acolo se vede iscusința Icransului, meșter în prepararea icrelor. Se cere grabă, dar mai ales cântărea-lă din ochila saramură.

Sacul cu icre întins pe masa curată, e hăcuit. Fie care bucată se freacă pe un ciur cu ochiurile largi, din care plouă boabe negre într'o sită mai deasă. Aici li se dă ceva sare, puțină, cât să le îndulcească. Cu o lopățică se așază în cutiile bine cunoscute de toată lumea.

Și astfel cherhanalele sunt adevăratele centre de viață pe marginea de ape din Dobrogea.

Sunt caracteristice ei. Se văd pretutindeni în lungul Dunării, ca și a ghiolurilor mai principale, la loc ales, aproape de izvorul bogăției dar și în drumul lesnicios pentru transport. De scânduri, ca niște case, în centrele mari, cherhanalele sunt de regulă modeste case de stuh, la locul unde o gărlă se varsă în apa mare. Nelipsită de lângă dânsa e ghetăria, cu acoperișul ca un con.

În jurul cherhanalelor e forfota pescarilor. Aici se adună peștele prins din apă ; aici e zarva cântăritului, e târgul și vama cu galăgia și nemulțumirile inerente.

IN LUNGUL RASELMULUI

Partea nordică din răsăritul Dobrogei, a suferit mari schimbări în cursul protoistoric al omenirii, continuându-se și mai târziu. E zona de prefaceri întâmplătoare prin depozitarea noianului de nămol cărat pe fie care clipă, de către Dunărea. Afluenții ei îi aduc material din Elveția și până aproape de Triest, din apropierea Nurnbergului până la Agram, din nordul Carpaților ca și din adâncul Balcanilor. Tot ce transportă, se varsă în colțul Mării Negre, făcând să crească delta, an de an.

Așa se lămurește controversa aparentă din datele vechilor istorici și geografi asupra brațelor Dunării. *Strabon* ca și *Herodot* spun că sunt cinci, *Pliniu* enumără șese; *Ovidiu* pomenește șapte, pe când noi suntem obișnuiți cu cele trei brațe, spuse pe nerăsuflăte: Chilia, Sulina și Sf. Gheorghe.

Un fapt, din toate acestea, este sigur. Cuprinsul Deltei nu este același azi ca ieri. Ne-o spun și urmele vechilor cetăți din partea locului. N'ar fi avut nici un rost existența puternicului Istros, Pompeiul nostru, lângă stufărișul de la marginea unui lac închis. În realitate ruinele au rămas departe de țărmul actual al Mării, după cum vechiul port Adria, e la vreo 70 de km. departare de țărmul Adriaticii. Delta Padului l'a făcut oraș lăuntric. Năsipul Mării și nămolul Dunării au mutat ruinele Histriei dela marginea țărmului cu sbuciumul valurilor, pe o limbă de pământ, cu cârduri nenumărate de dropii. Nu e de mirare că Raselmul a fost o dată golf, cu largă deschidere spre mare, acel Halmyris al anticilor, care intra adânc în uscat, împrejmuit cu cetăți de apărare.

Evoluția istorică nu este lipsită de influența evoluției pământului. Cutremururile nimicesc cetăți odată înfloritoare; vulcanii distrug cuiburi omenești, după cum marea face să amuțască viața porturilor, cărora tot ea, o dată, le dădea însemnătate universală.

Inchis printr'o limbă de năsip, cu o îngustă Portiță, Raselmul a ajuns lac, iar apa lui a devenit sălcie. E ferit de biciuirea crivățului ce naște talazuri temute în larg, abea tulburându-l din liniștea resignării în care doarme.

Totuși nu e mult de când făcea parte din mare. Dovadă este și țărmul, cu urmele proaspete a vremii când le loveau valurile

4.

Consul și crestele dinspre Albeichioi (Des. I. Ernest)

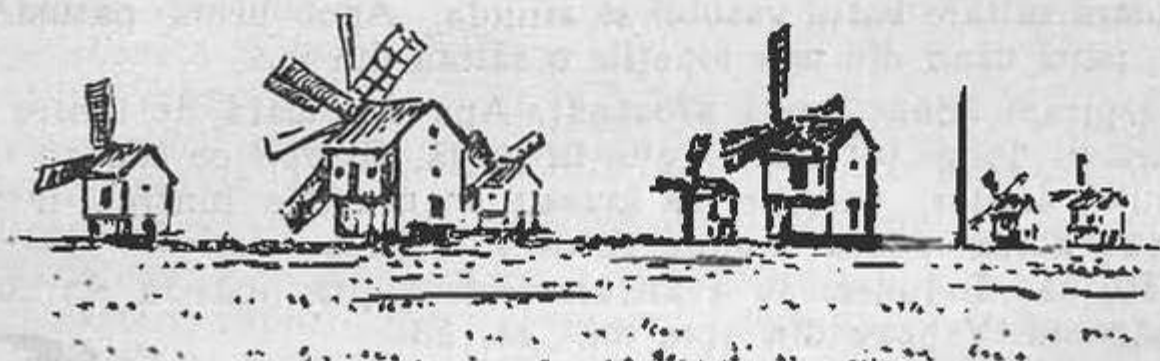
furioase, năruindu-le. Nicăeri, afară doar de Caliacra, nu era mai aprigă bătaia apei răscolită de furtuni, decât în dunga de stânci ce se întindea în calea furiosului crivăţ, dela Jurilofca şi până sus, sub Enisala.

Puterea valurilor a despărţit insula de stânci, care formează uşorul Portiţii, cu urme de cetate la Bisericuţa. Tot ele, în sbucium turbat, au sculptat ţărmul, cu forme care aduc aminte pe acele depe coasta Normandiei.

Iată cum, în drumul cu luntrea — căci vaporase nu circulă pe faţa Raselmului —, te întovărăşeşte cântec de valuri cum nu le auzi în lungul mării, iar privirea se desfată cu forme şi colorit, altele decât dincolo de Portiţă.

Pornisem la drum, în luntrea cu trei vâslaşi, din Jurilofca, sat mare, cu cherhanale sistematice, rămas însă pe al doilea plan, după război, ca centru pescăresc. Vâlcovul basarabean i-a trecut înainte.

Dinspre apă satul pare un târguşor, mai ales de când s'au rădicat mari clădiri la marginea malului. Indărăt îl străjuesc câte-va rânduri de mori de vânt, ale căror aripi înţepenite, unele

Indărăt îl străjuesc mori de vânt..

rupte, pe fondul mohorât al nelipsitei ceţi de dimineaţă aduc aminte de crucile depe Golgota.

Inconjurăm capul Dolojman, înălţat în apă asemenea unui enorm bulldog, la pândă, cu botul pe labe. E zid de pături aşezate clid, din care valurile au năruit blocuri căzute la picioarele malului. Sunt aceleaşi stânci, care formează şi Bisericuţa dela Portiţa de intrare dinspre mare în Raselm. Din vreme în vreme, când Eol suflă mâniaş, valurile se sbuciumă în jurul blocurilor, se vâra printre ele, albe de spumă, retrăgându-se cu un şuer de ciudă. Le rod fir cu fir, le schimbă în bolovani rotunziţi, până ce le pot rostogoli în sânul lor, pentru ca în tihnă să le mănânce, după ce le pătrund cu umezeala caustică a sărurilor din apă. Aşa se distrug pământurile, în străveziul adâncului liniştit; aşa se nasc însă altele noi, în tihna fundului, unde e umbră veşnică.

Săream depe un bloc pe altul, ca pe nişte lespezi căzute din năruituri, dorind să urc pieptişul ţărmului stâncos, pe cărări priporoase. Când am ajuns sus, nu se vedea nici cer nici pă-

mânt de desimea ceții. O vulpe trezită din somn, spăriată și ea, alerga de colo colo cu nasul în vânt, luând proporțiile unei fantastice ființi, când se oprea pe marginea priporului.

...luând proporțiile unei fantastice ființi...

Continuând drumul, abea putem străbate prin desişul stufului ce a pus stăpânire pe cotlonul dinspre Caramanchioi. Nici o adiere ori foşnet prin frunzişul de altfel foarte sensibil la cea mai slabă undă de vânt, producând acel susur tainic, muzica obișnuită în deltă, șoapta unor ființi nevăzute.

Un nou colț de stâncă, acel dela Jancina, răsare ca un părete galbăn, bătut în plin de primele raze de soare. De aici începe decorul scurt, dar plin de variații. Luntrea alunecă în svâcnituri sacadate. Când lopețile loveau apa, după o ușoară săltare botul vasului se afunda. Apoi urma patinarea lină, până când din nou lopețile o săltau din loc.

Respiram adânc aerul proaspăt. Apa despătată de luntre se resfira în dungii tot mai largite în urmă. Stropii ce cădeau din vârful vâslelor, valurile ce loveau în coastele luntrei, întreprueau domol pacea deplină ce ne înconjura.

Câte-va rândunele se avânturară deasupra noastră, în sbor de săgeată. Veneau din spre mal, se rădicau cu bătăi repezi de aripi, se lăsau de credeai că vor cădea în apă, pentru ca iute să-și aplece aripile, tăind aerul și făcându-se nevăzute.

Cerul se înseninează; soarele strălucește în toată curățenia lui; pământ și apă capătă față nouă, prin resfrângerea luminei din plin. Totul se trezește din taina nopții, cu un tremur ușor ca și când ar scutura ultimele urme de ceață. Ceva din viața elementelor naturii te pătrunde. Simți înviorarea ce o deșteaptă.

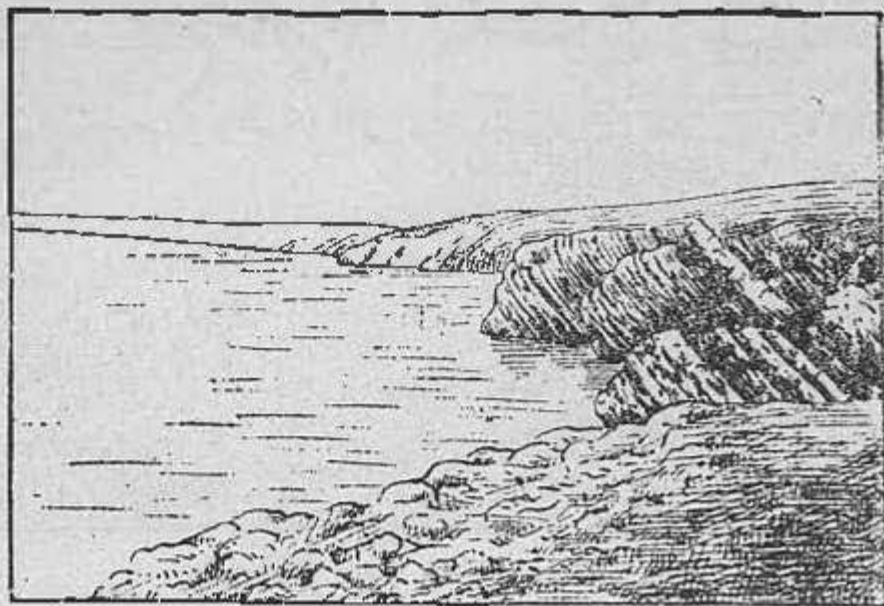
Sub Caligula se repetă în mic, cea ce Raselmul e în stil mare. Din măcinarea zidului de piatră ruginie s'a adunat năsipul roș, întins ca o dungă de mărgean dealungul unui golfuleț. Așa a luat naștere o lagună. Indărătul grindului în miniatură, ochiul de apă rumenit de reflexul malului e atât de limpede, în cât urmărești goana neastâmpăraților răcușori, ce înoată pe coastă, în smuncinturi nebunatică. De jur împrejur se așază cu colorit vioi vegetațiunea de sărătură. Soarele mângâie ape, plante și zid de piatră; toate au un aspect atât de vesel, în cât fără vrere, cătând spre ele, surâzi de voioșie, într'o înfrățire pe care

izolarea o naște. Intr'aceasta stă și puterea recreativă a unei călătorii. Ajungi una cu ce te înconjoară, păticească din întreg.

De unde-va vin refrenuri de muzică neobișnuită. Tremuri dela cele dintâi acorduri, atât e de brusc ecoul ce-l stârnesc. E cântecul în surdină al valurilor ieșite din răsuflarea lacului. În calea lor nu mai e năsipul, care să le înădușe glasul. Se isbesc deadreptul în pieptul stâncos al păretului cu temelia în apă.

De aici țărnelul are variația celui din Bretania, ca nicăeri dealungul părții românești a Mării Negre. Au răsărit în cale pietre felurite, împletite unele cu altele prin svârcolirile formării scoarței terestre. Șuvițe de lavă, de culoarea granatelor, vin alătura de marmore roșcate și de conglomerate irisante, cu țării deosebite, într'un amalgam restrâns.

De aici țărnelul are variația celui din Bretania...

Resistența lor diferită în lupta cu valurile, a făcut să se ivească mici peșteri, capuri proeminente, colți reslețiți în apă. În jocul lor valurile se comportă diferit cu fie care. Ici se înfundă cu sgomote surde de tobe, dincolo le șterge în alunecări feline. Pe unele le spală cu o undă străvezie, pe altele le încondeiază cu dungulițe de spumă albă. Mai încolo un ochiu de apă adăpostit într'o înfundătură, pare mai limpede decât acel adunat lângă un izvor de munte. Jocul valurilor aici e ca al unor copii sglobii. Atâte glasuri amestecate, atâte culori vii strânse grămadă! Câte-va tufe de Sedum abea ținându-se în crăpăturile stâncelor, se pleacă să privească la neastâmpărul valurilor. Totul alcătuește un tablou de o gingășie nebănuită, ascunsă într'un cotlon depărtat din țărnelul necunoscut al Raselmului.

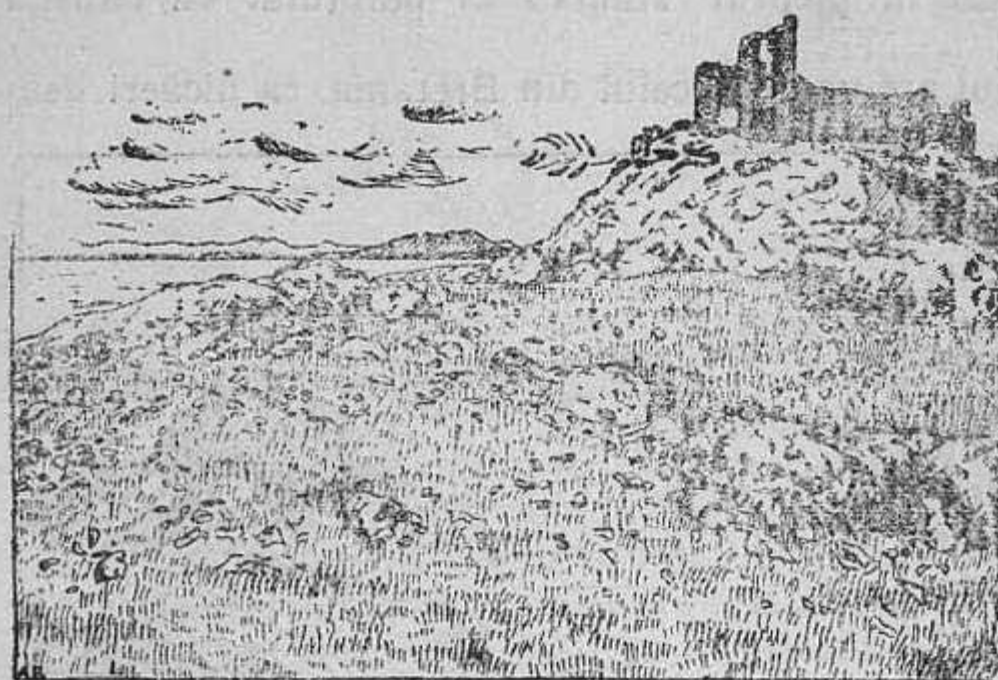
Și vâslașii au rămas minunați de frumuseța clipei, măcar că trăiau în apropiere. Era o descoperire și pentru ei.

A fost ca un vis, căci neprevăzutul isbește mai intens. Dar tot ca un vis, nu ținu mult.

Vâslașii ș'au continuat drumul mai departe spre Sarikioi, lăsându-mă pe stâncele lustruite depe Taș-Burun. Față de năvala vieții din apă, e un ținut ars, ce aduce aminte de stâncele goale, sărăcicioase, din regiunea Karstului dalmatin. Câte-va tufe de lilioci abea prinse într'un pumn de țărnelă erau singurele semne de vegetație, care înfruntau aspra bătaie a vântului.

În schimb la câți-va pași mai spre apus, se desfășoară din nou priveliște mândră. De și aceeași, natura creiază veșnic forme nouă.

Pe o muche de deal numai stânci, se înalță, lăsată în părăsire, vechea cetate dela Enisala, cunoscută sub numele de Heraclea. De departe, e ca o biserică. Unul din bastioane a

...vechea cetate dela Enisala..

rămas încă în picioare. E turnul clopotniței. Restul zidurilor sunt păstrate în toate laturile, la diferite înălțimi.

E o tainică făptură istorică. Cine a rădicat-o? Ce valuri năvălitoare a apărat? Nu se știe. Tradiția spune că a

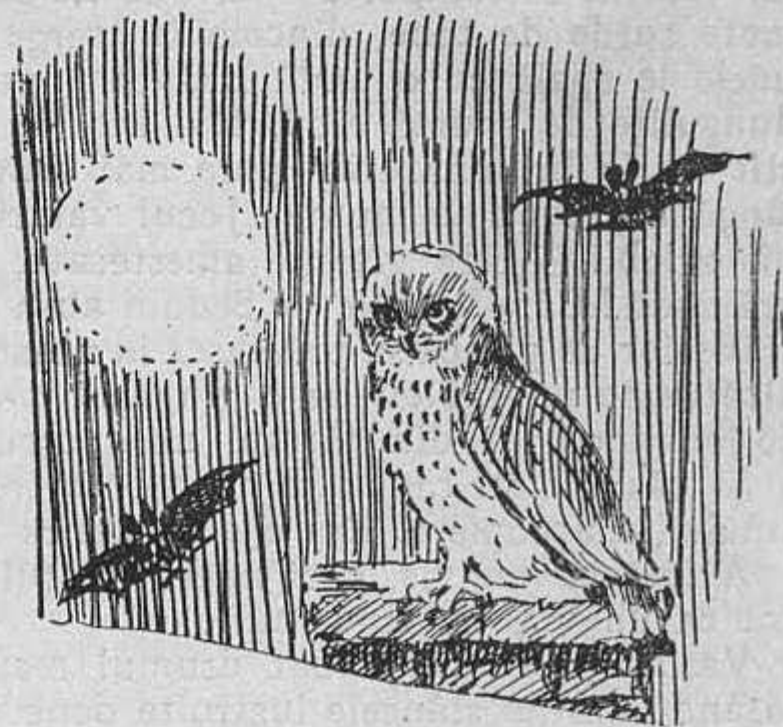
fost genoveză, după cum și altor multor ruini li se dă aceeași origină. Alții spun că e mai nouă, depe vremea turcilor. Orice urmă din trecut a dispărut. Stă mută pe dâmbul de piatră, cu silueta proiectată pe luciul apei.

Pământul prinde a se înalța la temelie, cercând să o învăluie în uitarea mormântului; ploile și vântul o năruie mereu de sus.

Cetatea nu se dă. Înfruntă vremea cu oștirile ei nenumărate, cum a resistat și asalturilor de oameni.

În lăuntru cași înafară domină pustiul. Sub portalul prin care trecea viața, sueră acum vântul. Prin deschiderile lărgite ale ferestrelor din

turn, bufnițele și liliecii ies cătră sară, de-i țin de urât. Șopârlele se soresc pe prichiciurile de piatră, iar șerpii stau colac

...bufnițele și liliecii ies cătră sară..

pe lespedea proeminentă căutând să mai întârzie amortirea de iarnă.

În schimb, de sub adăpostul scheletului de turn, privirea alunecă asupra unui peisaj variat și mai ales înviorător prin îmbinarea apelor cu verdele pădurilor.

E depresiunea în care se odihnește lacul Babadag, încadrat între dealurile acoperite cu păduri dese. Între ele e covorul de ogoare presărat cu arbori resleți, stufoși precum și culmile de marmoră cu spinarea rotunzită.

Orașul Babadag stă ascuns după o muche de colină. Apă, pământ și cer se unesc într'un tablou unic înundat de lumina blândă a soarelui ce bate'n plin. O pace dumnezeiască domnește peste tot. Nici o pasăre, nici un om nu se vede în tot largul zării.

Natura e singură stăpână.

APUS DE SOARE PE DENISTEPE

Între marginea prăbușită a munților vechi din nordul Dobrogei și Raselm. au rămas ca niște colți de măsele învăliți în gingii, dealuri reslețe, stâncoase. Sunt marturii vremurilor depărtate.

Unul dintre ei e și Denistepe, asemenea unui acoperiș de casă năruită. Din șesul ca'n palmă dela Hagilar, urci cu mânele în buzunar, așa e de domoală coasta aplecată. O mantie împădurită o acopere, tot mai rărită pe zi ce merge.

La tot pasul dai de broaște-țestoase, ca și la Beștepe, în mare număr. Cum te simt, cu un sâsâit de gânsac înfuriat, își trag capul și labele sub covata osoasă și nu le pasă chiar dacă roțile căruții trec peste ele. Vulturii le iau în ghiare, le rădică în slava cerului, de unde le lasă să cadă pe vre-un colț de stâncă. Numai așa plesnește carapaca, tare ca oțelul.

Urcând agale, nici nu știi cum ajungi pe vârful înalt abea de 266 m., pomenindu-te iarăși în deplină singurătate, cu cerul drept acoperiș.

Pe stâncele de grez sur, enorme trepte în partea ruptă dinspre sud, se soresc șopârle cu bumbi de sîdef în lungul coastelor și cu îmbrăcăminte din tot soiul de pietre scumpe. Nu sunt sperioase. Cată la tine cu ochi blânzi și numai dacă văd că n'ai intenții pașnice, prin câte-va ondulări de coadă, s'au făcut nevăzute.

Soarele e domolit, aruncând mănunchiuri de raze prin spărtura norilor ușori, care fug cătră mare, luând forme fantastice. Acum sunt cu marginele tivite cu șiret strălucitor, acum fum alburiu, se perd în scămoșeri de ceață, supti de adâncul vădudului.

Te înecă aceeași liniște supremă, așa de caracteristică dealurilor dobrogene.

Din vreme în vreme se aud sgomote scurte, repetate, ca și când cineva ar tăia vreascuri cu securea. Să te știi surprins în singurătate deplină, nu e tocmai plăcut. Vroind să cunosc cauza sgomotelor ce-mi păreau suspecte, mă îndrept tiptil spre marginea pădurii. Loviturile se înteeau, uscate, mai sonore, mai apropiate.

Spaima furișată fără voie, se risipi îndată. Erau două broaște țestoase, ce se desmerdau.

De jur împrejur e șesul vălurat al Taiței, unit cu al Teliței.

În mijloc se înalță Denistepe, asemenea vârfului unui bot de corabie naufragiată, în jurul căruia joacă valurile.

Denistepe înseamnă dealul Mării, măcar că marea este departe și nu se zărește. E acelaș abur de amintire vagă, a unor vremuri legendare. Bătrânii îți spun, auzind dela alți bătrâni de dinaintea lor, că pe aici se întindea apa mării, că pe vârful dealului s'a găsit, odată, bătut în stâncă, un cârlig de fer de care se prindeau corăbiile, ba chiar și o ancoră grea. Aceași poveste, pretutindeni, aici ca și în preajma celui alt deal, Beștepe.

Sub sugestia legendelor, ținutul în adevăr pare o mare împietrită. Ici valurile sunt joase, cu urmele mânei uriașe care

...ținutul pare o mare împietrită...

le-a netezit. Mai încolo însă peste apa Teliței, se înalță la larg, altele mai răsărite, stânci de marmoră roșie ori sură, vrâstată cu șuvițe de piatră albă ca creta. Sunt dealurile dela Zibil, Agighiol, roase, rămase din prăbușirea pământului.

Îndărăt se înșiră creștăturile podișului surpat, cu acoperiș de păduri, din mijlocul cărora răsar vârful ascuțite ale porfirului dela Alibeichioi. Spre sud ca o sprinceană încrunțată, se țin lanț culmile împădurite de peste Taița, vârci de pământ una din Babadag și până la Peceneaga pe Dunărea. Cătră Mare se oglindește fața lacului Babadag aproape, iar mai încolo Rasel-mul liniștit.

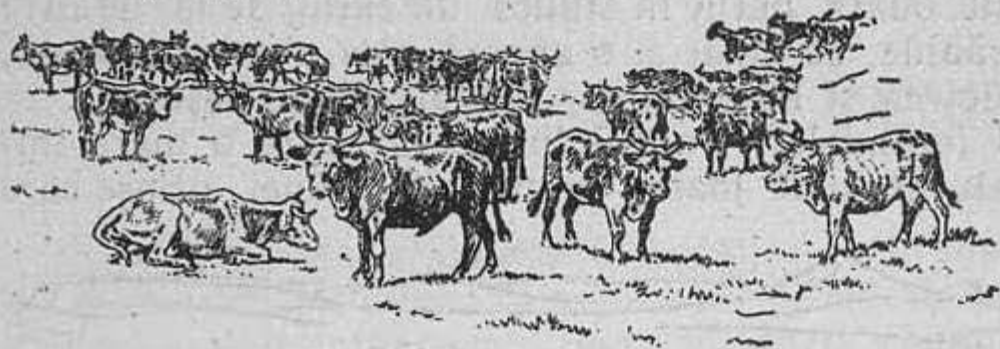
Satele le vezi, cum numeri casele într'un oraș, când le privești dintr'un turn înalt. Bisericele mândre din mijlocul lor sclipesc ca niște faruri luminate, când trâmbele de raze, din spărtura norilor, le învăluie în fâșii de proiector. Ici e Nalbant, tras spre poală de pădure, întemeiat de mocani. Tot la margine de pădure e Poșta, în preajma căruia e ascunsă Mănăstirea Cilicului, în trecutul căreia s'au repetat scene inochentiste.

Pe un dâmb de deal strălucește crucea măreții biserici rădicată alătura de școală, din satul Cataloi, lângă care vine Kongaz, sub deal de piatră. Cercul satelor se încheie cu acele înșirate pe apa Taiței dela Satul nou, în coada lacului Babadag până la Bașchioi, în curmătură de vale, îndărătul căruia se rădică piramida Consulului. Drumurile de legătură între sate par șușinite de curele, asvârlite la întâmplare, încrucișându-se. În toate

părțile se văd cârduri nenumărate de vite; alătura herghelii întregi de cai. E tabloul altui contrast al Dobrogei. Pășunile par arse, dar turmele de oi, vite și cai, sunt pusderie.

Pe un drum apare un călăreț fără șea, în goană nebună, răscolind nori de praf în urma lui.

Te aștepți parcă să vezi ivindu-se din o îndoitură de teren,

...se văd cârduri de vite...

ceata năvăli-
torilor care
dau iureș de
pradă.

Soarele se
înclină spre
asfințit, pre-
lungind um-
brele peste pă-
mântul învâ-

luit într'o lumină atât de blândă. Din depărtare răsună glas de fluer, căruia îi răspunde din alt colț depărtat sunete de armonică ori câte un chiuit prelung. E zi de sărbătoare, iar flăcări împrăștiați pe câmpie.

Norii s'au adunat cătră mare, în șiraguri suprapuse. În tovărășia soarelui n'au rămas decât dungi subțiate.

Asist la unul din cele mai mărețe tablouri. Nicăeri nu sunt mai mândre apusuri de soare ca în Dobrogea. Nu e numai zarea largă ce le face impunătoare. Perdeaua de praf lăsat în fața discului înroșit, îi împurpurează și mai intens culorile, lumina resfrângându-se în fiecare fir de pământ, rădicat în aer.

Soarele se lasă încet, înconjurat cu o aureolă, ce naște tot soiul de tonuri, aurii și trandafirii, în dunga norilor dela asfințit. Apoi razele slăbesc din ce în ce, rămânând numai discul roș; enorm ochiu rotund. Incet-încet alunecă după culmea dealurilor, până ce ajunge ca o seceră, înainte de a dispărea cu totul.

Jocul luminilor de acum începe, fără să-l poți exprima prin cuvinte. Nuanțele le vezi; admiri tonalitățile ce trec una în alta dela cele mai intense la cele mai șterse. Urmărești efectul îmbinărilor multiple între umbră și lumină, între cer și soare. Trăești în mulțumirea deplină a decorului schimbat din clipă în clipă. Când cerci să le redai, lipsesc cuvintele. Expresiunile chiar întărite prin comparațiuni silite par sarbede, față de gamele de culori ce se schimbă mereu.

La apus, dunga norilor pare de sânge, pe când la marginea orizontului, cerul e poliit cu aurul cel mai curat, ce tot pălește, până ce se schimbă în galbănu-argintiu al amurgului. Dincolo, spre răsărit, se aprinde valvataie de flăcări rupte în fâșii, ca bătute de un vânt năprasnic.

Cerul pare încins de un incendiu, ce înroșeste și fața lacului. Pe urmă totul se domolește, până când deodată din adâncul vădudului sclipește luceafărul de sară.

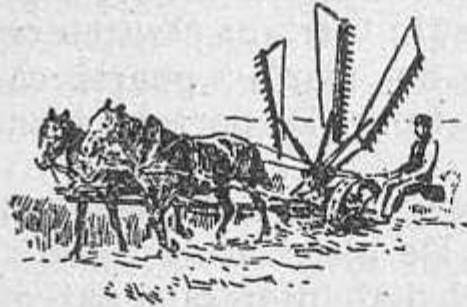
Când am ajuns în Babadag, întunerecul se lăsase deplin. Arborii răsleți ce înfrumusețează ogoarele din jur, pare că se adunau grămadă la sfat.

Dinspre deșul de stuh, se aude prelung glasul răgușit al unui Buhai-de-baltă, străjer neadormit; străbătând liniștea nopții îi răspunde din deșul pădurilor acel Hu-huuu strident al hohurezului cu moț la ureche, ce face să tresalte de spaimă păsărelele din cuib, stârbind fără voie un fior de groază chiar la oameni.

Se aude prelung glasul unui Buhaiu de baltă...

Cu cât întunericul se lasă mai adânc, cu atât prind a se aprinde scânteii reslețe și pe luciul apei. E oglindirea celor de sus, de pe bolta instelată.

TULCEA-CONSTANȚA

Părăsesc otelul cu odăi de schivnic, desdedimineată, pe răcoare. Căruța ferecată hodorogește pe caldarâmul de piatră, de tremură ferestrele dela case.

Ulițele sunt goale, dughenile încă oblonite, Numai la brutării e fereastra deschisă, cu pâinea proaspătă scoasă din cuptor, îngrămădită pe tarabă, răspândind miros plăcut în aerul proaspăt.

Drumul urcă prelung, iar căruța icnește din greu săltând peste bolovanii rotunziți. Căsuțele prind a se despărți unele de altele, prin grădini cu vița întinsă până la streșină, formând umbrar. Piersice rumene, acoperite cu fulgi mătăsoși, argintii, se ițesc peste zăplazul scund. Nelipsita crâsmă, alătura de ferăria unui potcovar, încheie orașul.

Suntem în câmp, cu movila Dealului Mare în coastă. Soarele dogorește cum s'a arătat iar praful din belșug, răscolit de cai, învăluie căruța și călători, depunându-se pe manta, de ajungi la urmă ca un morar. Câți-va arbori piperniciți stau înșirați în lungul drumului. Se țin într'una căruțele ce vin la târg. Cărăușii stau sus pe grămada de marfă; poartă căciuli retezate'n vârf și berneveci largi în fund. E portul obișnuit atât la bulgari cât și la români.

Spre amiază ajungem la Cataloi. Dogoreala e în toi așa în cât popasul se impunea. De altfel acolo trebuia să stau o zi.

Cataloi e poate cel mai interesant sat din Dobrogea, în privința amestecului de neamuri. Nemții au venit aici din Basarabia. S'au așezat pe muchea de dâmb din drumul către Frecăței. Le cunoști îndată neamul, după casele alineate, mari, ca a tuturor nemților. Jos în vale sunt însă și mulți bulgari. Drept decor deosebit, către toamnă, stau șiragurile de ardei înroșiți sub streșina casei, cu culori vii pela ferestre și în lungul prispei. Printre ei sunt amestecați românii, veniți tot din Basarabia.

Cătră sară, trec pe sub fereastra unde găzduiesc tineri cântând. La început m'au minunat. Români să cânte'n cor, cam rar, se aude. Glasurile se deslușesc tot din ce în ce mai bine. E un cântec italian, săltăreț, cu tonuri curate de tenor. Veneau de la lucrul câmpului coloniștii italieni din mahalaua unde mă găseam. A doua zi dimineată, cea dintâi grijă a fost să le văd gospodăriile. Din curte ieșau copiii cu ochi de cărbuni și părul cărle-onțat. Tablou din Italia meridională. O neorânduială latină

se vedea în fiecare gospodărie iar liniștea satului era întreruptă de chemări gălăgioase. Departe de locul lor de origină, aproape nimic nu ș'au lăsat din obiceiuri.

Dela Cataloi șoseaua trasă drept, trece pe lângă Enichioi, sărăcuț. Dealurile de piatră arsă își îngrămădesc gheburile largi spre Congaz, loc unde se încrucișază multe drumuri.

Miros de mâl dospit adus de o undă răcoroasă de vânt îți irită nările. Suntem la capătul din ce în ce mai secăt al Babadagului. Seceta a uscat marginea lacului, lăsând o sărătură ce sclipește la soare, pare că ar fi presărată cu ace de ghiță. Stuful aproape umbrește drumul; paseri de baltă despică aerul; câți-va pescăruși trec ca săgeata. Sunt vestitorii lacului din apropiere, dealungul căruia șoseaua se ține o bucată de vreme.

Joacă aburii la fața apei. Intri în altă regiune. Dealurile din jurul Babadagului sunt verzi, mereu umezite. Arbori reslețiți din pădurile ce umbresc dealurile dela spete, cresc în voie, cu coroana plină, rotundă. După praful și seceta de până acum, simți răcoreala aerului curat, de care nu te saturezi respirându-l.

Babadagul este orașelul cel mai pitoresc din interiorul Dobrogei. Inconjurat de dealuri împădurite ori acoperite cu puțințele vii, stă liniștit, cu casele înșirate în lungul șoselei ce-l străbate dela un capăt la altul.

Încă nu s'a scuturat cu totul de haina-i veche, când Pașa de Babadag, a tot puternic, își avea aici reședința. Din el supraveghea toată Moldova până dincolo de Nistru. Pe aici treceau călătorii străini de-și luau hărțile pentru ușurința drumurilor. „Serachierul de Babadagh”, scrie *D. Cantemir* „avea sub comanda sa toată regiunea cuprinsă între Haemus, Marea Neagră, Dunărea și Nistru”.

Se mai rădică încă svelt minaretul de piatră, înalt cât un far pus la colțul gîmiei spațioase; lângă ea curge din belșug ciușmeaua în care își spălau mânele credincioșii de demult și drumeții ce veneau să se închine la mormântul unui sfânt mahomedan, îngropat în Babadag.

Printre vechile căsuțe cu acoperișuri de țigle, tot mai puține, se văd azi și clădiri cu două rânduri. Mai ales de când la Babadag se termină ramura de drum de fer, ce trebuia încă de demult să fie continuată până la Tulcea, orașelul tihnit dela mijlocul veacului al 19-lea, începe să se mai înviioreze.

Drumul urcă și trece prin pădure deasă, care se lasă dinspre

Paseri de baltă despică aerul...

Slava. În răcoreala ei te crezi departe, în ținuturile unde izvoarele nu sunt socotite drept locuri sfinte. O clipă privești îndărăt asupra lacului, amenințat cu împotmolirea, dacă nu se curăța din vreme canalul ce-l leagă cu Raselmul. În fund, spre răsărit, se înalță silueta turnului dela Enisala, ce pare uriaș proiectat pe golul cerului de deasupra întinselor ape.

Când scobori spre Cangagia, nu-ți poți lua ochii dela șira de dealuri roșcate tăiate în porfir, răsărind din rariști de pădure, care îi fac un decor minunat. E ieșirea din valea Slava-rusă, ce vine cu mai multă apă, căci pădurile ce-i umbresc izvoarele, o apără de secetă.

În apropiere de Ceamurli, sat mare ce se vede strâns într'oderea, se află minele dela Altân-Tepe, de unde se scoate fer și aramă. Sunt darurile lavei care le-au adus dela adânc.

De și am trecut granița spre jud. Constanța, începe iarăși șesul neted, ca și în nord, aproape de deltă. Nu ne-am depărtat de domeniul ei, măcar că am străbătut atât de adânc spre sud. Până pe aici se întinde capătul Goloviței, în unire cu Raselmul. Apele Slavei curg în smârcuri, perzându-se înainte de a ajunge în lac. Se târaie prin păpuriște, se opresc în loc, formând ochiuri puțin adânci. Mor în drum.

Și așa într'una, șoseaua taie deadreptul printre dâmburi joase, acoperite peste tot cu miriștea firavă, dar tot mai des și cu porumbiști. Simți schimbarea etnică după felul sămănăturilor. Popușoiul dă mămăliga, iar aceasta este pâinea românului.

Toate satele depe aici, cum e Cogealeacul ce vine în cale, au fost la început tătărești. Răsboaiele au împrăștiat tătarii. Locul lor l'au luat unde nemții, unde mocanii presărați în drumul oilor. Satele ajung mari, cu gospodării temeinice, căci dacă săcelenii și mocanii nu-și părăsesc obiceiul străvechiu de a avea casa în mijlocul curții și nu s'au deprins încă să ș'o alinieze la stradă, în schimb gospodăria lor nu e mai prejos de a neamțului vecin, din acelaș sat, sau vecini cu satele.

Apropiera orașului începe să se simtă. Praful este răscolit mai mult pe șoseaua bătută de căruțele grele, încărcate cu cereale. Se resimte și în variația etnică. Tătari, turci, nemți, români, pe aici sunt mai amestecați; cei dintâi tot mai pe sfârșite, cei din urmă tot mai cuprinși. În apropiere, e puternica comună nemțească dela Caramurat, cu o falnică biserică în mijlocul pieții largi. Căruțașii dintr'acolo se cunosc nu atât după port și făptură, oameni înalți, bine încheiați și bălani la față, cât după caii îngrijiți și iuți, de abea îi pot ținea la întors, cu deșertul.

Dintr'odată, de pe o mică înălțime se desvăluie iarăși un colț frumos din atât de variata Dobrogie. Apare fața lacului Tașăul, liniștită și argintie, înconjurată de rupturi gălbii de stânci ieșite la iveală în mal. De jur împrejur numai ogoare, cu sate unde și unde. Departe, capul Midia pătrunde adânc în Mare. Valurile

se aud aproape ca un vâjâit de furtună, fiind într'o fază de sbucium, groaza navigatorilor.

Un contrast isbitor. In apele Tașăului se oglindea umbra norilor sburătăciți pe cer, atât de limpede și liniștit ce era. Dincolo, peste pragul de pământ, se zărește dungă spumei ce încondeiază țărmul.

Când ajungi la Cogeali, vechiu sat tătăresc, ai amăgirea că în față e reînvierea pe retină a imaginii lacului Tașăul, abea părăsit. E alt lac, Siutghiol, cu apă dulce, cu flori de nufăr. Intre el și mare e abea o dungă de năsip numai scoici, cu satul și băile Mamaia pe ea.

Cu cât te apropii de Palas cu atât furia mării se aude mai limpede, iar dela Anadalchioi se vede dunga valurilor ce caută cu ori ce preț să năruie digul lung ce se termină la far, înălțat ca o statuie deasupra apelor.

Constanța merită să fie vizitată când marea e furioasă. E o față nouă a ei, atât de deosebită de aceia când surâde, acoperită de cerul albastru, în cadrul acoperișurilor smălțuite, strălucitoare în bătaia soarelui.

Pe bulevardul clădit cu mari cheltueli și grea trudă nu e chip de mers, când crivățul îl mătură în lung. Cele câte-va tufe de stuf străin plantat în fața casinoului, se sbuciumă, se îndoaie până la pământ, pare că ar fi niște șuvițe de pânze întinse pe frânghii. Marea se sbate.

Valurile dela larg, cu dungulițele de spumă ce-le încondeiază spinarea umflată, se sfarmă în stâncele de apărare de sub bulevard, ori în colții de lângă Otelul Carol, asvârlind ploaia de stropi peste latul străzii. E un vâjâit înfiorător al mării și al furtunii. Loviturile valurilor sguduie temelia de piatră. Spre dig, lamele de apă nu mai conțin. Alunecă unele după altele, grăbite, în lovituri piezișe, înălțându-se în jerbe resfirate ca niște creste albe, ce fug în lungul zidului.

Iar când se nimerește, cum nu e rar în anumit anotimp, ca sfârșitul acestor sbuciumări, ce se duc cum au venit, adevărate toane, să coincidă cu luna plină, tabloul e neuitat. Puntea de aur asvârlită de regina nopții peste întinsul apelor liniștite ca prin farmec, cântecul ultimelor valuri ce se joacă printre stâncele țărmului, taina luminei argintate ce învăluie marea,

...înălțat ca o statuie deasupra apelor...

dispoziția sufletească în unison cu natura, răsplătește și osteneala și cheltuiala unui drum la Constanța.

Nu simți în asemenea clipe numai măreția naturii, care te doboară, ci și mulțumirea traiului. Un sentiment de purificare te cuprinde; te face fără să vrei să rădici mânele în gest de pioasă reculegere, ca și orbul tămăduit care vede răsărind soarele.

Tot ce e sbucium sufletesc dispare. Înțelegi viața sub un alt aspect decât al zilnicelor lupte, unde măruntele patimi îi acopăr farmecul, cum acopere praful lumina soarelui, făcându-l roșcat, ca un enorm ochiu plâns.

HĂRȘOVA-CERNAVODĂ

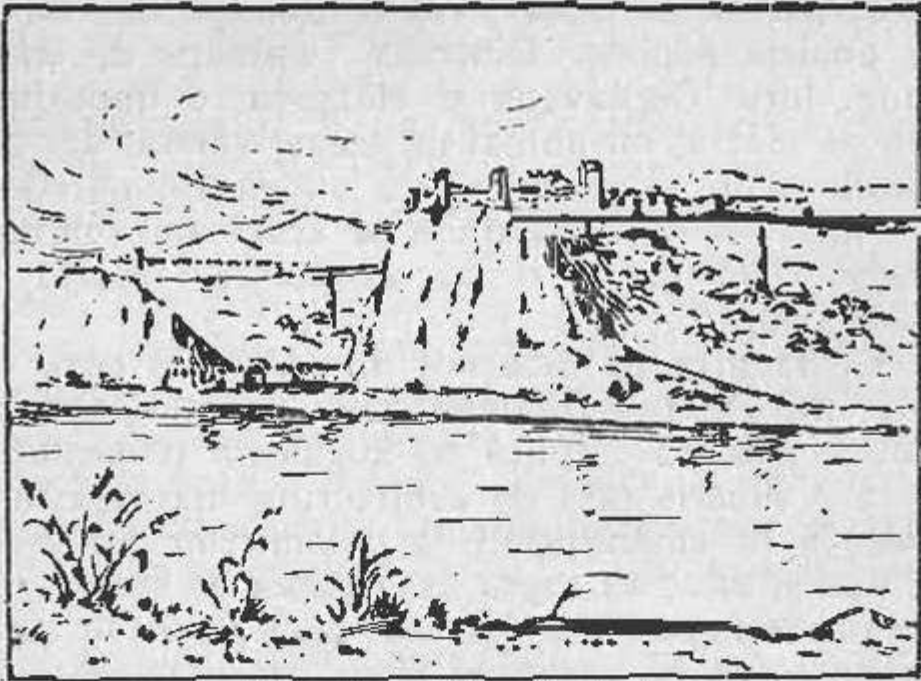
Pătrunzătorul simț strategic al Romanilor, nu putea să găsească loc mai nimerit pentru o cetate de pază, decât stâncele pe care au zidit vechiul Carsium.

Dunărea se strânge grămadă ca și la Galați, înainte de a se resfira din nou în Balta Brăilii. De aici, ca și dela Poiana pe malul Siretului, în fața văii Trotușului, se putea urmări lesne orice năvălire.

Urmele orașului roman se arată numai prin frânturi de pietre cu inscripțiuni.

Zidurile cetăților turcești de mai târziu, sunt încă în picioare deși abea

pot da idee de ceia ce erau pe vremea când Kuniké a făcut alăturatul desemn. Astăzi, pe stânca nordică se înalță mândră catedrala ortodoxă alături de o măreață clădire de școală. În încăperile acesteia, înainte de război, un destoinic institutor a adunat tot ce a gă-

Zidurile cetăților turcești...

sit mai de samă în regiune, alcătuind cel mai interesant muzeu regional din țară. Cu furie de năvălitori, bulgarii s'au năpustit în ultimul război asupra orașelului neapărat. Au dat foc caselor; au incendiat și școala, iar petrele din muzeu, calcinate, le-au asvârlit la gunoi. Nu puteau să sufere nici măcar mărturia mută a marmorelor, pe care se găsesc săpate urmele stăpânirii străbunilor noștri asupra acestui pământ.

Orașelul de azi, tihnit, cu viață economică restrânsă, deși avantajat ca situație geografică, e ca într'o covată.

Așezarea lui pitorească, mai pitorească decât a ori căruia oraș

depe Dunăre, nu o poți admira decât depe apa, care lovește mereu în pereții de piatră, priporoși și înalți. Portul e în depresiunea dintre cele două stânci.

De acolo, într'o bună zi am pornit cu luntrea în susul Dunării.

Se îngâna ziua cu noaptea. Așa se deslușeau formele, iar stelele sclipeau cu ultimele pâlpii slăbite. Orașul nu se trezise încă. Mă așteptau vâslașii turci cu duba ce se legăna, săltată ușor de valuri. Într'o clipă cârmaciul e la locul lui, iar celalalt vâslaș cu o împinsătură de lopată, proptită în mal, pornește luntrea spre larg.

Geana zorilor stânge ultimele stele. Una singură, boghioasă, mai sclipește tainic. Nu se aude de cât ritmicul plescăit al vâslelor și ușoara volbură a apei într'un cotlon săpat în piatră.

Deși malul e alături, pari cine știe unde, în izolarea deplină de lume.

Ocolind firul apei, aici mai repede și mai aproape de stâncă, luntrea apucă pe lângă marginea ostroavelor așa răsărite din împărăția valurilor.

E curioasă coincidența. Înainte de Regensburg, mai aproape de izvoare, Dunărea trece, prin Franconia și Suabia, de alungul unui perete de calcar, zid ce domină depresiunea întinsă până la poalele Alpilor. Dincoace, aproape de sfârșitul drumului lung, între Cernavoda și Hârșova, o împrejmuiește tot un zid alb de piatră, nu numai de aceeași vârstă, dar și identică, în particularitățile ei geologice, cu piatra din perețele suab.

Piatra de var, ori unde se arată, împrumută peisajului vioiciune. Din lupta ei cu atmosfera rezultă piramide, stâlpi, pereți ruși și goi.

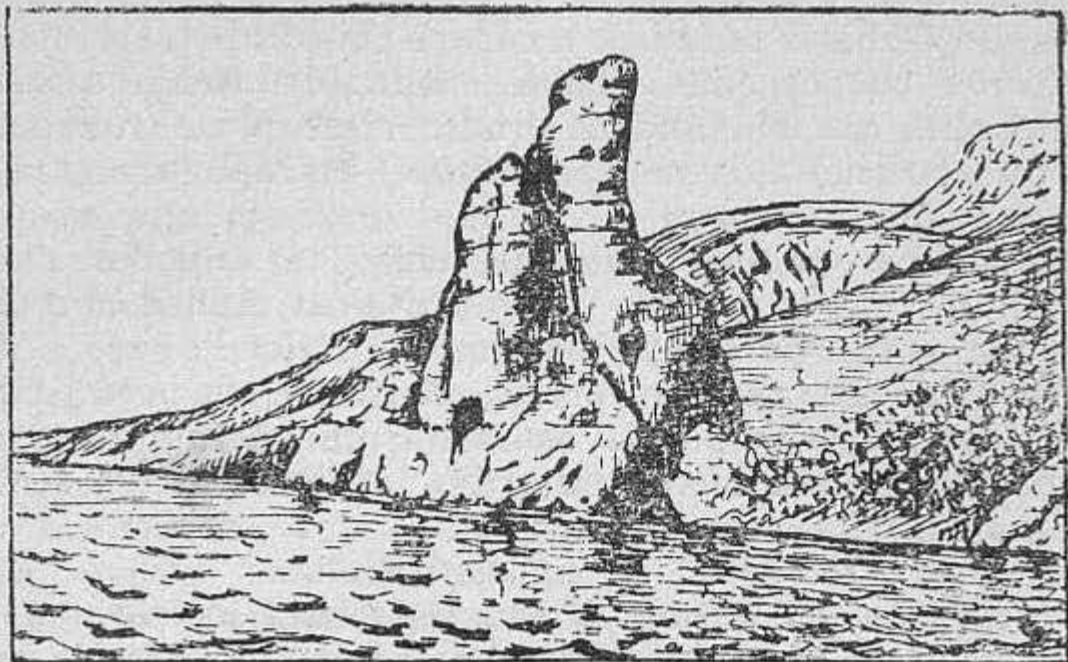
Ea dă atracție locurilor din Alpii de nord ori pitorescul colților din Pietrele-Doamnei depe Rarău. Domul dela Milano, minunea plastică cioplită cu migăleală și meșteșug de către om, e ca o jucărie față de arhitectura măreață în totalitate, neîntrecută în amănunțimi, a dolomitelor din nordul Italiei.

Așa și aici; cu toată uscăciunea de stepă, țărmul nu e lipsit de forme fantastice. Ici sunt mici grote, în care apei îi place să se oprească în vârtejuri murmurătoare. Mai încolo sunt stâlpi uniți prin bază. Poporul le-a dat numele de „Moșul cu Baba” numire atât de potrivită, arătând nu numai ideea de convețuire îndelungă ci și aceia de gârbovire necontenită. Sunt multe asemenea numiri, care denotă sborul imaginației la poporul nostru, pe cât de bun observator pe atât de meșter în găsirea expresiunii celei mai nimerite. N'a dat numele de Adam și Eva celor două căpățini de piatră, izolate, în fermecătorul peisaj de lângă Pojorâta, în Bucovina? Dar Omul? Dar Toaca și Panaghia depe Ceahlău? Și câte altele!

Piatra de var e însă și o bogăție. De aceia tot malul Dunării din sus de Hârșova este numai o rană vie. Se țin lanț

carierelor. Ici s'au așezat șine de drum de fer până la debarcader ; dincolo stau la rând caicurile ce așteaptă încărcarea. Fabricile de ciment dela Brăila și chiar dela Cernavoda se alimentează din acest ținut.

La un asemenea cuib de activitate depe vremuri, m'am a-

Moșul și Baba

bătut din nou câte-va ceasuri. E un loc, de altfel, iarăși important. La Cekerșea, în gura văii Tichilești, Romanii au zidit un castru, pe colț de stâncă. Prin năruirea malului, ies la iveală cărămizi, cioburi de oale sau vase mari în care depositau cerealele. Nu au fost însă primii coloniști. În țărna roșcată nu rar se găsesc cremenii, cioplite de omul primitiv. Civilizație peste civilizație, înmormântate sub mantaua pământului arabil,

În acelaș loc era o colonie de italieni, tăetori de piatră. Bordeiele lor, presărate pe coasta malului, vremelnice adăposturi, păreau găuri întunecate în care se ascund rozătoarele de stepă.

Printre ele însă strălucea gospodăria lui „Papa Baretii”, conducătorul coloniei.

Natura e uneori darnică, alte ori ingrătă. Omul o folosește și într'un caz și în altul. Prin aceasta își arată superioritatea puterii lui, perseverență și chibzuită. Când treci prin împrejurimile Triestului, ținutul e numai piatră stearpă ; locurile sunt asemenea cimitirilor tătărești, cu lespezile una lângă alta. Și totuși în apropierea așezărilor omenești, sunt tăiate trepte în stâncă, așternute cu pământ, carat cine știe de unde, îndeajuns ca vița să se prindă, să rodească și să procure omului mijloace de traiu. Când dai peste asemenea îndreptări ale naturei de cătră ființa pe care ea, în mânie, o strivește, cum ai strivi o găză, rămâi în admirațiune, ca și în fața cine știe cărui monument de artă slăvit de veci.

Papa Baretii se trăgea depe la Udine, cu ținuturi sărăcă-

cioase. Piatra îl înconjura și aici, goală, sfidătoare, mereu încinsă de soare. Amintirea străduinții celor de acasă îi deșteptă puterea de a o domestici. Omul se puse pe muncă, muncă de furnică. De aceia ori de câte ori treceam pe la Cekirgea, nu mă răbda inima să nu poposesc puțin. Căpătam din ceia ce vedeam, imbold propriu spre muncă.

Pe malul Dunării se răsica o căsuță curată de piatră, cu lăuntru răcoros, cu gospodărie temeinică în jur. Arșița soarelui ce bătea în plin, era domolită de arborii crescuți cu trudă, iar din acoperișul boschetului de vie umbros atârnavu struguri grei, slavă strădaniei omenești,

Era o oază a traiului mulțumit chiar în mijlocul pietrelor inospitaliere; era și un mic templu răsicat muncii ca o datorie omenească și ca putere de prefacere a orice.

Turcii însă îmi dădeau zor de plecare. Erau neliniștiți. La orizont, din spre Câmpie, se așezase o dungă fumurie de nori, cătră care ei căutau mereu cu grijă. Incolo cerul era senin, iar atmosfera liniștită.

— Mergem, bre. Altfel ne apucă furtuna.

Mă uitai la ei cu mirare. Vreau să-și bată joc de mine? De unde scoteau că vom avea furtună? Lor, se vede, le spunea experiența îndelungă. Din tată'n fiu vâslași, pricepeau semnele neînțelese pentru alții. Șoapta vântului ori crețurile apei le dădeau prevestiri, care nu puteau fi prinse de toată lumea.

M'am supus voinții lor și am plecat. La Cekirgea, trece un mic braț din Dunărea, cu apă liniștită, cu mal de năsip ca la o plajă. Căldura era îndeajuns de dogorătoare, așa în cât vâslașii căutau să-și cruțe osteneala.

Ce vor fi spus în limba lor, nu știu. Văd însă că fac anumite preparative. Scot o pânză asvârlită boț și grămadă într'un colț, o fixază în lungul unei prăjini lungi, ce-o vâra cu un

Plutim la edec.

capăt în scaunul din mijlocul luntrei. Pânza flutură, ca o petică aninată la uscat. Unui din vâslași își suflecă pantalonii până la genunchi, sare în apă, trăgând după el o frânghie.

Plutim la edec. Vâslașul merge pe mal, agale, cu unul din capetele frânghiei pe umăr. Celalt capăt e legat de prăjina cu pânză. Luntrea alunecă pe apă, dămol, după pasul celui ce o trage.

E un deliciu nebănuț, ce întrece chiar pe acel simțit în drumul cu pluta pe Bistrița, pe luciul liniștit al genunelor. Ai senzația că aluneci în voia

soartei, ca pe aripele unei păsări. Mai ales dacă te așezi în fundul luntrei, nu vezi decât cerul senin și nu auzi decât sururul apei despicate de botul luntrei, ca un freamăt ușor de vânt.

Dela o vreme pânza prinde a se burduși. Luntrea capătă sbor mai iute de cât pasul omului. Frânghia îndoită atinge fața apei. Cel ce trăgea tacticos la mal, sare în luntre, își aprinde o țigară, și s'așează cârma. Ne duce vântul.

E atâta de plăcut, în cât ai vrea să dureze o veșnicie. Noțiunea timpului dispare, căci și soarele abea se mișcă în vremea cât trece prin creștetul bolții.

Așa am ajuns la Topal, sat mare întins pe panta domoală, dar tot pietroasă, a malului.

De o dată însă vântul, ca scăpat din închisoare, prinde a se înteți. Pânza se umflă, de abea o puteau ținea să nu rupă legăturile. Acum era scuturată de credeai că vrea să sboare rădicând și luntrea după ea, acum întinsă ca o beșică, apleca botul luntrei în valuri, de ne împroșcau stropii ca o ploaie mărunță. De unde eram pitit nu aud decât lovitura valurilor în pânțele bărcii sbuciumate. Liniștea s'a terminat.

Proverbul „ziua se cunoaște de dimineață”, nu e întotdeauna adevărat. Incepusem cu senin și acum ne amenințau norii, iar vântul sufla cu mânie îndoind crengile sălcilor. Dunga vânătă dela orizont, se transformase în rotocoale plumburii, cu marginile învolburate, ce se rădicau ca un fum gros pe cer. Turcii avură dreptate. Cum au presimțit? E taina simțurilor lor mai agere.

Trecurăm de Alvănești, cu case puținele.

— Mai ținem până la Boasgic?

— Greu, răspunde vâslașul, care abea putea stăpâni pânza, gata să se rupă. Vom poposi în Calichioi.

Vântul șueră; apa se încrețește sub biciurea lui. Intre valurile ce curg în jos și cele formate la față, de puterea vântului, se nasc interferențe. Dunărea încrunțată ia înfățișarea unui balaur cu solzii sburliți. Ținem tot coasta, pentru orice întâmplare. Turcul de lângă mine, mereu se uită îndărăt, scrutător, ca și când l-ar urmări un dușman ce se tot apropie.

La o cotitură largă se văd câte-va bordeie.

E scăparea, căci ar fi fost imprudent a înfrunta mai departe mânia Naturii.

Din cel dintâi bordeiu de lângă mal, ne iese înainte un moș

Pânza se umflă...

bătrân, cu plete albe, cu opinci și cămașă încinsă cu chimir. Figura blândă, cu aer resignat, arăta alte vremuri și alte locuri.

— Bucuros de oaspeți, moșule? N'ai încotro. Trebuie să ne primești. Vorba ceia : vrei nu vrei, bea Ivane aghiasmă.

— Cu dragă inimă, domnișorul. Numai dacă îți va plăcea în bordeiul nostru.

Nu era vorba de plăcut, ci de adăpostit. Ahea fu trasă luntrea la mal și un ropot de ploaie, cu picături mașcate de făceau bulbuci unde cădeau, țese pânză deasă lăsată peste apă și câmpie. Era o ploaie de stepă, potop care într'o clipă aduce năvala șiroaielor peste locul petros.

Intrăm în bordei. După ușă, o tindă cu vatră, iar în fund o singură încăpere, săpată în pământ ca un zemnic, cu o fereștrică cât pumnul. Dela cele dintâi vorbe, s'a lămurit masca resignării depe fața moșneagului.

Era un colonist, venit de prin Dorohoi. Ademenit de pământul făgăduit, veteranul războiului din 1877, depe malul Prutului s'a trezit pe al Dunării. Călătoria îndelungă fu o odisee. Necălăuzit, lăsat în sama Domnului, așteptând cu zilele prin gări și porturi, a căzut prin aceste meleaguri stâncoase. Când ari, plugul scoate la față numai pietriș.

Nici un ajutor de nicăeri. Fata și ginere-său, veniți cu el, după doi ani de trudă stearpă, au lăsat și pământ și tot, închiriindu-l la niște bulgari, ca să se întoarcă îndărăt „în țară”.

— Mult nu mai este până la capăt. Încheie moșneagul cu blândeță. Ori aici ori acolo, tot una e pentru mine.

Nici un cuvânt de revoltă ; nici un blăstăm pentru cei ce l-au amăgit. Strămoșescul „așa a fost să fie”, adesa pavază în potrivă valurilor ce se abăteau asupra unui neam apăsător până la strivire, încheie ori ce încercare de a-i pune în față vitregia omenească.

Afară era mânia lui Dumnezeu. Ploia cădea cu găleata ; fulgerile spintecau norii ca de păcură, săgeți de foc din crestetul cerului și până'n baltă, iar ecoul tunetelor se rostogolea prelung la fața câmpiei, ascunsă după pânza de apă.

Ahea cătră sară vremea se mai limpezi. După o ploaie mărunță, ca bura de negură, norii se rup, iar fulgerile se schimbă în pâlpâieri întinse ce luminau orizontul mereu, pare că ar fi fost un incendiu depărtat.

De plecat mai departe nici vorbă. După o cină frugală, cu rezervele din sacul de excursie, veni vremea odihnei. Vâslașii ș'au găsit repede culcuș sub luntrea răsturnată cu fundul în sus. De țânțari nu le era teamă ; ploaia îi închise în ascunzișurile lor. Moșneagul își așeză o sdreanță drept căpătâi, lângă vatră, alătura de coteiul ce se făcu covrig. Pentru mine rămase singura laiță din fundul casei, acoperită cu o țolincă. Ca să ajung la locul de odihnă a trebuit să înot prin boabele de grâu depozitate în odaie, în lipsă de hambar.

Oamenii cremenii cioplite, a căror urme se găsesc din belșug pe aici, odihneau de sigur tot așa. Singura deosebire că se învăleau cu blănurile de oaie, ce țineau mai cald decât pelerina mea, rară de se vedea în zare printr'însa. Veacurile ce s'au scurs dela dispariția lor, n'au schimbat întru nimic obiceiurile traiului, măcar că pe largul fluviului trec din când când vapoare mânate de puterea aburului.

A doua zi de dimineață, amortit de frig, m'am trezit când luceafărul mai sclipea încă. Moșneagul de mult era sculat. Din zori și până'n noapte se trudea, fără să se simtă urmele muncii zilnice.

Până la Boasgic, vâslitul a fost greu. Dunărea îngălbenită spre margine de mâlul răscolit din țărnul roșcat, era încă mâniașă.

La Boasgic, sat iarăși cuprins, a fost din nou popas. Trebuia să merg spre Băltăgești, înfundat în valea ce venea dinspre Alah-Bair, dealuri mai răsărite, cu bogat izvor de apă sub ele.

Alah-bair, dealuri mai răsărite

La Băltăgești am dat peste stăpânul crâșmei — otel și restaurant tot o dată — vrednic mocan din partea Rășinarilor, oprit în loc în drumul Oilor.

Se știe că Dobrogea era țara iernatului, pentru căr-

durile de oi ce pășteau vara în Carpați. Bărăganul nu avea drumuri decât cărările bătute de copitele mărunte ale turmelor mânate spre mare. Satele de azi sunt răsărite pe locul târelor de odinioară, sau a hanului dela răscrucea drumurilor.

În urma turmei veneau ciobanii sau chiar unii stăpâni, cu gospodăria cât încăpea pe spinarea măgarilor. Era drum lung de făcut, cu peripeții numeroase, pe care le învingeau curajul și voinicia. Mulți din cei veniți pe urmele oilor, nu se mai întorceau îndărăt. Găseau lesne pământ în Dobrogea turcească mai mult decât le îngăduiau să aibă stăpânii de dincolo de Carpați.

Și astfel se întemeiază multe sate, azi stupuri de gospodărie, în toată Dobrogea de sud, din Dunărea și până'n Mare. Înainte de realipirea Dobrogei la România, în lungul malului drept al Dunării, străjuiau multe sate românești cu așezări temeinice.

„Când am venit aici“, spunea stăpânul crâșmei, om cât un munte, lat în spete, „am mâncat mămăligă rece, de trebuia să o desgheț cu aburii răsufării, ca să pot mușca din ea“.

Câtă deosebire între Băltăgești și Calichioi. Două tipuri diametral opuse ale aceluiaș neam ca urmare a condițiilor istorice diferite.

Dincolo, bietul moldovan blajân, dar fără vlagă, își sfârșea zilele într'un bordeiu asemenea mormântului. E dreptui; venise bătrân, schimbând prea brusc mediul și condițiile de lucru. Dar el mai făcea parte dintr'o ramură a neamului, care nu putea ști decât ce e ascultarea și capul plecat.

Nu știa ce e dârzenia luptei, căci n'avea cum lupta. Deși rădica mai semeț fruntea, repede îi stătea capul unde-i stau picioarele. În schimb trăia concentrat în lumea gândurilor lui.

Dincoace era experiența drumului lung, istețimea născută de neprevăzut, din lupta pentru păstrarea etnicității cu un stăpân ce necăjea, dar nu distrugea.

Dincolo mereu nesiguranța zilei de mâne, care naște resignare, fatalism. Dincoace nesiguranța vieții lipsea. Rămânea lupta.

Totuși caracterele deosebite se împlinesc, spre binele întregului. Asămănarea ar duce la o uniformitate etnică. Unul reprezintă acțiunea în orice condițiuni, perseverența în îndeplinirea materială; celălalt creațiunea sufletească, veșnică, ieșită din concentrarea în sine.

Dela Boasgic iarăși plutim la edec. Natura terenului s'a schimbat. Stâncele au intrat în pământ, iar malul deși înalt, lasă prag de pășit pe lângă apă.

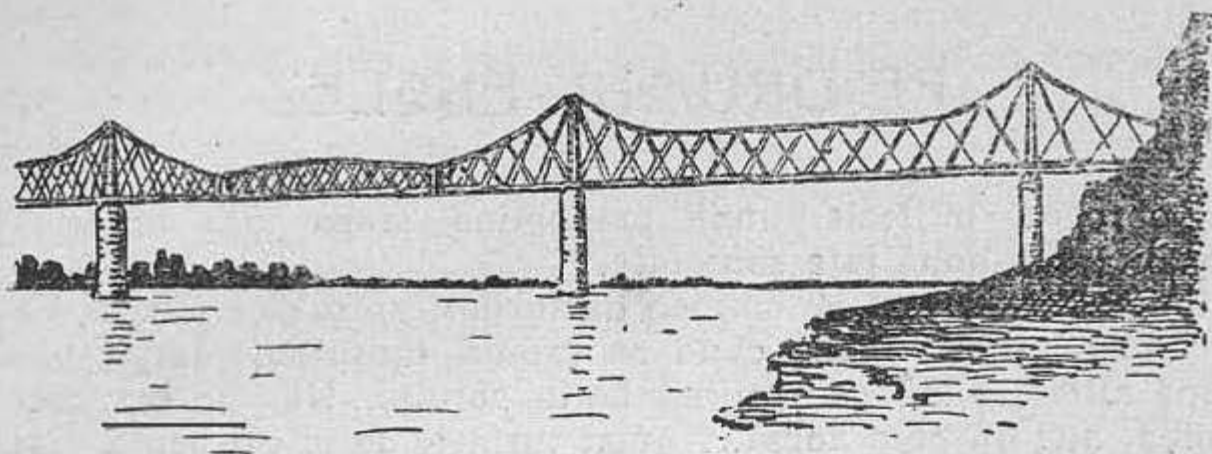
Aproape de Seimenii-vechi, sat așezat pe vârful malului, cu girezile mai înalte decât casele, trebuie să poposim fără voie. Calea pe uscat e tăiată de o scenă ce amintește vremurile de dinaintea apariției omului. Dintr'o curmătură în mal, scoboară cireada satului la adăpat, învăluită în nor de praf. Șirul vitelor ține câte-va minute. Ele își cunosc cărarea bătută; se îngrămădesc în lungul apei, sorbind până ce se umflă, spre a apuca înapoi cum au venit. Pare că te aștepti să apară de unde-va fiara care le pândește, cunoscându-le vadul, cum se întâmplă azi în stepele Africeii.

După ce n'a mai rămas vită pe mal, turcul îndoit de șele, apucă mai departe la drum, trăgând luntrea după el.

Dela Șeimenii-mici, sătuc cu puținele case înșirate pe coastă de pare că alunecă la vale, vâslașul își iea iarăși locul în luntre. Nu-i dădea mâna, se vede, să între în portul dela Cernavoda, trăgând luntrea după el. De altfel ar fi fost păcat, căci din mijlocul apei te bucuri de tabloul unic, al frumosului pod spânzurat deasupra fluviului.

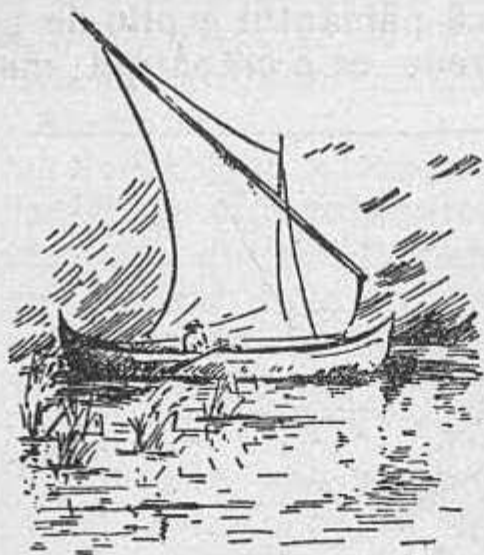
Soarele se lăsase aproape să asfințască, așa în cât împletitura barelor de fer, pătrunsă de lumină, sămăna cu o fâșie de dantelă lată, întinsă dela mal, peste apă, peste ostroave numai sălcii, până departe—, departe, ca puntea cerului, din poveste.

Tabloul farmecă privirea dar face să-ți bată și inima de bucurie. E opera energiei românești în întregime. Construit după planurile inginerilor români, cel mai mare pod de pe lume când a fost terminat, leagă Dobrogea de restul țării.

...samănă cu o fâșie de dantelă lată...

Dobrogea românească, pământ bătut de legionarii romani, stăpănită de Mircea cel Bătrân, care se intitula „Domnul Sislirei”, nu poate fi decât veșnic a României.

PE DRUMUL ENGLEZ

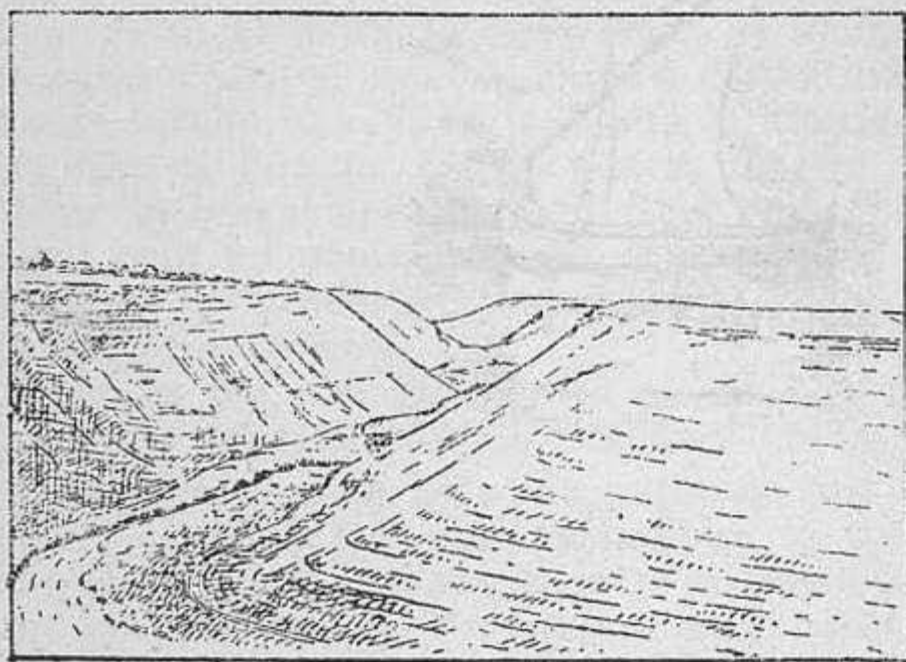
Dobrogea mijlocie, unde predomină stepa fără arbori, se prezintă sub două fețe deosebite.

De apuci drumul pe culmea dealurilor, crezi că e pustie. Fața e când ca un șes înalt, când se îndind moșuroaie largi, unele după altele, până ce sprijină bolta cerului. Nici un sat, nici o colibă, nici un pom adesa. Numai turmele de oi cât arată viața. Primăvara verde, la începutul verii ca bătută în aur, repede e încenușată.

Viața vie e strânsă în văi, în depresiuni, la adăpost de vânt, aproape de apa ascunsă la adânc. Acolo sunt satele cu casele îngrămădite, acolo pâlcurile de salcâmi, pe acolo mai des pasc cârdurile de vite.

Contrastul este uneori isbitor. Apuci către Caverna, pornind pe drumul care nici scoboară, nici urcă. La orizont numai vestitele movile, morminte vechi ori stații de observare, cât zimțuesc profilul. De o parte și alta a drumului sunt sămănături, miriști ori pășune, chiar dacă pământul e plin de prundiș.

Printre ogoare se vede ca o crăpătură mai largă în pământ.

Pe fundul văii scilpesc șuvițe de apă..

E valea unui pârâu, îngustă, adâncă, niște chei mai largite. Aspectul dintr'odată se schimbă, variază, înviorător. Pe fundul văii scilpesc șuvițe de apă; din izvoare țârlăie picături de umezeală ce înverzesc îngusta luncă. Arborii umbresc coastele, iar câte un petec de vie așterne

pata verde-albăstrie a frunzelor stropite.

Totul, în Dobrogea mijlocie, e subordonat apei, care se ascunde la adânc suptă de straturile groase de pietre poroase.

Iată de ce Valea Carasu, dealungul căreia fuge trenul ce duce la Constanța, pare mult mai populată decât ținuturile deluroase din jur. E singurul drum mai bătut și mai cunoscut din fuga trenului. Nu este lipsit de puncte unde variația deșteaptă atenție.

Chiar puțin după plecarea din Constanța, când trenul urcă domol spre Anadalchioi, cu vestite crescătorii de cai, o privire îndărăt oprește atenția.

Acoperișurile de case, cu aspect mediteran, au drept ecran albastrul mării. E o polichromie plăcută, siluete ce nu se întâlnesc ori unde. Bolta geamiei cu minaretul svelt alături, împrumută ceva din tonalitatea orientală.

Admiri tabloul variat, dar ceia ce vezi, îți evocă și sfortșarea făcută de noi, pentru ca nici în 50 de ani, o clipă în viața unui popor, să schimbăm un biet port pescăresc, în care abea puteau ancora corăbiile cu pânze, cu pânțele umflat, în al doilea port al Mării Negre, de unde pleacă vapoarele noastre spre țarmuri depărtate. Ce cântece de laudă ș'ar face alții, după asemenea semn de vitalitate etnică, de muncă încordată! La noi îl nesocotim. Ne mulțumim să gândim că așa trebuia să fie. Luăm faptul în sine și nu în totalitatea condițiilor economice și politice, în care l-am înfăptuit.

Pentru mine însă Constanța este minunea săvârșită în scurt timp. Totdeauna, trecând prin acest oraș prefăcut pe deantregul, mă închin ca în fața unui altar al muncii de care suntem capabili. E minunea stăruinții, mai importantă în condițiunile săvârșite, decât acele prea slăvite pe care, suntem îndrumați să le admirăm, din Statele noi ale Americii.

Constanța, alături de Bărăganul transformat în grânar, le socotesc icoanele care cheazășuiesc că și noi suntem în stare să înfăptuim minuni. Capăt întotdeauna din ele, încredere în puterile proprii.

Drumul apucă pe podișul tipic de stepă. Drept vegetație n'au rămas decât tufele gălbii de laptele-cânelui, ce-și apără viața prin otravă și de peliniță amărâe. În colo e cenușa presărată de arșiță.

Tabloul stepei se întregește prin șatra de țigani, ce ș'au luat popas în coasta orașului. E nomadismul vechiu, păstrat în toată curățenia obiceiurilor de demult, cu mici adaptări, prea slabe urme, la vremea modernă. Nu mai e prada drept mijloc de trai, decât sporadic și tăinut. Obiceiurile vechi însă au rămas. Vrăjitoria, atât de puternică încă în orientul depărtat, acoperită cu spuză groasă în Europa odată cu apunerea timpurilor medievale, formează încă ocupațiunea principală a țigancilor din șatră.

Mentalitatea vremurilor apuse nu e complect stânsă chiar la oamenii cu aparență de judecată și stăpânire de sine. Dorința de a pătrunde taina viitorului, mijește încă în sufletul celor mai mulți. De curiozitate, se spune, dar în realitate din îndemnul spiritului ce a cuprins odată sufletele și care stă ascuns

În tainițele inimii, stafiile trecutului depărtat, vrăjitoarele și ghicitoarele cu privirea pătrunzătoare, mai pot menține printre noi faza din omenire, care predomina prin aceleași ținuturi acum două mii și mai bine de ani,

Dobrogea prin aceasta este minunată. În spațiu restrâns ea cuprinde încă urmele vieții ale evoluției istorice. Pe șoseaua umbrită atât de rar de câți-va salcâmi, se rădică un nor de praf, răscolit de mersul mărunț al unui cârd de oi, cu lâna fumurie. Măgarul e în frunte, încărcat cu câte-va sumane. Tac-ticos, pășește negrăbit, așezat, fără nici o deviere. Din când în când își scutură capul de răul muștelor. Clopoțelul dela gât sună mărunț, o clipă, îndeajuns ca să dea de veste că păzitorul e în frunte.

E icoana slăbită a vremurilor nu tocmai depărtate când drumul oilor nu era nici pietruit, nici umbrit de salcâmi. Se scoborau mocanii făgărașeni și sălișteni, cu nenumăratele lor turme, mii de capete, răscolind praful Bărăganului, până hăt departe spre coasta Mării. Așa au luat naștere și casele îngrămădite în jurul târelor din Câmpia Română, așa mai ales s'a populat malul drept al Dunării ca și țărmul Mării cu purtătorii graiului, a obiceiurilor românești, apostolii muncii îndârjite. Din nomadismul păstoral s'a ajuns la stabilitatea agricolă, iar ciobanul încercat prin drumuri lungi, prin lupta grea cu vremea și necunoscut, a devenit plugarul harnic, gospodar așezat și econom.

Abea s'a împrăștiat norul de praf în urma oilor și apare satul Hasamcea, iar mai încolo Omurcea, ambele tătărăști pe vremuri, azi colonizate în mare parte.

Valul tătărăsc, spaima de odinioară a Moldovei întregi, este acum stâns cu totul. Îți apare ca aburul ce se rădică dintr'o clădire mândră, năruită la pământ de un incendiu.

Casele de lut, galbene până și pe acoperiș, abea se deosebesc din galbănul pământului bătut. Urmașii lui Tamerlan, în pragul morții au păstrat numai înfățișarea celor ce băgau groaza, lăsând scrum pe unde treceau. Au păstrat caracterele fizice, dar și obiceiurile, semnul aceluși conservatorism etnic, pe care nu-l distruge nici moartea, enigmatică tărie a păstrării popoarelor, chiar când încrucișările sunt mai întărite.

Isolarea le-a domolit pornirile. Lipsa cohesiunii din mulțime i-a făcut liniștiți și pașnici. Te primesc în casa lor cu toată curtenia unui om cum se cade. De cum ai intrat și te ai așezat pe cultucele care țin loc de scaun, gazda îți întinde tabacherea cu tutun. Ar fi o obișduire să-ți faci țigară din tutunul tău. Când îți aduce cafeaua nelipsită, ți-o întinde făcând temeneli adânci, ducând mâna dreaptă la inimă.

Din strămoșeștele obiceiuri, le-a rămas încă vie dragostea de cai. Nu e mai mare ciuda tătarului, decât când altul l'a întrecut la drum.

Durerea trecutului sfârșit ș'o arată în cântece. Trăgănate, ca

și cele turcești, au însă accente de o atâta de adâncă melancolie, în cât simți sufletul ce plânge după vremuri apuse. Fără să vrei o lacrimă ți se furișază în colțul ochilor. E doar prohodul unei lumi dispărute, cu urcușuri de care se vorbește în istoria omenirii.

Un deal alb se zărește în cale. E spintecătura mereu proaspătă a coastelor de cretă dela Murfatlar. Piatra ușor cioplită e folosită în toate. Gardurile sunt de piatră, ca și casele ori hambarele solide din preajma gării. Piatra dă puțină viață industrială locului, prin varul ce se scoate din ea.

Biserica masivă, de curând înălțată, arată prefacerile istorice. În apropiere stă tupilată gîmăia cu minaretul scund.

Totul e învălit cu așezarea prafului alb, scormonit de vînt. Un miros pătrunzător de salcâmi, ninși de flori, îți spune ce s'ar putea săvârși în pustiul stepei, dacă s'ar da mai mult preț acestui arbore, care în lumea lui, se mulțumește cu puținul ce-i trebuie și cămilei ca să trăiască în deșerturi.

Cu toate zidurile de hambare între care te găsești, stepa nu se uită. Ţ'o aduc aminte tătărușii cu ochi de pisică, cu fața ca turtită de pumn. Au mânele pline cu colilie, năgara de pe aiurea, fire de mătăasă, ca niște plete bălane când le bate vîntul.

Alături de drumul de fer, se ține un val de pământ, ca o uriașă rămă ce se târăște peste văi și dealuri. E Valul lui Traian. Poporul așa de mult cinstește amintirea marelui împărat, erou legendar, în cât pretutindeni îi întovărășește numele de orice semn de apărare. Acoperit de iarbă, răscolît de ferul plugului, valul e mai mult ca o vârcă, prin unele locuri stearsă, făcută una cu ogorul. Evocă însă vremuri de greu sbucium, când Scitia-minor trebuia păzită de năvălirile nomazilor pustiitori. În fața lăcustelor nu se sapă și azi șanț de apărare?

Interesant e suprapunerea de drumuri în răstâmpuri atâta de lungi. Valul merge paralel cu drumul de fer, iar Valea Carasu e arătată ca un drum vechiu, păzit la capăt de vechiul Tomis, vestit prin exilul lui *Ovidiu*. Legătura directă dintre Mare și Dunărea, grănar și loc de încărcare, a prilejit cel dintâi semn de civilizație prin aceste meleaguri. Drumul de fer actual e cel mai vechiu din România. L'au început englezii în 1858 și l-au terminat la 1860, înainte ca București să fie legat cu Giurgiu.

Lucrul n'a fost greu, căci natura s'a îngrijit să taie ea întâi valea, care a dat loc la multe discuții. Unii văd în ea un vechiu braț al Dunării, Mărturia lui *Ovidiu* e adusă ca sprijin.

Accepi colloquium gelido Nasonis ab Istro, se adresează poetul exilat către prietenul său Atticus, mai fericit. Se uită însă că licența poetică nu e totdeauna în înțelegere cu rigurositatea geografică și științifică.

Fapt e că dela Murfatlar, fundul văii e numai apă și papură, rămășița unui liman odată mai întins, putând da ilusia unui braț părăsit al Dunării.

Arsița de stepă a pierit din cale. Tabloul se înviorează cu

verdele plin de putere, pe care-l aduce apa. Contrastul între cele două caracteristice ale Dobrogei e mai isbitor prin apropierea lor. Malurile de lut, ruginii în apus de soare, sunt goale, mereu năruite. E stepa uscată, plină de praf. Pe fundul văii e viața plină, ce aduce aminte de Delta.

Medgidia, târg înființat la 1855, e cel mai însemnat din tot lungul liniei. De altfel întotdeauna aici a fost un nod important comercial, ca loc de încrucișare de drumuri. Înaintea actualului Medgidia, era satul Carasu, cu importanța Bazargicului dela sud.

S'a dat orașului nou numele sultanului Abdul-Medgid. Slăvitul patronaj sultănesc, se vede după geamia pe dinlăuntru numai marmoră. E cea mai frumoasă din Dobrogea întreagă, afară bine înțeles de acea din Constanța. În apropierea ei însă se înalță și Biserica sf. Apostoli Petru și Pavel, cu cele trei turnuri ca de plumb, strălucitoare în bătaia soarelui spre vederea tuturor.

Dela Medgidia încep bălțile, focar de friguri.

Deșișul papurii e plin cu glasuri de păsări, iar vântul naște muzică șuerătoare, trecând prin pădurea frunzișului lovit în dungă.

La gura văilor laterale stau satele. Spre sară se coboară cârdușii de vite la adăpat. Turmele de oi pasc iarba fragedă, mereu verde, pe locurile lăsate de apă dar umezite într'una. Numeroase rățuște, negre ca dracii, încrețesc fața apei cu vâlurele dese; bătlanii feluriți stau la pândă; cocostârcii, cu pas mândru, măsoară locul în afara apei, ciupind din vreme în vreme în mâlul încă moale.

Malurile se tot apropie; sunt garduri de piramizi și stâlpi săpați de puhoaiete ploilor repezi. Unde malul e ca tăiat, roiuri de lăstuni zboară în preajma cuiburilor săpate în lut.

E tabloul deplin al variației ce aduce apa, ori unde ar fi.

Drumul englezesc e părăsit. Varianta românească urcă dămol pe coasta unuia din dealurile ce împrejmuesc Cernavoda, prilejind drumetului frumoase priveliști.

Cernavoda e strânsă între dealuri. Jos, la loc mai așezat, în jurul geamiei, e piața largă cu maghernițe depe vremea turcească, cu hambare masive din piatră, acoperite cu țigle ruginite. Căsuțe curate se acațară pe coasta înverzită cu vii. Arbori stufoși umbresc fundul văii, unde grădinele cu zarzavaturi dau un colorit nou. În față, prin deschiderea îngustă, apar hornurile înalte ale fabricii de ciment, lângă malul mereu surpat. Cernavoda este doar orașul cel mai industrial din Dobrogea. Și mai departe e apa cenușie a Dunării; ca o dungă de ceață curge liniștită în lungul ostroavelor împădurite cu sălcii pletoase.

Apă, pietre, natură și om, ș'au întâlnit acțiunea, într'un colț pitoresc, cum sunt puține nu numai în Dobrogea întreagă, dar chiar dealungul Dunării. Iar când trenul trece pe sub arcadele

mărețului pod, suspendat deasupra apei, acelaș sentiment de deplină încredere în noi te învăluie ca și când întri în Constanța.

E un simbol faptul că Dobrogea, atâta vreme înstrăinată, e legată de restul țării prin strânsa învăluire sufletească, care deșteaptă energia și priceperea, mai trainice decât puntea de fer sprijinită pe cele două maluri.

PRIN STEPĂ

Când am deschis ochii, minareturile din Medgidia abea se deslușeau ca niște hornuri înalte, iar casele înșirate în amfiteatru păreau pete albe pe fondul cenușiu al cerului în ceasul când se lumina de ziuă.

În gară, pe lângă pereți, stăteau sgribuliți în răcoreala dimineții, turcușori cu fesul de culoarea mărganului. Medgidie e un nod de cale ferată, prilej de câștigat un ban-doi mai mult, e ceva mai mare.

O dungă purpurie vestește zorile, apoi ca într'un reflex de incendiu, cerul se luminează. În stepă soarele apare fără multă pregătire. Se ivește o geană roșie ca un crai nou răsturnat și apoi repede se arată discul mare, rotund, numai foc. Săgețile ferbinți dintr'o dată prind a lovi în toate părțile.

Părăsind linia principală, trenul apucă spre miază-zi.

Ceața se adună pe fundul văilor largi, spre a se îndrepta în ascunzișurile ei de peste zi, lăsând în urmă, aninate de firele de iarbă, lăcrămi de rouă ce țes pânză de diamante. Totul e îmbrăcat în haina stepei din toiuul verii. Iarba e ca arsă, miriștea rară; chiar și spicurile porumbului ș'au pierdut din strălucirea lor argintie.

Cât e zarea de largă, nu se zărește nici un arbore. Stâlpii de telegraf sunt singurele variații, înșirați la distanțe regulate, trăgând pe pământ dungi negre, umbra lor prelungă. În bătaia soarelui și întinsul spațiului ciorile par vulturi, iar penele lor strălucesc metalic.

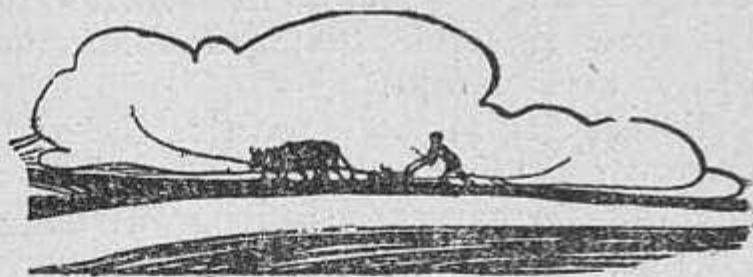
Mașina lasă în urmă o dâră întunecată de fum. E atâta liniște în aer, în cât noul negru, învălurat, se menține lungă vreme la aceeași înălțime, până ce se scâmoșază în rotocoale ca de zăpadă, străbătute de soare.

Cel dintâi sat apărut, uimește ca un eveniment. Călătorii puținței se apleacă la fereastră, ca să-l vadă mai bine. Casele stau grămadă la adăpost de câți-va salcâmi. Lucesc ca de aramă acoperișurile de stuf des. Pe locul de arman, ca arena unui circ, o păreche de cai se învărtesc mereu în jurul țărșului central. Cu copitele sfarmă paie, desghioacă spicele. Paiele sunt trase la o parte, ca și pleava ușoară. Boabele grele ca aurul se adună, se mai vântură și se pun în saci. E sistemul întrebuițat de traci, păstrat și în vremea aburului.

Roman

De după coama unui deal trăgănat, în aureola soarelui înălțat, se arată silueta mărită prin efectul luminii, a unui plugar ce apasă, aplecat, de coarnele plugului. Pare o statuie uriașă, reprezentând simbolul muncii.

Aici nu este altă preocupare decât a pământului, căci numai de el se leagă viața oamenilor până'n amănunțimi. Casa e lut frământat amestecat cu paie și acoperită cu stuf. Delut sunt ecareturile, unde se găsesc. Piatra din malul dealului, pusă lespede peste lespede, împrejmuește curtea. Pământul dă pâinea ca și hrana cârdurilor de vite. Omul are grija lui, de cum deschide ochii până ce se culcă, din primăvară până târziu în toamnă. Când ogoarele se bucură de ploaie, belșugul prin care își arată mulțumirea, aduce voia bună și veselia în casă. Când pământul e trist și crăpat de secetă, și omul plânge chinul nevoilor nesatisfăcute.

...se arată silueta unui plugar...

Trenul se mișcă mereu prin aceleași peisagii. Aci suflă din greu când are de urcat o pantă destul de trăgănată, aci scârție și geme la o curbă largă, în cotiturile șinelor de fer, cu încolăciturile de șerpe ce se târăște a lene.

În monotonia priveliștii te uiți până și la șiragul moșuroaielor de cârtiță proaspăt răscolite, iar petele de nemuritoare, trandafirii, cu petalele scorțoase, fac să-ți alunece pe buze un surâs de plăcere. Dumbrăveanca așezată pe sârma telegrafului pare o minune. Spăriată de șgomotul mașinei își iea sborul, desfășurând podoaba de curcubău a penelor ei frumoase ca de papagal.

Pe urmă iar numai pământ și cer.

O familie de popândăi a ieșit din vizuine și cer.

O familie de popândăi a ieșit din vizuine ca să se sorească.

Bați din palme ca un copil, atât de drăgălașe sunt aceste făpturi vioaie din stepă.

Hârciogii, cu trastele la gât, repre-

zintă lăcomia. Nu se mai satură să fure. În cămările lor subpământene, sunt adevărate hambare pline cu grâu. Șoarecii de câmp, fricoși, sunt tâlharii care mai mult strică de cât fură. Popândăii sunt momițele stepei. Când zăresc pe om, nu apucă la goană decât puii, neexperimentați. Cei bătrâni stau locului, se rădică în două picioare și privesc întrebători, cu ochii lor mari, vioi, întorcând capul în toate părțile. Dacă văd că nu e nici un pericol, își caută de treabă. Altfel fug sărind, dar tot oprindu-se din loc în loc, rădicându-se și iscodind.

O familie de popândăi a ieșit din vizuini...

Soarele s'a rădicat de o suliță pe cer. Nu mai e de aramă ci un furnal din care se revarsă, nemilos, jerbe de foc. Setea prinde a te chinui, iar broboanele de sudoare se înșiroaie la tâmple.

Cât te uiți roată împrejur, nici o cumpănă nu-și înalță brațele pe cerul fără nori. Apa e la atâta adâncime în cât se scoate cu frânghii lungi de zeci de metri, trase de cai și învăluite pe hecnă. De aceia și satele se îngrămădesc în depresiunile văilor unde apa e mai la față.

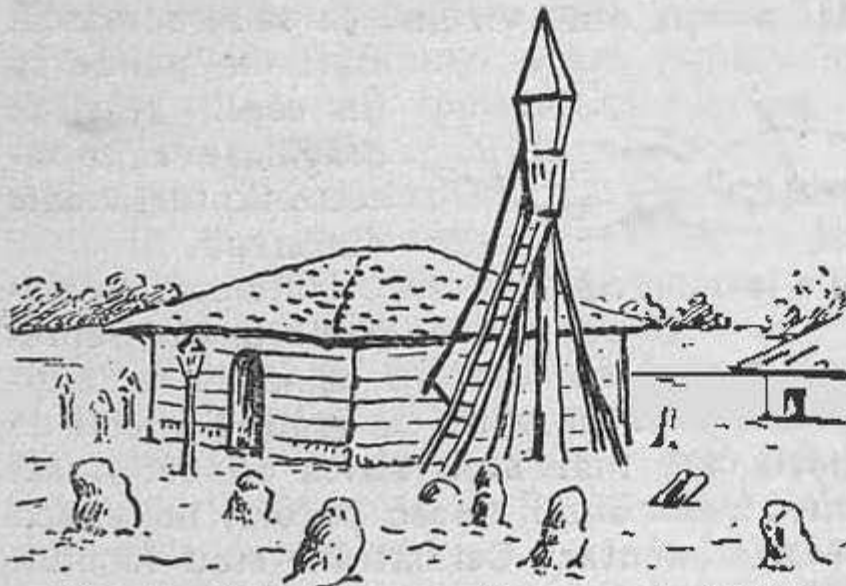
Totuși pământul e rodnic. Există o așa de tainică legătură între cer și pământ, iar plantele știu să se adapteze atât de bine nevoilor, în cât rar când ogorul dă greș.

Ploile de primăvară ajung. Cu sgârcenie apa este înmagazinată la adânc și apoi tot cu sgârcenie se îndreaptă spre fața bradelor, unde grâul își înfige rădăcini adânci ca să o ajungă. E dreptul că oamenii înving și prin întinsoarea sămănăturilor ca și printr'o mai rațională cultură, ieșită din observările îndelungi, transmise din generație în generație.

După un larg ocol, drumul se apropie de Biulbul-mic, ca o oază între valurile de năsip, prin pumnul de salcâmi ce împrejmuesc casele.

După Cobadin, sat mare, cu gospodării întinse, cu cai mulți, trenul alunecă pe lângă Agan, un sat de tătari.

Câtă deosebire între așezăminte omenești atât de apropiate. Dincolo, în Cobadin, cu coloniști nemți, casele sunt case, înalte, bine clădite, cu gospodărie întemeiată în jur. Dincoace bordeie abea rădicate dela fața pământului, nevăruite, cu acoperișul jos și lat. Tradiția și obișnuința au păstrat de veacuri un soi de mimetism omenesc, în care casele lutuite și pe din afară, fără nici un pom în jur, abea se recunosc de departe. Au culoarea una cu pământul. Cimitirul e ca o coastă stâncoasă de deal. Neîmprejmuit, locul mormintelor e arătat de o lespede colțurată de piatră, înfiptă cu un capăt în pământ. Stau ca niște solzi sburliți, care aplecată pe o coastă, care dată pe spate.

Geamia, sărăcuță, e o casă ceva mai răsărită.

Geamia, sărăcuță, e o casă ceva mai răsărită. Lângă ea, minaretul cu cerdac pe vârf de stâlp, are forma pătului de păzit via. Totul e sărăcie și mai ales părăsire. Sat și cimitir e tot una.

Trenul trece pe lângă sat, fără să fi adus vre-o schimbare.

Energia etnică s'a stâns, cheltuită cam în întregime cu veacuri în urmă, în acele iurișuri ce împrăstiau spaima până și dincolo

de munți. Urmașii, istoviți, presărați rar prin locurile odată domina lor, se stâng pe încetul, neavând vloga adaptării la vreme. Isolați în credință și obiceiuri, curba vieții lor nu se continuă nici măcar în a altora. E pe sfârșite, ca a atâtor popoare din trecut, ca atâtor ramuri de ființi înainte de apariția omului.

La Caraomer era nodul de legătură cu Mangalia. Căruțele așteaptă călătorii iarăși din obișnuința trecutului. Automobilele și camioanele pornite dela Constanța, drum mai scurt și mai sigur, au omorât și acest izvor de câștig al localnicilor. Tatarii stau gata totuși, așteptând la gară. Te crezi, undeva departe-departee, în orientul povestirilor din copilărie. Cei mai bătrâni, cu ochii ca niște cheotori, mai poartă vechiul turban și șalvari, încinși la mijloc cu brâu alb ori roșu, lat până la piept.

Pielea feței, arsă de soare, e numai sbârcituri, brasde adânci în jurul umerilor obrazului ca două monturi proeminente. Cei tineri, mai mult spâni, au păstrat doar fesul și obiceiul de a sta cu mânele în buzunare. Ochii și picioarele ca două arcuri largi, le arată origina.

De alfel sunt oameni pașnici și detreabă. E domol irea apusului liniștit.

Satele prind a se mai înteeți. Prevestesc o schimbare în condițiunile geografice. Capetele văilor adânci și înguste, caracteristice pentru partea dunăreană a acestui ținut, se întind până pe aici. E adăpostul și apa mai lesne de găsit, care au atras așezări dese. Drumul mare însă ocolește văile; se ține tot pe coasta dealurilor, așa în cât izolarea stepei tot mai dăinuește.

E vestit tabloul ce cată să arăte singurătatea iernii, în stepele Ucrainei. Peste tot e mantia albă a omătului, în culoarea argintie ce i-o dă luna plină. Un lup înfometat, pe culmea unui dâmb, urlă la stele. Ochii îi sticlesc ca două lumini din ferestre. Pare că auzi ecoul prelung al glasului lui, străbătând singurătatea. De acest tablou îmi aduse aminte silueta calului depe coama dealului, profilându-se în lumina cerului, ca o altă arătare. Stătea locului și dădea mereu din cap, batându-și coastele cu coada. Il doboră arșița și se apăra de muștele care-l necăjau fără răgaz. În jurul lui se întindea goliciunea peisajului, fără măcar un arbore pe el.

În sfârșit la Ghelengic după aproape 100 km. de drum, se vede cea dintâi variație în peisaj, profilul mai rădicat, un arc larg de cerc, al dealurilor împădurite din Deliorman. E o nouă față din aspectul Dobrogei.

Cam în zona de atingere dintre stepă și dealurile înalte, stă întins Bazargicul, asemănător în multe privinți, ca așezare, cu Bălți, dela marginea stepei basarabene. E la cruce de drumuri. Unul vine dela Silstra și duce la Constanța, altul cel urmat, străbate Dobrogea 'n lung. În aceasta stă importanța economică a orașului, ce nu i se poate știrbi chiar dacă se mută capitala județului la Balcic.

Ca și la Bălți, trenul după ce atinge orașul într'o coastă, îl înconjură înainte de a intra în gara principală. Având iluzia că ai ajuns în oraș, te duce din nou printre cârduri de vite și turme bogate de oi, cu lâna fumurie, amestecate cu multe capre.

Bazargicul e un oraș, ce a luat mare dezvoltare în ultimii ani. Poziția lui meridională, la margine de mosaic etnic, dar și centrul de aprovizionare al satelor numeroase din jur, îl fac să fie plin de viață. Caracteristica orientului nu s'a șters. Aburii vremurilor mai noi, nu au acoperit în totul îndeungata așezare de veacuri. Geamiile se numără după săgețile mi-

Geamiile se numără după minareturile svelte

Bisericile creștine sunt asemenea celorlalte case...

nareturilor svelte. Bisericile creștine, sunt asemenea celorlalte case, fără turnuri înalte; doar frontalul este mai lat, iar sub triunghiul acoperișului în față, poartă semnul creștinătății. Nu era voie să se ridice alte turnuri afară de minareturi.

În vechiul oraș e forfotă, ca nici în altul din Dobrogea. Mica industrie depe vremuri a rămas neștirbită. Ici e strada opincarilor, dincolo a cojocarilor, în alta a ferarilor. Colțuri dispărute din orașele modernizate, urmele vechii influențe turcești, aici s'au menținut. Stau grămezile de harbuzi, fructul stepei, ca în orient, iar mațele de oaie, umflate și uscate, par baloane gata să apuce drumul în văzduh.

Ici e mahalaua tătarască, cu uliți înguste, întortochiate, cu perețele casei în continuarea zidului de lut. Dincolo, mai la larg, sunt casele turcești, bătute de soare, cu zaplaz înalt, pe deasupra căruia se văd cununele de arbori ori vița acățată până la acoperiș. Ca năluci, rătăcesc cu pași negrăbiți turcoalice cu papuci pe talpă, cu haina cernită trasă până la nas, de nu se văd din față decât ochii negri, melancolici. La ciușmeaua din colț, se îngrămădesc fetițe cu șalvarii colorați, strânși la glesne, cu codițele împletite lăsate pe spate.

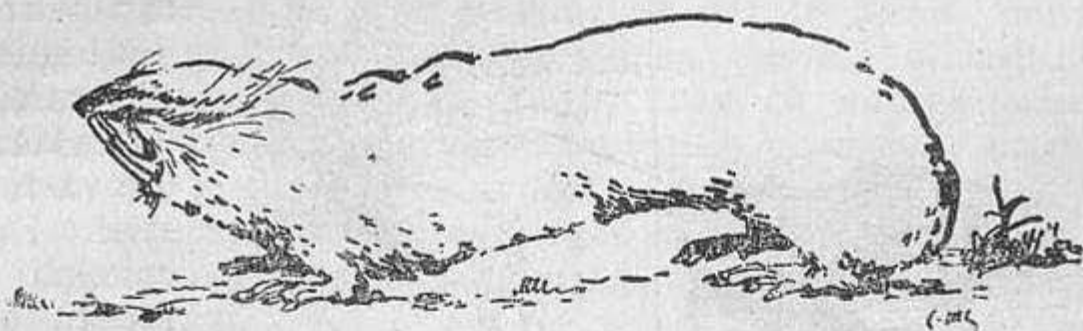
Dincolo de pârăul cu apă băhilită, sunt casele joase, mai mult bordeie, ale țiganilor deveniți sedentari de scurtă vreme.

Tot trecutul Dobrogei e strâns în grămada de case ce formează orașul. Unele urme se tot umbresc, ca și nedeslușirea ce cuprinde formele în amurg. Valurilor vechi slăbite, le iau locul altele noi, străzi pavate, case mari și bine zidite, ordinea și disciplina muncii tot mai chibzuită.

Natura a rămas însă neschimbată; de cum părăsești ultima gospodărie, începe câmpul. Că și ea ar putea lua altă față, dacă n'ar fi belșugul molesitor al pământului, ț'o arată grădina publică. Arbori mari, rămuroși o umbresc. Fenicșii, palmierii și ficușii, ca nicăeri aiurea la noi, au dezvoltarea obișnuită pe Coasta de Azur.

Obosit de toropeala arșiței, te adăpostești în umbra grădinii; aruncându-ți ochii din întâmplare spre cer, printre ramurile de arbori, uiți că te găsești la margine de stepă. Cerul e albastru, intens, ca și la țărmul mării, iar frunzele de palmieri te fac să te gândești departe, unde înfloresc lămâii.

Puțină încordare din partea omului, o muncă mai cu râvnă, călăuzită de nevoe ori cultură și măcar în jurul orașelor stepa ar dispărea; pământul nu s'ar restrânge numai la grâul și meiul ce-l dă din vremuri îndepărtate.

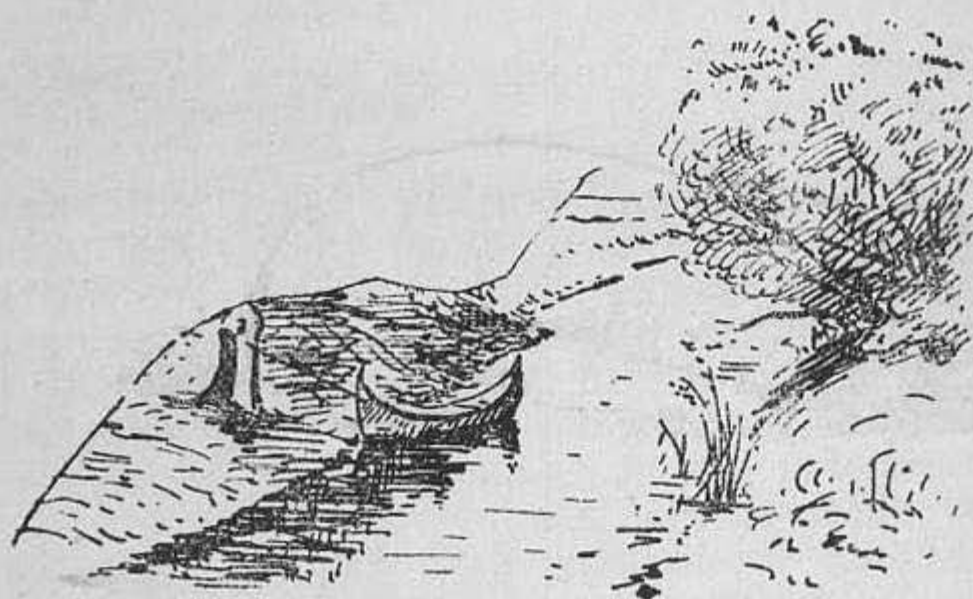

IN LUNGUL COASTEI

Pe o dimineață liniștită din Septembrie am pornit dela Vâlcov. De peste Veneția noastră, cu canale drept uliți și cherhanale drept palate, abea începuse să se rădice năframa nopții. Luntrile dela mare, încărcate cu pește, încă nu se arătau, iar cele deșerte, abea se furișau printre cotloanele tănuite din stufăriș.

Soarele ițit între două șuvițe de nori, tiviți cu dungi purpurii, începu să lumineze vârful clopotnițelor, făcând să scânteieze crucile de metal.

Depe vaporeșul ce apucase să intre pe canalul principal, cu ieșirea prin brațul Stara-Stambul, nu vedeai decât pădurea

nestrăbătută de stufăriș, covorul persan format din împletiturile canafurilor mătăsoase din vârful trestiei. Ici și colo mai străluceau petele aurii de gutăi; când și când tot mai rar, se arăta

silueta de maslin a unei sălcii bătrâne. Apoi iarăși numai stufăriș, pe margini cu noianul plantelor de apă, ce pun stăpânire imediat ce mālul s'a îngrămădit până la față.

Căpitanul vaporeșului era mereu atent. Intr'una întreba pe cel însărcinat cu sondarea adâncimii. Drumul e viclean, în neconținută nestatornicie a apelor din zona de luptă între mare și Dunăre.

Delta Chiliei nu are în întregime o vechime mai mare de un veac. Iși întinde domnia an cu an asupra mării, croindu-și noi brațe, ce-i dau înfățișarea unei labe de găscă cu degetele resfirate. E războiul fără mult sgomot dintre uscat și mare, care a schimbat fața pământului, în decursul vieții lui de planetă.

În schimb e împărăția păsărilor. Bâtlanii feluriți, dela cel mare, obișnuit, cu haina mai mult cenușie și până la cel mic cu șal de mătasă roșietic pe spinare, stau ca pentru defilare, deoparte și alta a drumului. Surprinși de namila ce le strică pânda, unii se înalță în sbor negrăbit. Cei mai mulți rămân locului, immobili, gata de atac.

Dela o vreme vapoșul se oprește. E imprudent să iasă în mare, a cărei apropiere o vestesc câți-va pescari, păsări cu sborul neogoiat ce dau târcoale și pe deasupra trestiei. Ne imbarcăm în luntrile largi, ce veneau în urmă.

Nu mai erau dubele înguste, obișnuite în drumurile pe Dunărea, ci lotci încăpătoare conduse de mai mulți vâslași care se încumetă să înfrunte valurile mării.

Lopețile se rădicau și se lăsau după comandă, ca și când acelaș mecanism pune în funcțiune brațele tuturor vâslașilor deodată. Ritmul era neschimbat, în cadență regulată. Pentru a da o variație, capul vâslașilor, un lipovan cu ceafa arsă de soare și cu crețuri adânci ce dădeau pielei înfățișarea de iuft, număra până la 12 : odin, dva, tri, cetire. Nici o secundă de greș. Ultima literă se confunda cu plescăitul lin al lopeților. Nici o deosebire, de cât în grad, de truda sclavilor din pânțele vechilor galere, enorme dihanii cu mii de picioare și cu aripi uriașe. Atât doar că numărătoarea cadențată a lipovenilor înlocuiește loviturile de ciocan, ca bataia ceasornicului, a supraveghetorului cu figura aspră.

Așa se regula, când mai iute când mai domol, încordarea brațelor. Sclavi cu lanțuri la picioare țineau locul pistoanelor din vapoarele de azi.

Ori cum, văzându-te deodată în mijlocul mării, plutind pe o coajă de nucă, fără să zărești decât cer și apă, fără să vrei te străbate fiorul nesiguranței, repede însă ogoiet prin liniștea suprafeții imense.

Plutim încă în domnia apelor ce le-am părăsit. Galbănușul mării se ține la fața apei sărate, mai grele, până departe, unde se zărește dunga albastrului verziu al mării puțin adânci. Îndărătul nostru se vede fundul mării. Pare că dorm chimere uriașe, vârâte în măr, de li se zărește numai spinarea de culoare galbănă-cenușie. Câte-va fire de pipirig ies din mare, ca vârful unor copaci inundați. E golful larg și puțin adânc ce separă gura Chilei de a Sulinei.

Marea aici e mai îndulcită; curenții de țarm, măriți și de bataia crivățului, îngrămădesc năsip amestecat cu mărul varsat de Dunăre. Se fac praguri sub apă, ce cresc, se apropie de față, umplu golful și amenință cu împotmolirea canalul mereu lungit

dela Sulina. În lupta elementelor naturii e cuprins și omul. Aici se vede măsura puterii lui. Nu poate fi operă mai uriașă, îndârjirea voinții omenеști, decât digul ce se construеște la deschiderea golfului Zuidersee, pentru a-l schimba în lac și apoi în pământ arabil.

Ca niște dihanii depe alte vremuri stau mașinile de dragaj la gura Sulinei, mereu curățind calea vapoarelor, pentru ca să-le țină slobodă intrarea. Cu aparența indiferenței și a somnolenței, marea mereu adună năsip. Cu încordare de brațe ori cu străduința minții, omul mereu o oprește să-și desăvârșească piedica ascunsă. Cine va învinge? Ondulările fundului înăsipit, firile de pipirig ce se arată din loc în loc, nasc teama că natura va birui, dacă trăganeala va încetini munca, dincolo, la gura Sulinii.

Când am intrat în canal, vâslașii domolesc lopețile. Marea a rămas în urmă, iar slabele ei valuri vin să se joace cu stâlpii cătrăniți, ce stau de pază în lungul digurilor.

Cum e bucata de țarm dintre cele două brațe, așa e până aproape de capul Midia.

Malul de piatră a rămas departe, la marginea deltei. Acolo sunt înșirate urmele de cetăți, multe de sigur dacă nu porturi, dar aproape de țarmul mării. Așa se lămuresc legendele belciugurilor fixate în stâncă. Nu e în apropiere de lacul Sinoe acel însemnat oraș roman, Istros, Pompeiul nostru?

Actualului țarm, nu i se poate da acest nume, decât că țarcuește valurile obișnuite ale mării și îndărătul lui crește stuhul. Ori unde îl atingi, la Portița Raselmului ori între aceasta și gura Sf. Gheorghe, e o dungă joasă de năsip, spulberată de vânt, spălată de valurile furioase. Grinduri paralele, înguste, sunt vrăstate cu zătoane tot așa de înguste, ochiuri de apă despărțite de curând de mare. Ici și colo pe dunga năsipului, strălucește

Ici și colo strălucesc acoperișuri de stuh...

stuhul din care pescarii își fac colibe provizorii, pentru pescuitul în larg.

Variația adevăratului țarm începe de unde temelii de piatră a Dobrogei ajunge până la

mare. Crește și prin ușoara pulsație de care e mișcat pământul Dobrogei. Se urcă și să coboară, ca peptul în răsufulare, dar încet, pe nesimțite și îndelungă vreme. Golfurile mărunte, care intrau în dreptul vechilor văi, prin urcarea pământului, s'au schimbat în lacuri cu totul închise. Așa e cel dela Tuzla, așa cel dela Mamaia, sau vestitul lac dela Tekirghiol. Apa ră-

masă se schimbă, devine sălcie; vietățile se transformă și ele. Bacteriile dau nămolul dela Tekirghiol. O viață nouă se formează depe urma mării, ceia ce atrage și o mișcare omenească mai vie. Cât poate omul schimba fața lucrurilor, se vede la Constanța și împrejurimi.

Capăt de linie, portul cel mai de samă al nostru se înalță la marginea mării, ca o statuie a energiei noastre naționale. Pe urmele Vechiului Tomis, blăstamat de Ovidiu, s'a creat un oraș din nou. Largi bulevarde îl împrejmuesc spre mare; oteluri înalte și case mândre se înalță dealungul malului. Portul, adăpostit, poate primi transatlanticele uriașe, iar rezervoarele de petrol se înșiră în lungul lui, ca niște mari baloane captive proptite la pământ.

Din largul mării Constanța apare ca un oraș modern, cu palatul Casinoului înaintat în mare, cu șirul caselor cochete, albe, curate, ce-și întorc fața către soare.

Marea, și ea, aice e mai însuflețită. Stâncele ieșite la iveală, nu o mai lasă liniștită. Valurile se sbat, le înconjură, se încondeiază cu spuma albă, ce contrastează cu albastrul din zilele senine.

Dela Constanța, Marea Neagră începe să fie adevărată mare, în raport cu țărmlul. De aici are colțuri unde se învolbură, dar și locuri unde așterne pat de năsip curat și fin. Adâncă până lângă țărml, culoarea ei se mai întunecă. Nu e galbănă, spălăcită, ca prin părțile de nord. Albastrul cu toate nuanțele pe care i le dă soarele, cerul cu norii, de aici începe a fi mai des.

Țărmlul devine înalt, sub vii; la marginea lui prind să se înșire vile drăguțe. Dela Agigia, de curând stațiune zoologică, țărmlul este preponderent stâncos, pături ruginii ieșind în calea apei.

Ce poate adăuga și omul, puțin, ca un abur, se prinde până la Tekirghiol. Intr'o vară s'au așezat șine de drum de fer, în lungul țărmlului. Toate lunile călduroase e forfotă de oameni, iar locurile mai înainte pustii, prind a fi presărate cu vile până la Movilă, o stațiune de mare, aproape occidentală chiar dacă scumpetea atingând lăcomia, împedică să vie și mai multă lume.

Sara, când luminile electrice se aprind în grămada de case ce înconjură lacul aspectul este acela al unor localități din apus.

Cât nu s'ar săvârși, dacă munca omului ar fi mai metodică, mai chibzuită, pe toată coasta adăpostită până dincolo de Tuzla, unde marea e de o limpeziciune de i se văd și bolovanii depe fund! Aiurea, întreaga dungă de pământ dintre malul rupt și valuri, ar fi numai grădini de arbori roditori și vii cu strugurice se coc de timpuriu; pământ și climă sunt prielnice. Dovadă nucii reslețiți, rămuroși, ori butucii de vie sălbătăciți, rămași din vilele de ordinioară, lăsate paragină nu numai din cauza războiului, cât și din belșugul ogorului de deasupra, bun de arat. N'am ajuns încă la adevărata prețuire a pământului. Populația prea rară,

are câmpuri îndeajunse. Pentru ce să muncească mai din greu ca să scoată spor mai mare?

De la Tuzla drumul pe coastă duce la Mangalia. Țărmul este rupt, marea albastră, tot mai albastră. O întreagă pădure de salcâmi, la Tatlageac, arată puțința umbririi pământului mai din plin. Mangalia, cu plaja largă, cu contrastul malurilor stâncoase și a năsipului așternut în colțurile mai adăpostite, ar putea lua un avânt deosebit, dacă drumul de fer ar lega-o cu Constanța. Terenul începe să se învâlzureze, iar lacul ca un râu lat și întortochiat, limpede ca cristalul, împrejmuț de ziduri înalte de piatră, din care ies izvoare minerale, îi dau o notă deosebită de a celorlalte localități de pe țărmul mării.

Cât de prețuit e locul, arată urmele vechii cetăți, Callatis „fiica Heracleei

pontice și nepoata străvechii Megare doriene”. Fundată prin veacul al VI-lea, a jucat rolul de conducătoare asupra Histriei dela Nord și Odessus la sud.

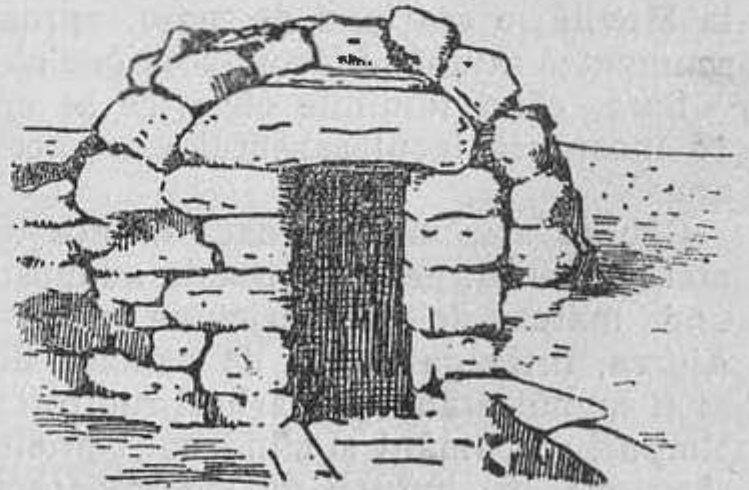
...deasupra lespedelor de marmoră, stau căsuțele rare...

Armatele lui Lisimach au im-

presurat-o îndelung, pe când Tomis abea se înfiripa. Intre zidurile ei înalte, viața civilizației de atunci era în toi. Pe fiecare an se descopăr urme de băi, de teatre, cu podoabe de stâlpi de marmoră, cioplite la capăt în capiteluri măestrite. Și apoi a venit uitarea. In evul mediu nici nu i se știe numele.

Azi, deasupra lepezilor de marmoră s'a așternut pânza rară a caselor mici, șubrede, în jurul golfului cu plaja minunată și străjuite la spate de multe movile, morminte de luptători străvechi, din năvala celor care au înădușit viața cetății vechi.

Farmecul mării se înțește. Malurile devin mai înalte. Clima se îndulcește prin boarea mediterană tot mai accentuată. La Durdanculac, sat turcesc, aproape de țărm, cămilele

...morminte de luptători străvechi...

sunt puse la munca ogorului, alătura de vitele obișnuite. Vezi

puiul de cămilă lângă vițel, doi prieteni de muncă. E cel mai nordic punct unde au ajuns asemenea animale puțin pretențioase, ceia ce însă mai mult decât termometrul, arată blândețea vremii, omătul neținând prea mult chiar în iernele grele.

Temelia pietroasă a pământului aici e mai la față, pături groase puse clid unele peste altele. Marea le isbește cu furia ce i-o dă crivățul. Lovit la temelie, malul se năruie. Intre Caprapana și capul Caliacra, e țărmul cel mai sbuciumat, mai selbateg și mai frumos tocmai prin dărămăturile adunate din luptă. Stânci sfărmate, grămadă unele peste altele, până la linia năruirilor proaspete, nasc peisagii prea puțin cunoscute, cu ace, piramide, ziduri aplecate, între care câte un ochiu de apă liniștită, în cadrul posomorât al pietrelor ruginite, fără vegetație, aduce un nou decor, nebănuț de fermecător.

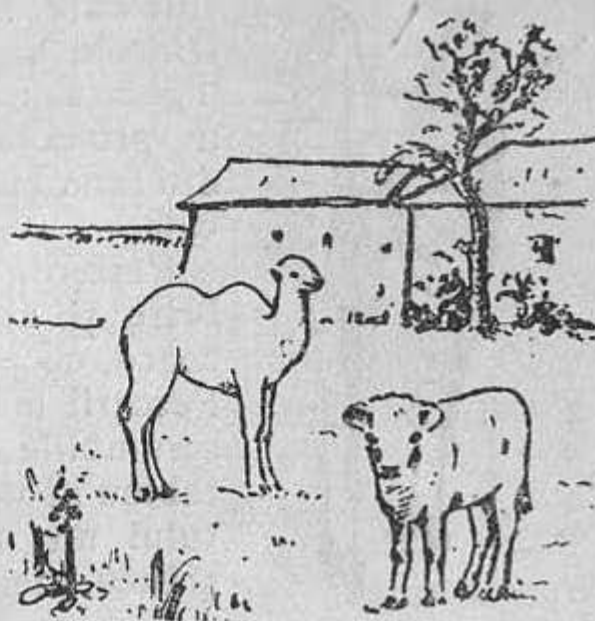
Dela capul Caliacra până la Ecrene, peisajul se schimbă. E, în adevăr, cel mai ademenitor din tot lungul coastei noastre. În largi trăsături aduce aminte de Coasta de Azur, prin poziția geografică, prin liniștea și adăpostul mării, prin jocul bogat al coloritului.

Coasta de Azur, își datorește clima cu veșnicul surâs al frunzelor de copaci, golfului larg deschis spre valul de căldură african. Adăpostit de zidul Alpilor cu omăt pe ei până în toiu verii, golful primește din belșug și o ține ca într'o vatră, căldura ce se n magazinează în apa sarată a Mării Mediterane. Palmierii, obișnuiți în Africa, fac podoaba parcurilor, iar maslinii mai rezistenți, împodobesc și fundul văilor tăiate în munți.

Câte un ochiu de apă liniștită...

furie în zidul din cale, îl năruie mereu, sapă peșteri în care urlă sbuciumul apelor; malul înalt, peste tot e numai bolo-

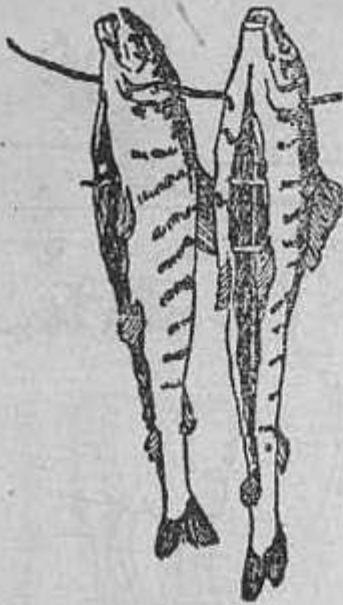

Doi prieteni de muncă.

Cam așa e și în golful dela Balcic. Peninsula Caliacra e asemenea gardului de traverse ce se pun în locurile bântuite de vifore. Pe partea-i nordică, valurile mereu sunt în sbucium. Când crivățul le biciuiește, se isbesc cu

vani, bucăți de stânci colțurate căzute din clidul de pături.

Cum pășești coama peninsulei, lată de câți-va zeci de metri, pare că ai trecut în altă lume. Marea e liniștită, albastră, pudruită cu praf de aur, verzie ori violacee, după loc și soare. Valurile se împing unele pe altele, grăbite să se joace cu prundișul, ce formează ca o dungă argintie în lungul coastei. Dincolo vântul șueră, aspru, ne dând voie nici unui ciritel să crească. Dincoace, smochinii în tufe dese încing ca un brâu marginea coastei; frunzele lor gălbui ca de metal, formează o salbă stră-

lucitoare în lungul marginii rupte de țârm. Dincolo e nordul, tăios, cu suflarea ce te înghiață, dincoace e sudul, cu flori vesele în primăvară, cu emisarii vegetațiunii mediterane mângăiați de boarea caldă oprită în cale.

Peșterile de dincolo sunt aspre, mereu umbrite și umezite de stropii valurilor. Dincoace, cu prispă lată, sunt uscate, luminoase. Pescarii le locuiesc. La gura lor înșiră pe ață scrumbiile de mare cu dungi ca de oțel. E un tablou al vremurilor când stăpânitorii pământului nu cunoșteau alt adăpost decât substanța, înegrită de fumul ce nu mai conținea.

Ceia ce dă farmec deosebit locului, nu e numai aerul domolit. Și soarele pare că altfel bate; își revarsă mai din plin căldura, ce nu e împrăștiată și răscolită de furia crivățului. Cerul pare mai luminos, mai albastru.

Totuși nu e uniformitate. Pe câți-va kilometri, nu e colț asemenea altuia. La Cavarna malul de loess, pare că e râtezat de o sabie, la marginea mării. La Bal-

...sunt presărate casele albe cu acoperiș de figle...

Balea

cic din potrivă. Păturile friabile, de culoarea cretei, săpate la rădăcină, alunecă, se năruie, formând o bizară îngrămădire de stânci pe spinarea cărora sunt presărate casele, în amfiteatru, albe, cu acoperișul roș de țigle. Biserica se înalță pe un umăr de stâncă; lângă ea s'au desgropat zidurile Acropolei din vechiul Dionysopolis.

Indărățul lor strălucește fața proaspăt surpată a malului alb, concentrând asupra orașelului reflexul luminii puternice a razelor solare. Prin contrast marea pare irizată, cu nuanțe ce trec de la verdele gălbui, prin verdele mai intens, albastrul de azur, până la albastrul violaceu de mai la larg. Iar cerul rar înourat, printre deschiderile de stânci e de un albastru adânc, ca tăiat în lapis-lazulae.

Vița de vie se acațără până pe sub acoperișuri, smochinii devin rămuroși, încărcați cu fructe; migdalii delicați, cu ramuri subțiri, aduc surâsul lor primăvăratec, prin florile albe cu aburi trandafirii, ce stau ciucură. La gama de culori adunată într'o polichromie unică, produsă de soare, piatră, apă, în toiu verii se mai adaugă stropii macilor ca sângele, pusderie sus pe platoul de deasupra orașului, până departe. Mai cătră primăvară macii sunt prevestiți de tufele de bujori, ce se întind pe tapșanul neted, pare ca ar fi samanați.

Cine n'a văzut câmpiile cu pâlپăirile de flacări din sudul Dobrogei, nu știe ce influență magică pot avea florile. E strigătul cel mai chemător al naturii pentru frumuseța picturii ei. Nici jarul trandafirilor de munte, nici albastrul de cer senin al câmpurilor de cicoare, nici chiar boghioasele garofe înalte din strâmtoarele Vârciorovei, nu pot exercita atracțiunea invincibilă a pâlcurilor de mac, cu petalele ca de mătăsă.

Se obișnuiește de o bucată de vreme să se cheme golful Balcicului Coasta de Argint. Prea aduce aminte veșnica imitație în toate, dela alții. Coasta de Azur, trebuia să-și aibă și în România echivalentul. Pentru noi mai nimerit ar fi să se numească Coasta Soarelui. Nicăeri pe pământul țării soarele nu e mai luminos, mai cald, mai predominant ca aici. El dă culoare și vioiciune pietrelor mării; el face să crească smochinul, migdalul, castanul, trandafirii, asfodelele și celelalte plante mediterane, ce au înaintat dela sine până aici. Dacă iarăși omul ar interveni cu străduința demnă de imitat al celor depe Coasta de Azur, n'am mai importa Violete de Parma, garofe ori trandafiri în vreme de iarnă. Cu puțină caznă, dacă s'ar clădi sere ajutătoare

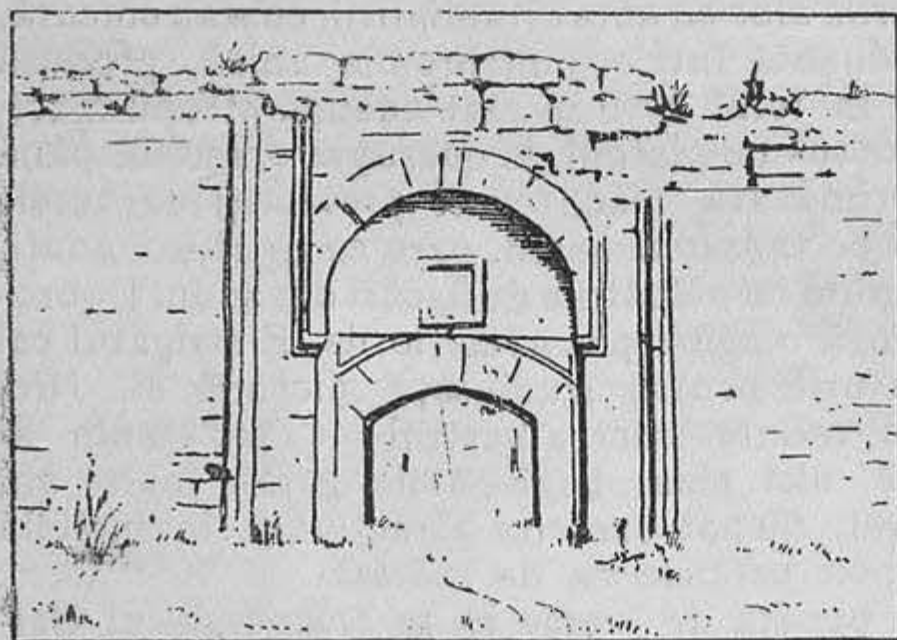
Biserica din Balcic

căldurii din Ianuarie, care în medie nu se prea scoboară sub zero, „primeurile”, nu ne-ar veni dela Constantinopol, iar ținutul s'ar schimba într'o regiune de belșug și un furnicar de oameni harnici.

Cum se poate veni în ajutorul Naturii, împlinind-o, ne arată vila regească, cu grădini suspendate, cu arbori umbroși, cu ghirlânzi de plante acățătoare. Văzută dinspre mare, din barca cu pânze ce alunecă pe apa liniștită ca pe un lac, vila regească în cadrul Balcicului strălucitor de lumină, e un colț în adevăr din Coasta de Azur.

Nici apa dulce prețiosul ajutor al omului, nu lipsește ca în restul Dobrogei. Izvorește din belșug de sub malurile ca de cretă, din jurul Balcicului. De aceia se năruiesc, alunecă, dând pitorescul neîntrecut al orașului. Dar apa cântă și în căderi de pârâu. Indărătul cimitirului a tăiat vale adâncă, iar când ajunge în mare, formează cascadă umbrită de arbori stufoși și vegetație luxuriantă. Colțuri adăpostite, tănuite ori bătute în plin de soare, acesta e farmecul mare al Coastei dintre Caliacra și Ecrene, o îmbinare cum rar se întâlnește de lumină și umbră, de toată gama de culori, de forme și condițiuni felurite.

Ce rai n'ar ajunge aiurea Valea largă a Batoviei, adăpostită într'un amfiteatru de stânci așezate clid unele peste altele, pe

...Ruinele mănăstirii de derviși...

mărunte, dar și arbori, crescuți jos în jurul ochiului de apă dulce, ori sus pe coasta amfiteatrului măreț. „Valea fără iarnă” îi spun localnicii, prin aceasta spunând că clima e blândă, primitoare.

Ca împlinire a avantajelor ținutului, dar și a decorului, e minunata plajă de sub Ecrene, cu dealul argintat de tufele catifelate ale peliniței mediterane. Câți-va kilometri în lungime e numai năsip, pe o lățime de vre-un kilometru. Valurile aice nu amenință ci se joacă ; alunecă domol pe planul înclinat de năsip ca aurul, retrăgându-se în susur adormitor.

coasta căreia stau aninate satele. În mijloc, pe fundul văii la Teke se înalță mormântul sfântului mahomedan Hafus-Khalil-Baba, lângă ruinele celei mai însemnate mănăstiri de derviși din toată Europa înafară de Tarigrad.

Aice s'au întâlnit cele mai multe plante mediterane,

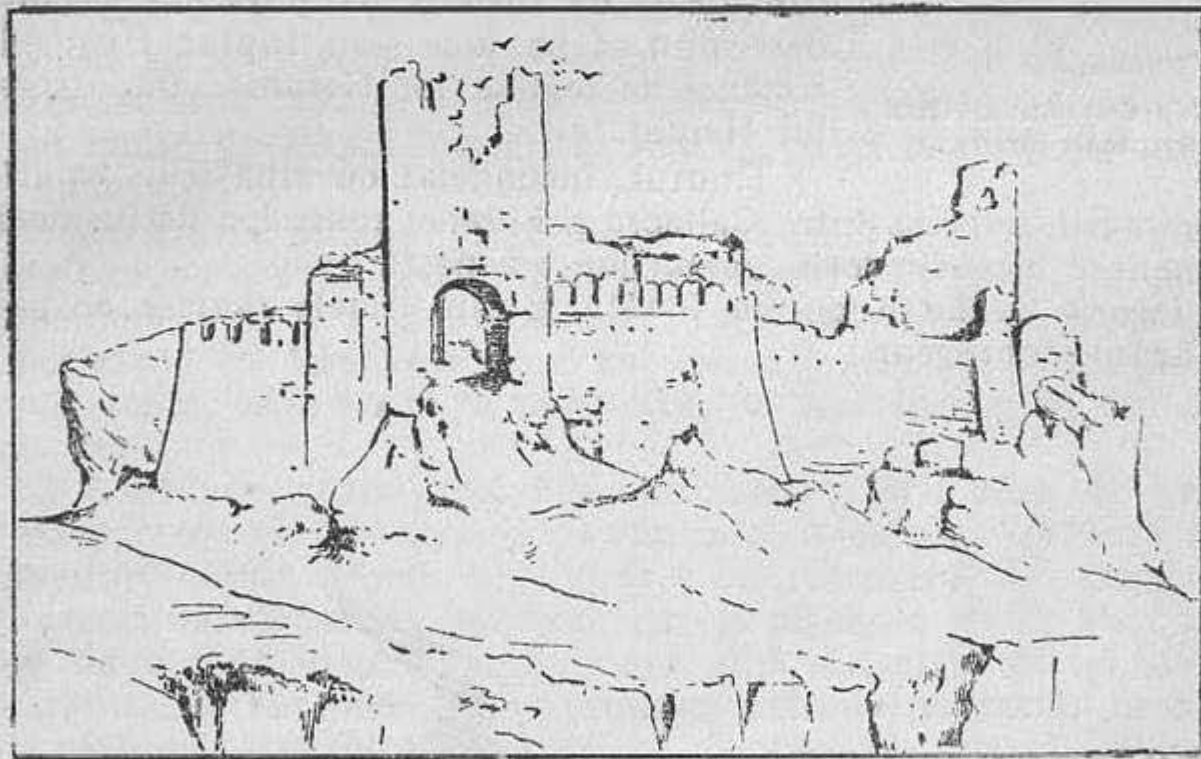
Nicăeri pe coasta noastră, nici la Constanța, nici la Tekirghiol nu e o plajă mai minunată. Doar cea dela Mangalia cât îi se poate pune alătura, fără decorul larg dela Ecrene.

Mai ales în apusul soarelui, când se înroșește capul dela Caliacra, iar casele dela Balcic presărate pe coasta abruptă strălucesc „ca niște ouă lăsate peste noapte de o pasăre măiastră” și marea prinde a se arginta, colțul acesta de țară în adevăr e ca din poveste.

Natura ș'a făcut pe deplin datoria. E rândul omului să o mai împodobească.

Că e un colț ademenitor, ne spune și salba de cetăți, ale căror urme se găsesc fie pe uscat, fie sub valurile mării, începând cu Callatis dela Mangalia, nu e promontoriu ori golfuleț care să nu fie pomenit în scrisul străvechiu.

Ruinele fortului dela Caliacra nu sunt cu totul acoperite. Pe gâtul ce unește peninsula cu podișul, se înalță încă portaluri din pietre cioplite, făcând parte din întăriturile clădite, zice-se, de genevezi, zidurile cu coama crestată păstrată încă pe la mijlocul veacului al 19-lea, după cum arată desemnul alăturat, datorit lui *Laurens*. De peșterile din jur se leagă tot soiul

de legende, dela locașul miticului Polyphen, până la adăpostul celor 40 de fecioare, care s'au aruncat de aici în mare, ca să scape de urgia păgână.

Mai spre sud, la Cavarna, a fost Bizone, pomenită de *Strabon* dar distrusă de cutremure de pământ. *Fuit hic Bizone, motu terrae intercidit*, scrie un vechiu geograf. Valurile mării adesa asvârl monede și din vremea macedoneană, comorile înghițite împreună cu cetățile dela țarm.

Pe locul Balcicului de azi, multă vreme au avut ioc sărbărilor.

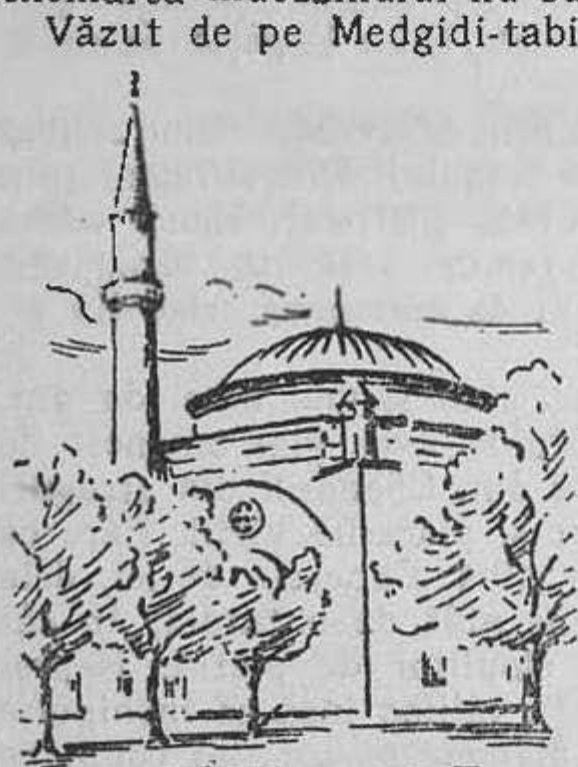
Laurens

pentru cucerire și distrugere, val pustiitor în fața căruia nimic nu rezista.

Pe Dunăre pluteau adeseori mormane de leșuri; apele prin sângele curs, erau mereu ca bătute de focul asfințitului. După romani, cetatea fu apărată de bizantini. Durostorum devenise Theodoropolis. Apoi Mircea cel Bătrân se intitula „Dristi Dominus”. Mai târziu deveni cel mai însemnat oraș turcesc din ținuturile apropiate nouă. Fără știrea și învoirea Pașei dela Silistra, a tot puternic, nu se clintea nici un fir de păr, până unde ajunsese, către nord, stăpânirea Semilunei. Pe aici era vadul domnitorilor români, înainte de a ajunge să se închine Pașahului. Pe aici însă trece și Mihai-Viteazul, în goana-i neastâmpărată nu spre a se închina, ci spre a se bate.

Încetul cu încetul apusul se lasă asupra orașului. Luptele din veacul al 18-lea, slăbesc puterea turcilor, iar zidurile fortărețelor prind a se năruie. La 1913 Silistra e iarăși a României.

Din vechile palate și fortărețe, n'au rămas de cât urme, îndeajunse însă ca trecutul să nu fie uitat. Ultimele, întărituri după planul lui *Moltke* în 1856, nu sunt încă de tot acoperite cu pământ. Zidurile groase sunt păstrate, ca și porțile ferecate ori șanțurile și valurile din jurul lor. În oraș se mai înalță geamiile, vre-o 8 la număr, ce povestesc vremurile asfințite, când chemarea muezzinului nu suna în pustiu.

..se mai înalță geamiile...

Văzut de pe Medgidi-tabie, orașul apare ca o pată ruginie, asvârlită pe pîntenul de pământ ce silește Dunărea să facă un scurt ocol. Zidurile ce-l înconjurau nu mai sunt. Gunoaiele le acopăr, în parte și o firavă grădină cu arbori prizăriți. Tabloul șters al vremurilor temute abea a mai rămas în jurul geamii mari, cu frumos țesut de zăbrele la ferestre, dar cu zidurile crăpate, gata de năruire. Pe uliți întortochiate, cu caldarâm de bolovani, printre case împrejmuite cu zăplaz înalt, turcoaiacele pășesc ca niște umbre negrăbite învăluite în mantia neagră, strânsă până spre gură și lungă până la glesne. În jurul ciușme-

lelor, către sară, se adună fetițele cu cozile bălai împletite pe spate, cu privire blândă. Glasul turturelelor răsună în liniștea adâncă: lucru-rău, lucru-rău. Iar firea pașnică a celor rămași fără îndemn războinic, stârșit liniștit al unei zile furtunoase, este într'o măsură arătată prin cocostârcul ce stă într'un picior, la cuibul de pe bolta geamiei.

Soarele se lasă cătră asfințit. Natura e în deplina ei desfășurare, aceeași azi când liniștea s'a așezat peste oameni ca și de demult, când forfota năvălitorilor făcea să se cutremure văzduhul.

Sub picioarele dâmbului, Dunărea își respiră noianul apelor în brațe numeroase, bălți și lacuri mai mari. Dela ostroavele din dreptul Ostrovului și până hăt departe spre Vêtrina, locul nu e de cât un mozaic de pietre scumpe, sclipind în fel de fel de culori.

Mai ales când soarele alunecă încet spre culcare, pe cerul albastru-șters, încunjurat de o largă aureolă purpurie, tabloul e curat fermecător. Peste tot sar scânteii de artificii. Apa e numai fluturași de aur. Mai pe urmă, când discul de foc cu marginile sclipitoare, ca prins într'o șină de aur, e gata să se înece în ceața ușoară ce se lasă pe largul câmpiei, marama scânteiitoare de peste ape prinde a slăbi. Puntea ca jarul trasă în curmeziș se schimbă într'un roi de libelule cu aripi de mică irizantă, până ce dispare și el, odată cu dispariția soarelui. Argintiul amurgului acopere apele. Numai ici și colo mai sclipesc ochiuri de apă împurpurate prin reflexul unui nor luminat, ce se trage încet pe cer, ca o pasăre uriașă, stranie.

Nu mi-a fost dat să trăiesc multe clipe de atâta farmec, ce se revarsă din tot cuprinsul naturei, o priveliște ce merită să fie trăită, la măreția căreia îmbinată cu gingășie totodată, iau parte apele, cerul, pământul și copacii, într'o armonie care te cuprinde ca un vârtej de fericire.

Cu sufletul plin de frumuseța tabloului, începi încet a scorbri printre vii și grădini cu meri. La fie care cotitură, apare când Dunărea, când minareturile orașului, care prinde să ațipească sub ceața amurgului.

În jurul Silistrei dealurile largi, mai înalte, ascund printre ele sate compacte, umbrite de pomi. Ca pretutindeni în Dobrogea fața dealurilor e ca un podiș, numai ogoare. Viața e în văi.

Dealurile pe aici sunt însă mai împodobite. E zona pădurilor dese, în care comitagii își găsesc ascunziș sigur, pentru a întreține neconținută neliniște dela graniță. Pădurile se țin într'una, deși în jurul Silistrei nu ajunge decât rariștea lor. Sunt tiraliorii, rotunzi, cu cununa deasă. Ei dau variația câmpurilor. Ei și macii. Aceste flori boghioase, caracteristice sudului Dobrogei încep să împetrițieze ogoarele, să stropescă haturile, să țină de urât pe marginea șanțurilor. Nu sunt pâlcuri întinse, flăcări ce ies din pământ, ca în apropierea Balcicului. Așa, par însă mai rumeni, mai sclipitori; mai ales când stropesc ogoarele cu grâu, crezi că ai de a face cu aur topit, bătut cu rubine mașcate.

Mac lângă mac sta nemișcat

Pe câmpul ce părea aprins:

Un roș covor învăpăiat

Spre golul zărilor întins.

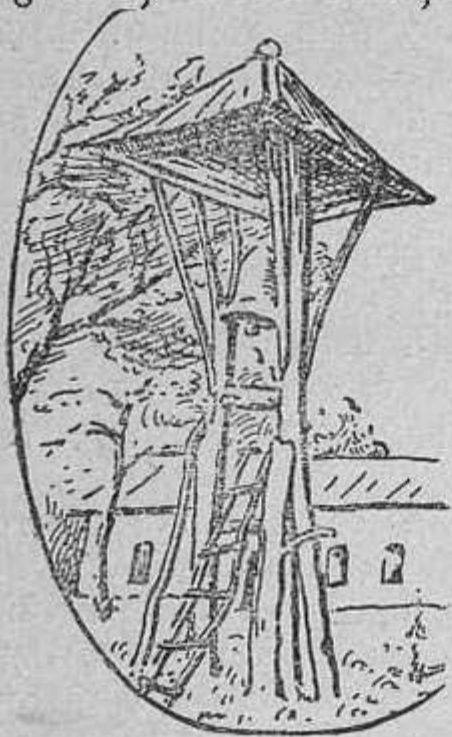
(G. Falk, trad. P. P. Stănescu)

Frumoase sunt florile ori unde apar. Dar câte-odată au un cadru care le face mai mândre. Simți prin ele suflul desăvârșitului dumnezeesc.

Cerul albastru uneori e ca de turcoază, mai ales după ploaie, când atmosfera e curățită de praf. Arborii însamnă pete mai întunecate. Acum se țin la sfat câte doi trei, acum se înșiră distanțați unii de alții sau reslețiți fără orânduire. Ogoarele sunt de aur, cicoarea de safir oriental, iar macii când spinel nobil, când granat, când rubin oriental. De departe macii par pietre scumpe. De aproape nici nu le mai poți descrie infinita variație mărunță dela petalele ca de mătase, cu vine mai deschise ori mai închise, până la pusderia staminelor negre.

Prin această viață mai plină, cu flori boghioase, cu tonalități sănătoase, Dobrogea de sud arată altă față decât cea de mai la nord, unde se simte marea lipsă de apă.

Dealurile se țin val de val. La început drumul trece printre ogoare și arbori resleți. Satele sunt mai dese. Ici e Calipetrova,

Totuși la Babuc...

dincolo Babuc. Te primesc figuri posace, cu berneveci largi în fund, strânși la glesne, cu căciulă retezată în fund, iar femeile îmbrăcate trist; nici măcar fetele nu au podoaba cămeșelor înflorite, vesele, surâzătoare. Sunt sate de bulgari, albine harnice e dreptul, dar rar cu căutătura prietenoasă. Sunt mocniți; clocesc mereu gânduri ascunse. Totuși la Babuc îți face plăcere să auzi copiii lor recitând poezii românești, fără nici un accent străin. Sunt generațiunile care încă nu știu ce e iridenta. Mai târziu, vor deveni și ei posaci, tăcuți, de și școala le va stârpi ceva din asprimea înăscută, cum sugerează soarele negura ce învăluie pământul în zori.

Drumul urcă și scoboară dâmburi largi, peste tot însămânțate. Dealungul lui tufele de mazărice cu florile spre trecute, nu sunt așa de liliachii ca mai înainte. În schimb macul pare că mai tare se îmbujorează stând de vorbă în cuprinsul lanurilor cu câte o vinețică rătăcită.

Spre miază-zi peisajul are o geană încruntată. E marginea pădurilor aice mai dese și mai întinse. Pădurile dela Slava, din spre Babadag, par rediuri față de codrii ce se țin una până dincolo de graniță. Numai în jurul satelor sunt mai rărite și în spre marginea unde prind a se lupta cu stepa. Între Bazargic și Balcic sunt reduse la tufărișuri, asemenea celor

care se încumetă să urce pe spinarea dealului Beștepe; în schimb spre Teke, pe valea Batoviei, arborii devin deși, mari, impunători.

Pe lângă bulgari și români, ținutul cuprinde și mulți turci. Din toată Dobrogea aici e insula lor mai întinsă, ca și când pădurea le ar fi spre apărare. Beibunar, Bairambunar, Karapelit, satele lor se înșiră în lungul șoselei cu șerpuiți largi.

Împestritura etnică e rămășița trecutului. Depe urma valurilor năprasnice răscolite de furtună, rămân la țarm tot soiul de sfărături aduse cine știe de unde. Valul turcesc retras, ca și vremelnica stăpânire bulgărească, au adus împestritura etnică. Printre elementele stăpânitoare odată, încep să-și rădăce fruntea și băstinașii, asupriți până mai eri, întocmai cum printre ruini încep să răsără plantele locului, împedicate pentru moment să crească, dar ale căror rădăcini păstrau viața.

Frământările istorice din ultimul timp, sguđuri atāt de intense și întinse, au adus o nouă variație etnică în partea locului. Prind a se așeza tot mai des harnicii și energicii macedoneni, din generațiuni deprinși să rāsbească greutățile venite și dela natură ca și dela oameni, mai îngăduitoare din partea naturii decât a oamenilor.

Ce curioasă este puterea atavică! Macedoneni veniți în țară după război, ar fi găsit ori unde loc larg de așezare, în Moldova, ca și în Basarabia, unde ar fi servit drept izvoare de radiare o energiei omenești. Prin ei s'ar fi ajuns la o educație a mulțimii domoale, mai mult «lasă-mă să-te-las», când e vorba de rāsbit prin viața reală.

Nu! Macedoneni s'au ales drept popas locurile din sudul Dobrogei. O inclinare lăuntrică îi oprește dela o trudă nouă, necesară adaptării la condițiunile de câmpuri întinse, pe cei crescuți în asprimea munților și a pădurilor. Li atrage mai ales felul mediului omenesc poate fără să-și deie samă. Vreau să arāte ce pot săvārși, acelor neamuri care la ele acasă erau gata să-i zugrume. De aceia se trag mai mult în această parte a țării, care aduce aminte prin amestecul etnic de părțile sudice ale Peninsulei Balcanice.

În acest chip, de curând împestritura etnică din sudul Dobrogei s'a mărit prin aromāni voinici, înalți la statură, cu energie în căutătură și cu mișcări agere. Pe lângă fesurile turcilor, bernevecii largi în fund ai bulgarilor, se vede îmbrăcăminte ce pare bizară, de aba albă, în zilele de sărbătoare, numai fireturi negre, cu pantalonii strāmți pe pulpă, brāe late și mintene până la genunchi.

Cei așezați prin târguri s'au apucat repede de negustorie. Printre firmele cu nume străine se văd și altele, din nou zugrăvite, cu nume românești. Unul a deschis ceainărie, altul a acaparat repede negoțul de lână. Cei dela țară s'au pus cu toată

dorința muncii, la lucrul metodic al pământului. Răsufă voioși în libertate și trag brasă cu voie bună, mulțumiți de viața nouă ce li se deschide în cale; sunt siguri de biruință prin destoinicia pusă la încercare în condițiuni mai prielnice de cât aiurea.

Zarea se lărgeste din nou, deschisă privirii. Dincolo de Bazargic, fața netedă a pământului se arată tot mai săracă în arbori dar mai plină de flacăra bujorilor întâi, apoi a macilor. Movilele se întetesc, înșiruindu-se la orizont, ca niște straje depărtate. Sunt urmele vechilor popoare, ale căror isprăvi s'au uitat, ale căror oseminte rar când se mai întâlnesc, cu câte o ulcică de lut alături sau cu câteva monede ruginite. Drumul trece pe lângă câte-va case trase la o parte. E Djuvaninvasi, „cuib de vultur”, cu geamie dar fără biserică. Alături sunt rânduite de curând case de coloniști, soldații care au luptat prin partea locului. E răsplata celor bravi, rămași în viață, pe când la marginea Bazargicului cei morți dorm somnul veșnic în morminte îngrijite cu multă evlavie. Și unii și alții, fac să-ți bată inima gândindu-te la greaua misiune a celor puși să împlinească opera de jertfă.

În văzduhul senin se rotesc doi vulturi, atât de sus în cât par ca niște porumbeli; la o cotitură de drum se vede sclipirea solzilor de p mare. Din Balcic nu se zărește de cât moara dela intrare, clădire ce pare monumentală în imensitatea spațiului, pe când ceva mai în urmă a rămas cantonul în ruini, ca un schelet de craniu cu orbitele largi, întunecate.

Natura, impasibilă, le cuprinde pe toate, acum ca și pe vremea când pe movilele dela orizont fumegau focuri de vestire a primejdiilor. Ruina se îmbină cu viața nouă, domol dar statornic înfiripată.

E veșnicul cântec, cu întonări când mai rădicate când mai înfundate, după împrejurări.

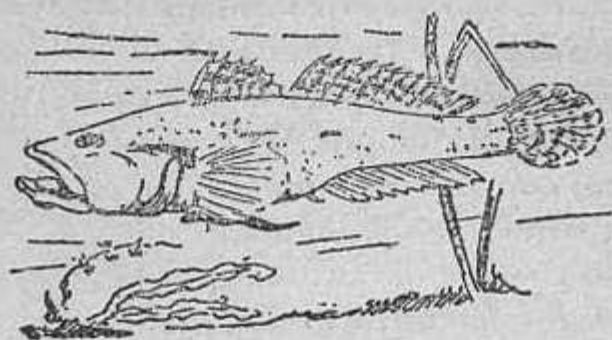

ILUSTRĂȚIUNI ¹⁾

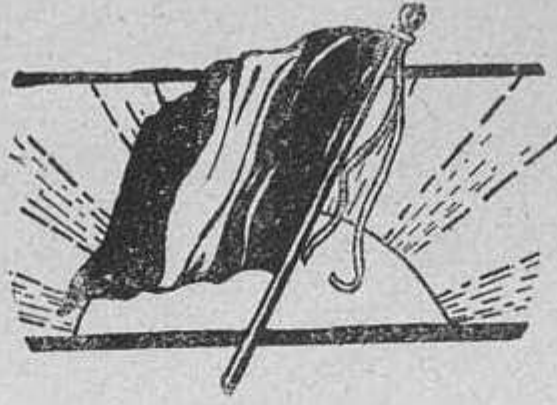
- Pag. 6. *Din Balta Brăilei.*
" 9. *Intrarea pe podul de la Cernavoda* (d. fotografie)
" 11. *Silozurile din Galați* (d. fotografie)
" 15. *Tulcea de demult* (d. R. Netzheimmer)
" 16. *Munții Măcinului* (d. E. de Martonne)
" 17. *Vederea Măcinului* (d. Netzheimmer)
" 20. *Vedere din Munții Măcinului* (d. fotografie)
" 21. *Iacobdeal* (d. fotografie)
" 22. *Placă cu inscripții* (d. V. Pârvan)
" 24. *Iacobdeal și Dunărea la viituri* (d. fotografie)
" 25. *Spre lunca Dunării văzută de pe Pricopan* (Des. G. Vâlsan)
" 25. *Din cariera de la Turcoaia* (d. fotografie)
" 32. *Din ruinele cetății Ulmetum* (d. V. Pârvan)
" 34. *Placă de marmoră cu zeul Mithras* (d. V. Pârvan)
" 35. *Dealul Consul* (d. fotografie)
" 40. *Lunca Dunării în fața Nicolșelului* (Des. G. Vâlsan)
" 44. *Coliba din deltă* (d. Gr. Antipa)
" 45. *Sălciile de pe canalul Filipoi* (d. Gr. Antipa)
" 49. *Insula Șerpilor* (d. fotografie)
" 59. *Colibi pescărești* (d. Gr. Antipa)
" 59. *Vatra pescarilor* (d. Gr. Antipa)
" 60. *La marginea mării* (d. Gr. Antipa)
" 62. *Cherhanale din Jurilofca* (d. fotografie)
" 65. *Mori de vânt la Jurilofca* (d. fotografie)
" 67. *Țărnuțelul Raselmului aproape de Enisala* (d. fotografie)
" 68. *Cetatea Heraclea* (d. fotografie)
" 71. *Vedere de pe Denistepa* (d. E. de Martonne)
" 73. *Buhai de baltă* (des. C. Moțaș)
" 77. *Farul de la Constanța* (d. fotografie)
" 79. *Vechile cetăți de la Hârșova* (d. Kuniké)
" 81. *Moșul și Baba* (d. fotografie)
" 82. *La édec* (d. Gr. Antipa)
" 85. *Alahbair de lângă Băltăgești* (d. fotografie)
" 86. *Parte din podul de la Cernavoda* (d. fotografie)

1. Cea mai mare parte din figurile cuprinse în text sunt desemnate de D-ra E. Saulea; unele de D-l C. Moțaș. Cele două planșe în afara textului sunt datorite D-lui Arhitect I. Ernest. Mulțumesc tuturor.

- Pag. 88. *Valea de la Caverna* (d. fotografie)
 „ 93. *Monede* (d. Stroescu)
 „ 95. *Popândăi* (des. C. Motaș)
 „ 96. *Geamia dintr'un sat tătaresc* (d. Stroescu)
 „ 98. *Geamia din Bazargic* (d. Stroescu)
 „ 98. *Biserica română* (d. Stroescu)
 „ 99. *Orbete din stepă* (des. C. Motaș)
 „ 100. *Din balta Brăilei* (d. Gr. Antipa)
 „ 102. *Adăpost pescăresc la marginea mării* (d. Gr. Antipa)
 „ 104. *Case din Mangalia* (d. fotografie)
 „ 104. *Mormânt vechiu din jurul Mangaliei* (d. O. Tafrali)
 „ 105. *Pui de cămilă la Durdanculac* (d. Stroescu)
 „ 105. *Lac la țărnul mării lângă Caliacra* (d. Lepși)
 „ 106. *Case din Balcic* (d. fotografie)
 „ 107. *Biserica din Balcic* (d. Stroescu)
 „ 108. *Ruinele mănăstirii din Teke* (d. O. Tafrali)
 „ 109. *Cetatea de la Caliacra* (din O. Tafrali)
 „ 110. *Statueta zeului Osiris* (din O. Tafrali)
 „ 110. *Pescăruș* (des. C. Motaș)
 „ 112. *Geamie din Silistra* (d. Stroescu)
 „ 114. *Clopotniță din Babuc* (d. Stroescu)

Protopopescu

CUPRINSUL

<i>Prefața</i>	5
<i>Introducere</i>	6
<i>De la Galați la Tulcea</i>	6
<i>Munții Măcinului</i>	16
<i>Spre Iacobdeal</i>	21
<i>Dealungul brațului Sf. Gheorghe</i>	26
<i>Pe valea Taiței</i>	34
<i>Prin mireasma Teilor</i>	38
<i>Pe brațul Sulinei</i>	42
<i>Insula Șerpilor</i>	49
<i>Popina Răsălmului</i>	53
<i>Cherhanalele</i>	58
<i>În lungul Răsălmului</i>	64
<i>Apus de soare pe Denistepe</i>	70
<i>Tulcea-Constanța</i>	74
<i>Hârșova-Cernavodă</i>	79
<i>Pe drumul Englez</i>	88
<i>Prin stepă</i>	94
<i>În lungul coastei</i>	100
<i>Printre dealurile de la sud</i>	III

M. CAMIAT
San Francesco
Lei

Editura „CASEI ȘCOALELOR“

Introducere în Paleontologie. Vol. 200 pag. cu 220 fig. . . Lei 33

Bernard Palissy Ed. IV	Prin poeni și pajiști
România de ieri Ed. II	Pe plaiuri de munte
Țara Românească Ed. III	Plante de baltă
Sate din România	Plante de pe lângă drumuri
Alte sate din România	Din viața pământului Ed. IV
Bulgaria Ed. II	Cărbunele de pământ
Mamiferele din Africa	Petrolul Ed. II
Mamiferele noastre	Sarea Ed. III
Din lumea păsărilor noastre	Fierul Ed. II
Reptilele și batracienele din România	Lecturi zoologice
Peștii apelor noastre Ed. II	„ botanice
Fluturii noștri	„ geologice
Gândacii noștri	„ astronomice
Albinele și vespile noastre	Lecturi geografice :
Celelalte insecte din România	A. România
Din tainele florilor	B. Europa
Pădurile noastre	C. Asia
Plante de primăvară	D. Africa
	E. America de sud

ALTE EDITURI

- Pufuri de pădăie*, (Fundăția culturală Regele Mihai) epuizat.
Geografia României, (col. cu D. Sachelărescu) Cultura Românească.
Continentele, (idem), idem.
Albina Maia, Roman. (Traducere din W. Bonsels). Cultura națională. s. pr.
Didactica Șt. Naturale, Iași, epuizat.
Ce se poate învăța de la un drum lung. Bibl. Steaua.
Anuarul științific, Iași.